

كارل فون كلاوزه شتتز

نوسینی

مایکل هووارد

وهرگیړانی له فارسییهوه

که مال رهشید شهریف

کتیب: کلاوزه شتتز

نوسینی: مایکل هووارد

وهرگیړانی له فارسییهوه: که مال رهشید شهریف

تایپ: ئەمیره ، لیزان ، نیاز ، شاکو

ههله بری: عوسمان ئەنور ئەسعد

نەخشەسازی و دیزاینی بهرگ: ئەمیره عومەر

سهرپرشتیار: عوسمان حهسەن شاکر

ژماره ی سپاردن: (٢٤٢) ی ٢٠٠٦

تیراژ: (١٠٠٠)

له بلاوگراوه کانی مه کتەبی بیروهوشیاری (ی. ن. ک)

٢٠٠٦

پيرست

لاپه ره

بابه ت

۵	پيشه کی .....
۱۵	۱- سهردهمی كلاوزهفوتز.....
۳۳	۲- زهمینهی فیکری.....
۴۰	۳- زهمینهی سهرریازی .....
۴۴	۴- زهمینهی .....
	سیاسی.....
۵۲	لهبوارى جهنگدا.....
۵۵	تیؤری و پراکتیک لهجهنگدا.....
۸۰	ئامانج و هوکار لهجهنگدا.....
۱۰۶	جهنگی سنوردار و جهنگی سهرتاپاگیر.....
۱۳۰	میراتی كلاوزهفوتز.....

----- كارل فون كلاوزهفيتز

----- كارل فون كلاوزهفيتز

پيشه‌کي

برنارد برودي بيبرياري ئه‌مريکايي بؤ مه‌سه‌له‌ ستراٲيحييه‌کان بوٲرانه ده‌بارهي کتبي (له‌بارهي جهنگ) ي کارل فون كلاوزهفتزه‌وتويه‌تي: ((ئهم به‌ره‌مه‌، نه‌ک ته‌نها له‌ريزه‌ي گرنه‌گه‌کانه‌، به‌لکو تاقه‌ کتبي گرنه‌گه‌ ده‌بارهي جهنگ)). ره‌تکرده‌وه‌ي ئهم بؤچونه‌ کاريکي قورسه‌، چونکه‌ هه‌ر که‌سي هه‌ول بدا ئه‌و بابه‌تانه‌ي په‌يوه‌ندييان به‌تيوري جهنگه‌وه‌ هه‌يه‌ کؤبکاته‌وه‌، تا کؤمه‌له‌يه‌ک دروست بکا که‌ شايسته‌ي به‌راورد کردن بي به‌جهنگي په‌يوه‌نديدار به‌ نه‌ديشه‌ي کؤمه‌لايه‌تي، سياسي و ئابورييه‌وه‌، ئه‌وا بؤي ده‌رده‌که‌وي که‌ تا چهند رکه‌به‌رايه‌تي کردني كلاوزهفتز کاريکي سانا نييه‌.

ژمارهي ئه‌و نوسه‌رانه‌ي توانيويانه‌ وه‌ک ناوبراو پي له‌سنوري هوشمه‌ندييه‌کان خويان، که‌ هه‌لومه‌رجي سنوورداري سياسي و ته‌کنه‌لؤجياي سه‌رده‌مي خويان به‌سه‌رياندا سه‌پانده‌وي، نه‌ولاتر بنين، به‌په‌نجهي ده‌ست ده‌ژمي‌ردرين. زؤر که‌س ره‌وشي فيکري نه‌وه‌ يه‌ک له‌دواي يه‌که‌کانی ده‌بارهي جهنگ وه‌سف کردوه‌، به‌لام ژماره‌يه‌کي ئيجگار

که‌ميان بوون به‌هؤکار بؤ قولبونه‌وه‌مان له‌م وته‌يه‌. مه‌به‌ست ئه‌و که‌سانه‌يه‌ که‌ رؤچونه‌ته‌ ناو قولايي ديارده‌ له‌قه‌کانی سه‌رده‌مي خويان و جهنگيان، نه‌ک وه‌ک پيشه‌يه‌ک، به‌لکو وه‌ک هه‌نگاويکي کؤمه‌لايه‌تي - سياسي تاوتوي کردوه‌و به‌کارهيناني ئامانجدارو ره‌واي زه‌برو زه‌نگيان بؤ به‌ده‌سته‌هيناني مه‌رامی سياسي له‌ هه‌نگاوه‌کانی تر جيا کردوه‌ته‌وه‌. ليکؤلينه‌وه‌يه‌کي به‌لگه‌دار، له‌نوسيني سون تسو^١ به‌ناونيشاني هونه‌ري جهنگ The Art of War، که‌ له‌وانه‌يه‌ له‌سه‌ده‌ي چواره‌مي پيش زابين دا نوسرابي، له‌به‌رده‌ستداه‌يه‌. له‌به‌ره‌مه‌کانی جوميني دا^٢، که‌ هاوچه‌رخي كلاوزهفتز

^١ Sun Tzu (سالي ٥٠٠ پ. ز. مردوه‌) ناوبانگي ئهم نوسه‌ره‌ بؤ کتبي بچووکي هونه‌ري جهنگ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ که‌ بؤ سولتانی چي (به‌شيك له‌ شاندونگي ئيستا) نوسيبوي. ئهم کتبي له ١٣ به‌شي کورت بيکها‌توه‌و به‌ يه‌که‌مين به‌ره‌مي بواري ستراٲيجي و تيوري سه‌ريزي داده‌نري. له‌ کتبي به‌دا ئامازه‌ بؤ سوود وه‌رگرتني دروست له‌غافلگيري، هوجؤل، وه‌رچه‌رخان و فيل کراوه‌و ئهم کتبي چهندين سال وه‌ک ريئوتنيکاري سوپاي چين به‌کار هينراوه‌و له‌زؤر به‌ي جهنگه‌ پارتيزانه‌کاندا ئيله‌امي ماوتسي تونگ بووه‌ (وه‌گيٲ).

^٢ Antoni Barone de Jomini (١٧٧٩ - ١٨٦٩) ميژوونوس، تيززي داريژو جه‌نه‌رائي سويسري. جوميني به‌شداري جهنگه‌کانی ناپليون (١٨٠٠ - ١٥)، روسيا دزي تورکياي عوسمانی (١٨٢٨ - ٢٩) ي کردوه‌و چهندين سال خزمه‌تي سوپاي روسياي کرد تا وه‌ک نه‌فسه‌ري ياريدده‌ري تزار نيکولاي يه‌که‌م دانرا. له‌ به‌ره‌مه‌کانی ده‌توانري ئامازه‌ بؤ پوخته‌ي هونه‌ري جهنگ Précis de L'art de la guerre بکري. ژومني له‌سه‌ر بناغه‌ي جهنگه‌کانی فرديکي گه‌ره‌ کتبيکي به‌ناونيشاني په‌يامي

كارل فون كلاوزهفنتز -----

بوو، چهند فەسلینکی دەربارەى جەنگ هەبەو لەناو نووسینەکانی لیدل هارتدا^۳ چەند عیبارەتییکی پەرتەوازه دەبینرئ. هەر وەها لە بەرھەمەکانی فۆلەری^۴ ھاوچەرخی لیدل هارت دا هەبە. لەنوسینەکانی ماركس، ئەنگلس، لینین و تروتسکیش دا هەندئ بابەتی سەرنج راکیش ئەم بوارەدا

تۆپەراسیۆنە سەربازییە گەورەکان نوسی. پاش خویندەنەوی کتیبەکە ناپلیۆن پلەى عەقیدی بەخشییە ناوبراو. (وەرگێت)

^۳ Sir Basil Henry Liddle Hart (۱۸۹۵ - ۱۹۷۰) ئەفسەری سوپای بەریتانیا، تیۆری دارێژی مەسەلە سەربازییەکان و مێژوونوس. لیدل هارت لەپاریس لەدایک بوو و بەشداری جەنگی (سم) ی کردووه. ئەسالی ۱۹۲۴ - ۱۹۳۹ پەيامنێری بلاوکراوی مۆرنینگ پۆست، دەیلی تەلەگراف و لەندەن تایمز بوو. ئەسالی ۱۹۴۱ کتیبی مشتومڕ هەلگری خۆی بەناوی The Strategy of indirect Approach بلاوکردهوه. لیدل هارت نوسەریکی چالاک بوو، ئە ناوەراستی ۱۹۲۰ هە تا کۆتایی تەمەنی درێژی بەچالاکییەکانی خۆی دا. (وەرگێت)

^۴ John Frederick Charles Fuller (۱۸۷۸ - ۱۹۶۴) جەنەرائی سوپای بەریتانیا و تیۆری دارێژی مەسەلە سەربازی بوو، بەشداری جەنگی دوویمی بەریتانیا دژ بە بویرەکان - ۱۸۹۹ - ۱۹۰۲) و یەكەمین جەنگی جیهانی کردووه. پاش بلاوونەوی کتیبی General Ship: Its Disease and Their Cure خانەنشین کرا. ئەسالی ۱۹۳۳ - ۳۴ ھاوکاری سێر ئۆزوالد مۆزلی و گروپەکەى بەناوی ((بەکتیبی فاشیستەکانی بەریتانیا)) کردو ماوہەکیش پەيامنێری دەیلی میلی لەندەن بوو. لەکتیبە بەناوبانگەکانی دەکرئ ئاماژە بۆ The Second World War (۱۹۴۸) و History of Western World Military (۱۹۵۶) لەسێ بەرگدا بکری. (وەرگێت).

كارل فون كلاوزهفنتز -----

هەبە. هەر وەك لەناو نوسەرە پێشەنگەکاندا هەندئ بۆچونی شاراوی^۵ توسیدیدو ماکیاقیلی کەم تا زۆر هەبە، بەلام تووژینەوی یەکلایەنەو سیستماتیک، کەشایستەى بەراورد کردن بە کلاوزهفنتز بئ، لەبەردەستدا نییە. شیکارانی مەسەلە سەربازییەکان زیاتر پەندو نامۆژگاری دەدەنە ھاوچەرخان و کۆکەلانی خۆیان، نەك دارشتنی رى و شویتییکی نەگۆر بۆ نەوہکانی ئاییندە.

کلاوزهفنتز بەھیوایەکی لەخۆ بوردنانهوه دەیوت کەکتیبەکەى پاش دوو سێ سال، ناکەوتتە فەرامۆشییەوه و ((لەوانەبە زیاتر لەیەكجار سەرنجی ئەو کەسانە رابکیشئ کە حەز بەبابەتەکانی ئەم دەکەن)). (۶۴)، بەلام مەرامی سەرەکی ناوبراو بریتیی بوو لەکۆمەك کردنی ھاوولاتیان و ھاوچەرخانەى خۆی. کلاوزهفنتز ئەندامی یەكەبەکەى ئەفسەری سوپای پروس بوو، سەرسپردەى بنەمالەى ھۆھنتسۆلین^۶ بوو و بەچاکى پەى بەگرفتەکانی ئەم بنەمالەبە لەبوارى سیاسەتەکانی ئەوکات، کە لەژێر کاریگەری

^۵ Obiter dicta شیۆی کۆی Obiter dictum واتە رادەرپرینی ریککەوتن و زمنى وتن و رەتکردنەوه. (وەرگێت).

^۶ Hohenzollerns بنەمالەى پاشایەتى دانیشتوی براندنبورگی پروس کە لەسالی ۱۴۱۵ - ۱۹۱۸ حوکمرانی ئەلمانیاى کرد. پێشینیەى نارى ئەم بنەمالەبە بۆ سەدەى نۆبەم و بۆ قەلای زۆلرن دەگەریتەوه. ئەسالی ۱۴۱۵ یەكئ لەئەندامانى ئەم بنەمالەبە وەك سەرۆکی دیوانى براندنبورگ دانرا و دوا سەرۆك دیوانى ئەم بنەمالەبە، واتە فردریکی سیبەم لەسالی ۱۷۰۱، تاجی پاشایەتى لەسەر ناو نارى فردریکی یەكەمى

كارل ماركس ڳلاوزه قىتىز -----

شۆرشى فەرىھەنسا دا بوو، دەبرد.

كلوزه قىتىز باوەرى و ابوو كه مەترسى ھىرشى فەرىھەنسا، لەلايەن ھىزە ئەوروپىيە كانەوہ لە ۱۸۱۴-۱۵ كۆنترۆل دەكرى، بەلام لەناو نابرى. جگە لەوہ ناوبراو ھەولتى تىنگەيشتنى دا براوانەى جەنگى دەداو لەم سۆنگەيەوہ دەيوست دلتيا بى كە پىويستە لەتايىندەدا پرۆس و ھاوپەيمانەكانى بتوانن بەخىرايى زياترو بەشيوەيەكى كارا تر دژى دوژمنى دىرين بينە مەيدانى جەنگەوہ. لەمانەش گرنگتر كلوزه قىتىز مامۆستايەكى زانكو، لەيەكى لەكۆلجەكانى زانستى سياسى دا نەبوو، بەلكو سەربازىكى پرۆفېشنال بوو كە بۆ ھاوړپيازەكانى خۆى دەينوسى. كلوزه قىتىز زۆر ووردبينانە لىكدانەوہكانى خۆى لەسەر بابەتەك چردە كردوہ، تا بىتتە چارەسازى بۆ فەرماندەيەكى مەئمورى نەخشەسازى جەنگىك و ئومىدىكى پتەوى بە تىپرامانەكانى ترسى مرۆڤ، كە نەيدەتوانى پەيوەندىيەكى راستەوخۆى لەگەڵ واقعيەتەكاندا ھەبى و ئەو كيشانەى كە نەدەكرا بەھيتانەوہى نمونە نیشان بدرى، ھەبوو، بەھەمان شيوە بەو بنەمايانەى كە پەيوەندىيان بەكيشەكەوہ نەبوو. ئاشكرايە كلوزه قىتىز وەك بىرمەندىك لەھەولتى بنەماي كيشەكەى خۆيدا بوو، ھەرچەندە ھەميشە سەركەرمى پىكەوہ گرىدانى تىزورى و پراكتىك بوو، بەلام بەتەنقەست خۆى لە لىكۆلېنەوہى سەرجەم لايەنەكانى

لەخۆى نا. پاشاكانى پرۆس لە ۱۸۷۲ - ۱۹۱۸ بەئىمپراتورى ئەلمانيا ناو دەبران .-وەرگىت.

كارل ماركس ڳلاوزه قىتىز -----

بابەتە تايبەتەكە، كە پەيوەندىيەكى زۆريان بەجەنگى جى مەبەستى ناوبراو وە نەبوو، دەدزىيەوہ.

كلوزه قىتىز نوسىويەتى:

((ريپەرس كردن و بەرپۆھەبردنى جەنگ پەيوەندى بەدروستكردنى تەفەنگ و باروت لەخەلۆزو بەرد، سۆلفەر، پۆتاسىۆم نايترىت و مس و قورقوشمەوہ نىيە، بەلكو تايبەتمەندىيەكانى خۆى لەچەكى نامادە بۆ بەكارھىنان و كارايىيەكانيدا شاردوہتەوہ. ستراتىجى سود لەنەخشە وەردەگرن، بى نەوہى گون بەلېكدانەوہى سىنگۆشەيى بدا. ستراتىج كارى بەمەوہ نىيە كەولت دەبى چۆن رىكبخرى و خەلك چۆن دەبى فىر بكرين و بەرپۆھەبىرئ تا باشترين دەرەنجامى سەربازى بەدەست بى. لەدىدى ستراتىجىيەوہ نەم مەسەلانە جياوازييان لەگەڵ دۆخە ھاوشىوہەكانى ناو كۆمەلى نەتەوہ نەوروپىيەكاندا نىيە. . .)) (۱۴۴)

كەواتە كلوزه قىتىز جىھانگىرى دەكاتە قوربانى بەرژوہەندگەرى و ساكارى. ھەرچۆنى بى ناتوانى بوترى كە ناوبراو بەتەواوى ئاگاي لەئاستى ئەم لەخۆبوردەيىيە ھەبوو. كارىكى زۆر سانايە پاش دوو جەنگى جىھانى، رەخنە لەتۆرپىيەكى جەنگى بگىرى كەفاكتەرى بنەرتە بەردەوامى جەنگ، واتە ھەلكەوتى ئابورى رەچاؤ نەكردبوو، بەلام ھەرچۆنى بى نابى وەك چەمكىكى بوژاندنەوہى بىرى كۆنەپەرستانە لەقەلەم بدرى. ئەو كورت بىنييە تىزورىيەى لەبارەى سروشتى جەنگەوہ دەكرا، واى دەخوازى تا

له لیکۆلینهوهی سهردهمی ناپلیۆن دا که سیک بهئه نندازهی کلوزه قنتر، غافل بی لهرۆلی سیستمی قارهیی، لهستراتیجی ناپلیۆن و لهوانهیه لهپوخانیشیدا، ههروهها دهربارهی ههولێ ناپلیۆن لهسوده رگرتن لهفاکتهری ئابوری، بهههمان شیوهی ئامرازی لهمکۆمکردن و پاراستنی مال و مولکهکانی دا. ههرحهنده غهفلتهکهی کلوزه قنتر لههیزی دهریایی لهجهنگدا شایستهی قولبونهوهیه، بهلام سهیر نییه، چونکه ئۆقیانوسهکان لهدیددی کهلتوری ناوبراوا جینگای نهبووه. لهراستیدا، زیاتر دهبی لهوه سههمان سوپ بینهی پسرپۆریکی پرۆس - ی مهسهله تیزریهکان، که ولاتهکهی پلهی زلهیزنیکی سهربازی ههبوو، لهبهریوه بردنی ئابوری دا وهک سهرکهوتنه سهربازییهکان، شارهزاییهکی قولی ههبوو، بهکردهوه بهشینک لهو سوپایه لهبهرچاوه نهگری که لهسهردهمی فردریکی گهروهوه ببوه وپردی سهرزمانی ههموو سهربازه دهولهتمهرد و بۆرجوازییهکی پرۆس. لهوانهیه ئهم تاک رهههندییه، لهسنورداریتییهکان یان وا بهستهگییهکانی خودی کلوزه قنترهوه سهرچاوهی گرتبێ. ئهگهری زۆری ئهوه ههیه ناوبراوه کهوتبیتته ژیر کاریگهریی جهنگه گهروهکانی ناپلیۆنهوه، که تهمهنیکی لهپیناری دا خهرج کردبوو، بپۆکهیهکی تری، جگه لهوهی لهسهردا نهبوو. ئهوه جهنگانهی که ئهخامه سهیرو کارهساتبارهکانیان وایان کرد مهسهلهی تاقهت پروکینتی دیاریکردنی بودجهی سهربازی و ئیداری، که سههرجهم سوپای دیرینی پرۆسی پهڕیشان کردبوو، بکهوتبته ژیر تیشکهوه. ئهوه کاتهی کار گهیشته ئیره، ئهوه شتهی بایهخی پهیدا کرد، بریتی بوو لهبهریوه بردنی سهرکهوتانهی پرۆسه

جهنگیهکان. پێشهاتهکانی ژبانی کلوزه قنتر دهریاخست که ئهوهی دهباوه یه کسهر پێش ههموو شتی بایهخی پێ بدری، بهریوه بهریتی جهنگ بوو نهک گهروگرتنی قول، بهلام لاره کیی وهک دابینکردنی خهرجیی سوپا، تهرخانکردنی بوودجه، لۆجستیک و ریکخستنی ئیداری.

کهواته لایهنی کهم تا رادهیهک، بایهخ نه دانی کلوزه قنتر به لایهنی ئابوری جهنگ بهئه نقهسهت بووه. ئاشکرایه غافلپوونی کلوزه قنتر له رهههنده کهی تر، واته تهکنه لۆجیا، لهرازی ناھوشیارییهوهیه، ههرحهنده لهمهیان باشتر تیده گهین. ناوبراوه وهک زۆریه هاوچهرخه خویندهوارهکانی خۆی بهچاکی دهیزانی که لهسهردهمیکی شۆرشگێرانه دا هاتوته دنیاوه و دهیهوی لهپیناوه باش کردن یان خراب کردن دا، سهراپای ستراکتۆری سیاسی کۆمهالی ئهوروپا سهرو ژیر بکا. کلوزه قنتر وهک ئهوانی تر نهیده توانی ئهمه قبول بکا که لهدهروازهی گۆرانیکی تهکنیکی گهوره دا دهژی.

سهرکردایهتی و بهریوه بردنی جهنگ، پێش ههموو شتی، بهنده به دوو فاکتهری دیاریکهرهوه: یه کهم جوۆری چهکی بهردهست و دوهم چۆنیتی بارکردن و گواستنهوه. یه کهمینی ئهم دوو فاکتهره بۆ ماوهی سهه ساڵ بهجیگیری مایهوه، بهلام دووه میان بۆ ماوهی ههزار ساڵ. لهروژگاری کلوزه قنتر دا وهک سههردهمی تزار، کاروباری لۆجستیکی پهیههندی به خیرایی و توانای نهفهره پیادهکان و ئاژهالی بارکیشهوه ههبوو.

چارل فون كلوزهفونز -----

تاکتیکه کانیش وهك سهردهمی مارلبورؤ^۷ په یوه نندیان به تفهنگی مهودا (۵۰) په نجا یارده و توپی مهودا (۳۰۰) سی سهد یارده وه هه بوو. سهره پای شه وهی به در یژایی سدهی پاشتر پیشکه وتنیکی فراوان رویدا (هه مان شه پیشکه وتنه ی شیکارو لینکدانه وه کانی کلوزه فونز له باره ی جهنگه وه به شیوه یه کی شایسته باسی لیوه کرد بوو)، به لام چ له مهیدانی بارکردن و گواستنوه و چ له باره ی چه که وه هیچ هویک نه بوو تا چاوه پتی روودانی گورانییک بین که له ده سالی پاش مردنی کلوزه فونز (۱۸۳۱)، له گه له پهره سندن ریگای ناسنین و بهره مهینانی تفهنگی تا پردا دهستی پیکرد.

شه به شه گوره یه ی ده باره ی جهنگ نووسرابوو و تنه ها سهرنجی میژوونوسه سهر بازیه کانی راده کیشا، تاییه ته ورده کاریه په یوه نیدیاده کان به مه سه له ی ته کنیکی و لوجستیکی هه بوو، که له ماوه ی چند ده یه ی پاش مردنی کلوزه فونز دا کون بوون. هه رچونئ بی گرنگ شه یه که بزاین تا چه ند له وته کانی ناوبراو پاش مردنی به موعته بهر له قه له م ده درین. ناشکرایه نهك تنه ها هه ندی بابته که به هوی گورانی هه لومهرجی

^۷ John Churchill Marlborough (۱۶۵۰ - ۱۷۲۲) جنه رالی ئینگلیز که به شداری جهنگه کانی هولندها (۱۶۷۳ - ۷۴) و جینشینی ئیسپانیا (۱۷۰۱ - ۱۴) ی کرد و له میژووی سهر بازی بهریتانیا مارلبورؤ وهك یه کن له دوو یان سی ته فسه ری هه لپژارده و خوشه ویست ناو ده بری. سهر بازه کانی به ((عریف گیان)) ناربان ده برد. وه رگیتپ

چارل فون كلوزهفونز -----

سهر بازیه وه دوو له تیگه یشتن ده مانه وه، به لکو شه گوتاران ه ی بو خونه رانی زورتی ته فسه رانی سوپای پروس (که مه بهستی کلوزه فونز راهیتانیان بوو) سهرنج راکیش بوون. مه بهست له نویسی شه م کتیبه ش تاوتوی کردنی هه مان بابته.

- ۱ -

سهردهمی كلاوزه فونز

روژانی ژیانی پرچوش و خرۆشی كارل فون كلاوزه فونز دروست هاوجوت بوو له گهڵ خولی شوپرش و جهنگه كانی سالانی ۱۷۹۲ - ۱۸۱۵ ی ناپلیون. كلاوزه فونز له سالێ ۱۷۸۰ چاوی به جیهان ههلهینا كه نهوهی مولازمیکی یه دهه کی سوپای پروسی بوو، له ۱۲ سالێ دا کاری له ههنگی ۳۴ ی پیاده نیزام دا دهستیپکرد. لهو سهرده مه دا ههنگی ۳۴ له لایه ن یه کێ له خزمه دووره کانیه وه فرماندهیی ده کرا. بنه مائه ی كلاوزه فونز سه ربازی نه بوو، كه م تا زۆر له ریزی ئاغاكان دا ده نران. باوکی ره چه له کێکی بو رجوازی و ته هلی زانستی هه بوو، ته نه ا له خولی قه راناوی جهنگی ۷ ساله ی ۱۷۵۶ - ۱۷۶۳ دا، كه له مپه ری سه ره کی بو به کاربردنی یه كه ی ته فسهری له نیوان تا كه كانی چینی ناوه نندا به نابه دلی ره چا و ده کرا، به فهرمانی فردریکی گه وره^۸ چوه خزمه تی سه ربازیه وه و پاش جهنگه كه ش

^۸ Frederick the Great (۱۷۱۲ - ۱۷۸۶) شای پروسی له (۱۷۴۰ - ۱۷۸۶).
فردریکی دوهم پاشایه کی سه رکوته کر، سه ربازیکی نایاب و رو شنفکر بوو. باوه ری و ابوو كه پیوسته پاشا سوود له ده سه لاتی ره های خوی له پیتنا و سوود گه یانندن به هاوولاتیانی

مه ره خهس کرا. ئاشکرایه كه مه ره خهس کردنه كه ی له سه ر ئاره زوی خوی و خیزانه كه ی و یان له بهر خاتری زیانبه ر كهوتنی له شولاری نه بوو كه له ماوه ی خزمه تکردنه كه دا پیوه ی ته تلایه وه، به لكو به هو ی ته مه وه بوو كه فردریک ژماره ی یه كه ته فسهرییه كانی كه مکرده وه و ته نه ا ماكه بنه ره تییه كه ی، واته ده ره به گه خاوه ن زه وییه كان (یونکره كان)^۹ ی هیشتته وه. سه ره نجام و سه ره رای ته وه ی كلاوزه فونز بووه ته نداهمی ته و گروه تاییه ته و ته نه نه ت کارامه یی چرونه نا و هه ناوی بنه مائه ی پاشایه تی به ده سه تهینا، به لام له رووی هه لکه وتی کومه لایه تییه وه ((نامۆ)) له قه لمه ددرا. ره فتاری فردریکی سیهم^{۱۰} و ده رباره كه ی، به لگه ی راستی هه مان مه سه له یه. كلاوزه فونز هه میشه تارا ده یه ك مات ده هاته پیتش چا و. گو شه گپرو ته هلی لیکۆلینه وه و

خوی و هه رگپری. لایه نگری مه زه به ی نه رمی ناوندن بوو، بۆیه دژی ته شكه نجه بوو. سیستی ته رباب و ره عیه تی له مو لکه كانی خزیدا نه هیشت. فردریک به شی سه ره کی باجی کۆکراوه ی له خه لک بز سوپا و پیداو یستییه كانی خه رج ده کرد. نامه گۆرینه وه ی له گه ل فۆلته ر هه بوو، ستایشی باخی ده کرد و وانه ی مۆسیقای له کارل فیلیپی کوری باخه وه فیر ده بوو. ئاواز دانهر بوو و فلوتی به چاکی ده ژه نی. وه رگپری

^۹ Junker وشه یه کی ته لمانییه مانای ((گه نجی ئاغا و ده ره به گ)) ده گه یه نی. ته م وشه یه له سالێ ۱۵۵۴ له زمانی ته لمانی دا په ری سه ندو پاشتر به و كه سانه و ترا كه ته شرافی خاوه ن زه وی پروسی بوون. وه رگپری

^{۱۰} Fredrick Wilhelm III (۱۷۷۰ - ۱۸۴۰) شای پروسی له ۱۷۹۷ تا ۱۸۴۰. وه رگپری

كارل فون كلاوزهفنز -----

شهرمن و زانستخوایکی سودمەند بوو. خۆی خۆی فیژده کردو هدرشتیک بکه وتایه بهردەستی به پەرۆشهوه ده بخویندهوه. ئەم مهیلە تایبەت به بابەتی سەربازی نەبوو، بەلکو مهیلی بۆ فەلسەفەیی سیاسی، هونەر و پەرۆردەو فیژکردنیش هەبوو. ئیجگار کارابوو، دەتوانی بوتری له ۲۰ سالییهوه تامردنی له سالی ۱۸۳۱، دەربارەیی سەرجهم ئەو ناویشانانەیی سەرۆه بهوردی و دوو دلاییهوه بابەتی نوسی. قەلەمی به شیوهیه کی کاتی، ئەو کاتە دهخستە سەر زهوی که ناچار بوايه به شداری تۆپهراسیونه سەربازییه کان بکا. کۆمهله نوسراوه کانی تا ئیستا به شیوهیه کی تهواوهتی چاپ نه کراون. له پشتهوهی واته زانایانه کهی، بلیسهیه کی به هیژی بهرزه فریسه سەربازییه کانی ده سوتا که شایستهی جولین سوریل ستاندال^{۱۱} بوو. پلهو پایه خوازیکه ئیجگار غەمناک بوو، که ته نهها له نامه کانی کلاوزهفنز بۆ هاوسەر کهی دا درده کهوی. هەرگیز بۆ یه کۆ له پۆسته بالا کانی سوپا دانهرا، چونکه ئەفسه ره کانی سهروتري خۆی، لهوانه یه به دروستی، درکیان بهوه کردبوو که باشتر وایه له جیهانه ره شنبیرانه کانی خۆی دا بچینهتهوه. بهلام ئەگەر که سیك بهوردی سهرنجی لیکندهوه و شیکاره کانی ناوبراو دەربارەیی ئەو توانایانهی، که بۆ فرماندهی کردنی جهنگ پیوستن بداو خۆی به فیژبوونی بۆچونه کانی دەربارەیی گوشاره به تهوژمه ئەخلاقییه کان خهریک

^{۱۱} Julien Sorel قارهمانی کتیبی سوورو رهش (Le Rouge et Le Noir) بهرهمی ماری هانری بییل ناسراو به ستاندال (۱۷۸۳-۱۸۴۲). وهرگیژ

كارل فون كلاوزهفنز -----

بکا، که فرمانده کان ده بوايه بۆ وهستان و بهر خۆدان له بهرام بهر دیمه نه خویناوییه کانی جهنگ (که ههم سروشتی بوو، ههم له راستیدا پیوست بوو) فیژی ببن، کلاوزه فنز به ههموو تاره زوه کانی ده گه یشت. نویسه کانی ناوبراو باس له سروشت و خوی ههستکردنه کانی ده کهن، جا چ دەربارەیی جهنگ و چ دەربارەیی لیکندهوهی ئەندیشه یه کی مهزن بی.

کلاوزه فنز سەربازیک نەبوو له پشست میزهوه دانیشی، یه کهمین تهزمونی جهنگی خۆی له ته مه نی ۱۳ سالی دا به دهسته یینا، ئەو کاتەیی سوپای پروس له بالی راستی هیزه هاویه یمانه کانی یه کهم^{۱۲} دا چوه مه یدان و دژی یه که کانی کۆماری یه کهمی فەرهنسا جهنگی و ناچار به پاشه کشه ی کرد. ئەم شهرا نه دا سه ره تا راین و دواتر فۆژ Vosges بوون به مه یدانیه جهنگ. پیشرهوی کردن به درژیایی دۆله کانی سنوور، نازاره کانی هه لگه پران و داگه پران به سه ره و خواری و کویره ریگای کینه جهنگه لییه کاندای، پیوستی تاشنا بوونی سەربازی پیاده ی به هه لومه رجه ی سروشتی یانه ی فیژی کلاوزه فنز کرد و چهن دین جار ناوبراو له کتیبه کانی تایبەت به جهنگدا ئامازه ی پیداون.

^{۱۲} له کۆتایی سالی ۱۷۹۲ هیزه شوژشگیژه کانی فەرهنسا خاکی نه مسایان داگیر کرد و پاش پهرینه وه له رووباری راین چونه ئەلمانیاوه. له م سه ره به نه دا ته خومه نی کۆنقانسیۆن بریاری هه ناره ی شوژی په سه ند کرد. ئەم هه نگاوه و له سیداره دانی لویسی شانزه هم له ۲۱ی کانونی دووه می ۱۷۹۳ دا وای کرد یه کهمین هاوپه یمانیتی به به شداری نه مسا، پروس، به ریتانیا، هۆلندها و ئیسپانیا له دژی فەرهنسا پیکبێ. وهرگیژ

كارل فون كلاوزهفونز -----

شۆرش وەر دەرگرت، ههروههها راست بوو كه سوپای فەرهنسا لهرپووی پیداوستی و ری و شوینی جهنگی و فیترکردنی توپخانهوه نایاب بوو، بهلام هوییه کانی سهرکهوتنی سهربازییان لهم مهسهلانه قولتر بوون. شارن هورست درکی کردبوو که سهرکهوتنی یه که سهربازییه کانی فەرهنسا، گوزرانی کومه له که یانی له پشته وه یه، جگه له له دایکبونی ئەندیشهی یه که نه ته وه یی فەرهنسایي.

هه رچه نده لیکۆلینه وه له سهر رهوشه سهربازییه کانی فەرهنسا بو دوزینه وه ی ریگای تیکشکاندنیان، پیویست دیتته بهرچاو، بهلام وه که پیویست و بهس نه بوو، چونکه ده بویه ستراکتوری سیاسی فەرهنساش تاوتوی بکری و تهو زه مینه میژوییه که ته م رهوشانه ی له دژی داهینابوو لیک بدیرینه وه. لهم سونگه یه وه پرۆگرامی فیترکردنی ئە کادیمیای جهنگ، که جگه له وانیه هونه ری سهربازی، بابه تی کومه له لایه تیشی ده گرتته وه و شارن هورست له سایه ی پیکهینانی گروپیککی توژیینه وه و گفتوگو به ناوی کومه لی سهربازی، بهرنامه ی ئە کادیمیای که ی ده وه له مه مند کردبوو، که تییدا نیشانه کانی شۆرش سهربازی تاوتوی ده کران.

له مجوره ده وره وه ره ده کلاوزه فونز ههنگاوی هه لهینا وه هه رزوو وه موریدیکی شایسته ی ستایش کردن، خوی له شارن هورست نزیک کرد وه و بیوراکانی له بهر رهوشنایی خوری به خشنده کانی ناوبرا و بنیاتنا و به پییت کرد. ههروههها شارن هورست به لای خوییه وه میهرو خو شه ویستی خوی لهم گهجه لیها توه نهشارده وه. تهو ری کخراوه ی پیشتر تاماژه ی پیدرا و له پینا و

----- كارل فون كلاوزهفونز

به شداری کردن و گوزینه وه ی ئەندیشه دا دامه زرابوو، له گه ل مردنی ناوه ختی شارن هورست له سالی ۱۸۱۳ د، په کی کهوت.

سهره نجام کلاوزه فونز په یوه نده ی به گروپی بنه ره تی ریفورمخو ازانی سهربازییه وه کرد. که له ناویاندا ده کری تاماژه بو گرومان^{۱۴}، بوین^{۱۵} و گنایزناو^{۱۶} بکری که له بیری پیکهینانی سوپای نویی پروس و تاوه دانکردنه وه ی ده ولته تی پروس بوون. شایانی باسه ته م کاره په یوه نده ی به تاینده و چاره وروانییه به په له کانی کلاوزه فونز وه هه بوو که سهره پای پرچوش و خرۆشیه که ی، له راه بهر توند ره ویش ده هاته بهرچاو. کلاوزه فونز

^{۱۴} Karl Wilhelm Von Grolmann (۱۷۷۷-۱۸۴۳) جهنه رالی سوپای پروس.

گرومان سالی ۱۸۱۸ به یارمه تی بوین دهستی به دامه زرانندی به شی میژوی سهربازی کرد وه رگیتر

^{۱۵} Hermann Von Boyen (۱۷۷۱-۱۸۴۸) فیلد مارشالی سوپای پروس بوو. بوین باه ری و ابوو که سوپا ((قوتابخانه ی میلله ته)): ناوبرا و سالی ۱۸۱۳ و ۱۸۴۰ وه زیری جهنگ بوو. وه رگیتر

^{۱۶} August Wilhelm Auton Von Gneisenou (۱۷۶۰-۱۸۳۱) فیلد مارشالی سوپای پروس بوو. ههروههها سه رۆکی ستادی بلوشر له سالی ۱۸۱۳ تا جهنگی واترلوی سالی ۱۸۱۵ بوو، ماوه یه کیش قایمقامی بهرلین بوو. سالی ۱۸۳۱ بو پاریزگاری کردن له سنوری خو ره لاتی پروس (پاش راپه رینه که ی پۆله ندا) له وسنوره دانرا، لهم ته رکه دا کلاوس قیتس سه رۆکی ته رکانی ته م بوو و هه ردوو کیان به نه خو شی په تا مردن. گنایزناو ته فسهریکی نازا و هۆشه ندو فه رمانده یه کی نیشتمان په ره رو له لایه نگرانی جیددی یه کیتی ته لمانیا بوو. وه رگیتر

كارل فون كلاوزهفنتز -----

لهسالى ۱۸۰۳ وەك خويىندكارى نايابى پۆلەكەي دەرجو، كرا بەئەفسەرى يارىدەدەرى شازادە ئۆگۆستى كورپى شازادە فرديناند كەعەقىدى فەخرى ھەنگەكەي ئەمبوو. لەكۆتايى ھەمان سالددا لەمالتى خانەخويئەكەيدا، دلى چوۋە مارى كچى كۆنت فون برۆل. كەكچىكى جوانو خويىندەوار بوو، شازنە لويىز زور ھەزى پى دەكرد. نارەزايى خىزانى مارى بەم پەيوەندە ناھوتايەو ئەركو فەرمانى خزمەتى سەربازى، ماۋەي ۷ سالى ئاھەنگى گواستەھەيىنى داواخست و سەرەنجام كارى ھەردوو دولبەر بىو نامەنوسىنى دوورو درىژو شوپرەنگىزو ئاشكراكردنى، كەتپىدا زور بىروراي كلاوزهفنتز نەشوغاي كرد.

مارى پاش مىرد كردنى بە كلاوزهفنتز، بەپەرى مەيلەو كارى پاكئوس كردنى دەستئوسەكانى ھاوسەرەكەي گرتە ئەستۆ. پاش مردنى ھاوسەرەكەيشى، ھەم بەرھەمەكانى دادەپرشتنەو ھەم چاودىرى چاپكردنى بەشى ھەرە گورەي نوسىنەكانى مىردەكەي كرد. ئەم كۆمەلەيە لە ۱۸۳۲ - ۱۸۳۴ بىلابوۋەو ھىشتا وەك جارن بۆ ئارەزوومەندانى بەرھەمەكانى لەبەردەستدا بوون.

كلاوزهفنتز لەماۋەي دوو سالى پاشتردا، واتە لە ۱۸۰۳ - ۱۸۰۵ تەنانت چىركەيەكەيش دەستى لەنوسىن ھەلنەگرتو سەرگەرمى لىكدانەو شىكردنەو بۆچونەكانى خۆي بوو. جگە لەو ناوبراو پاش بىست سالى بۆچونى لىپراوى خۆي لەكاتى نوسىنى كىتپىك دەربارەي جەنگ لەسەر كاغەز تۆمار كرد. پاش سالى

كارل فون كلاوزهفنتز -----

۱۸۰۶، ئەو كاتى جەنگ لە گەل فەرەنسا ھاتە پىش، فردرىك ويلھالى سىھەم بۆ خۇپارىزى بەجىددى ھەللى دا تا خۆي لەم جەنگە پىپارىزى، بەلام كلاوزهفنتز وەك زۆربەي ئەفسەرە گەنج و نىشتمانپەرورەكانى تر، بە پەرۇشەو تەماشاي تايىندەي دەكرد. فەرماندەيى گوردانىك دراىە دەست شازادە ئاگۆستى گەورەي و كلاوزهفنتز لەگەل ناوبراو بەرەو مەيدانى جەنگى ئورشتات كەوتەپرى و ھەر لەوي يەكەمىن ئەزمونى گەورەي خۆي لەشەر بەرەوشى ناپليون بەدەستەيناو پاشەكشەيەكى گەورەي بەدواۋە بوو. ئەزمونىكى تال و تىكشكىنەر كەجياۋازى لەگەل رىپىوانى سەربازىانەي بىھودەو مانۆرە سەربازىيەكانى سەردەمى فیدرالیدا ھەبوو، بەسەختى دەيتوانى ھەردوو كيان بەشىۋازى يەك ھەنگارى جەنگى لەگەل يەكتر بەراورد بكا. كلاوزهفنتز و شازادە ئاگۆست سەرەنجام كەوتنە ئابلوقەي دوژمنەو بەدەل گىران. ئەو كاتى شارن ھۆرست و ھاورپىكانى سالى پاشتر لە شەرى ئايلاق^{۱۷}، كە دەيانويست ئابروى لە دەستچوۋى سوپاي پروس بگىرنەو، كلاوزهفنتز لە فەرەنسا لەگەل

^{۱۷} Eylau يان پروسىسى ئايلاق شارىكى پروسى خۆرھەلاتى جارن. بەدرىژايى كانونى يەكەم شوباتى ۱۸۰۷ چەندىن جەنگ لەنيتوان لەشكرى فەرەنسا لەلايىك و پروس روسيا لەلايىكى تر رووى دا كە بەچەند جەنگىك لە ۸ شوبات لەئايلاق بەشىۋەيەكى كاتى كۆتايى ھات. وەرگىپ

خارل فون كلاوزهفونز -----

فهرماندهی دهرباری خوی، لایه‌نی کم به‌هوی ئازاری دوری ولات‌هوه، رۆژگاریکی تالی به‌سهر د‌بردو پاش مۆرکردنی په‌یمانی تیلزیت^{۱۸} له‌سالی ۱۸۰۸ گه‌رانه‌وه نیشتمان. ئەم ئەزمونه تاله گری نیشتمان په‌روه‌رانه‌ی کلاوزه‌فتز - ی به‌تینترکردو رقی له‌هه‌موو شتیکی فه‌ره‌نسایی ده‌کرد.

پاش رزگاربونی له‌دیلی، کلاوزه‌فتز دووباره په‌یوه‌ندی به‌شارن هۆرسته‌وه له‌کونیگزیبرگ کرد، دور له‌بهرلین که له‌ژیر ده‌سه‌لاتی فه‌ره‌نسادا بوو، خه‌ریکی ریک‌خستنه‌وه‌ی سوپای پروس بوو. له‌ماوه‌ی چوار سالی پاشتردا کلاوزه‌فتز به‌شداری ریک‌خستنه‌وه‌ی دووباره‌ی یه‌که سه‌ربازییه‌کانی سوپای پروس کرد و هه‌ر شتیک که ختوره‌ی به‌میشکیدا بکردایه، یه‌کسه‌ر تۆماری کرد (له‌تاکتیکه لاه‌کییه‌کانه‌وه بگره تا بابه‌ته په‌یوه‌ندیداره‌کان به‌ئه‌مه‌کداری سیاسی). ئەو کاته‌ی له‌به‌هاری ۱۸۱۲ دا پاشا، واته ئەو که‌سه‌ی کلاوزه‌فتز به‌رگی سه‌ربازی سوپای ئەوی له‌بهر کردبوو و گومان له‌راستگۆیی بۆ ئەوی نه‌بوو، له‌گه‌ل فه‌ره‌نسای دوژمن به‌ره‌سی هاوپه‌یمانیتی کرد. ئەم هه‌نگاوه کلاوس فیتسی به‌راده‌یه‌ک توره کرد، که‌گوتاری دووه‌م،

^{۱۸} Tilsit شاریکی پروسسی خۆره‌له‌لات. رۆژی ۷ ته‌مووزی ۱۸۰۷ له‌نیوان ئەله‌کسانده‌ری یه‌که‌م و ناپلیونی یه‌که‌م دا په‌یمانی ناشتی به‌ناوی ئەم شاره‌وه مۆرکرا. به‌پیتی په‌یمانیتی تر که پاش ۲ رۆژ، له ۹ ته‌مووزدا تیمزا کرا، فردریک ویله‌المی سیه‌م سه‌رحه‌م ناوچه‌کانی پروس رۆژتاوای رووباری ئالبی به‌ناپلیون دا. وه‌رگیت

خارل فون كلاوزهفونز -----

واته ئەمه‌کداری سیاسی به‌لایه‌وه بووه مه‌عمایه‌ک و ئەم هه‌نگاوه‌ی پچ قبول نه‌کرا، بۆیه له‌گه‌ل نزیکه‌ی ۳۰ ئەفسه‌ری تر ده‌ستیان له‌پۆسته‌کانیان هه‌لگرت. که‌چی جاریکی تر دوری له‌هاوسه‌ره‌که‌ی قبول کرد و ته‌نها له‌بهر ئەوه‌ی فه‌ره‌نساو سوپا لایه‌نگره‌کانی په‌لاماری ئیمپراتۆری روسیایان دا‌بوو، چوه‌ خزمه‌ت ئەله‌کسانده‌ری یه‌که‌مه‌وه.^{۱۹}

ئه‌گه‌رچی کلاوزه‌فتز زمانی روسی نه‌ده‌زانی، به‌لام له‌کاروباری جیاجیای راپۆژکردن له‌ئه‌رکانی سوپادا کاریکی بۆ خوی دۆزیبووه‌وه. له‌شه‌ری برۆدینۆ^{۲۰} دا دووه‌مین ئەزمونی گه‌ره‌ی جه‌نگی خوی به‌ده‌سته‌یه‌ینا و به‌چاوی خوی پاشه‌کشه‌ی کاره‌ساتباری سوپای فه‌ره‌نسا و په‌رینه‌وه‌ی له‌رووباری بیرزینابینی و لیک‌دانه‌وه‌یه‌کی ترسناکی دهرباره‌ی نووسی. له‌کانوونی یه‌که‌می ۱۸۱۲ دا به‌ناو‌بژیوانی کلاوزه‌فتز، یۆرک فون

^{۱۹} Alexander (۱۷۷۷ - ۱۸۲۵) ئیمپراتۆری روسیا (۱۸۰۱ - ۱۸۲۵).

وه‌رگیت

^{۲۰} Battle of Borodino یا Battle of Moscow برودینۆ شاریکه له‌دوروی ۱۱۰ کم له‌مۆسکۆ. ئەم شاره‌دا شه‌ریکی خوتناوی و چاره‌نوساز له‌سه‌عات ۶ به‌یانی ۷ ئۆکتۆبه‌ری ۱۸۱۲ هه‌لگیرسا و له‌میژوودا به‌خوتناویترین جه‌نگی یه‌ک رۆژه به‌ناوبانگه‌ و تۆلستۆی به‌جه‌نگ و ناشتی و چایکۆفسکی به ((ئوڤرتور ۱۸۱۲)) بیره‌وه‌ری ئەم جه‌نگه‌یان تۆمار کردوه. وه‌رگیت

کارل فون کلاوزهفونز -----

فارتنبیرگ^{۲۱} - ی فرماندهی هیژه کانی پروس، که له ژیر فرمانی ناپلیوندا خزمهتی ده کرد، بریاری میژویی خوی داو له توروگن خوی دا بده دسته وه و له گه له یه که کانی خوی په یوه ندی به روسه کانه وه کرد. ئەو کاته ی یۆرک سهنته ری بهر خودانی نه ته وه یی پروسه کانی له کونیگز دامه زراندا، کلاوزه فونز خه ریکی ریکه خسته وه و چه کدار کردنی خه لگ بوو.

له به هاری ۱۸۱۳ دا و پاش ئەوه ی سه ره نجام شای پروس له خیری ناپلیون نائومی د بوو، کلاوزه فونز گه رایه وه به رلین و دووباره په یوه ندی به شارن هورسته وه کرد و یارمه تی دا بو دووباره بنیاتنا نه وه ی سوپای نوی. رینوینی کردنی له خوربدوانه و په روشانه ی هاوولاتیانی هونزولرن، که به م دواییه بریان بو ئەوه چوو بوو خویان به ئەلمانی له قه لهم بدن، به شیک بوو له و چالاکییانه ی کلاوزه فونز و شارن هورست له و کاته دا ته نجامیاندا.

----- کارل فون کلاوزه فونز

کاتی که جهنگ له ۱۸۱۳ هه لگیرسا، کلاوزه فونز له گه له سوپادا خوی گه یانده به ره کانی شه ر، به لام نه گه ر چی زور پیوستیان به پله ی فرمانده یی که ی هه بوو، که چی به ره له ستکاری دانانی کرا، چونکه پاشا به هوی ئەو ره فتاران ه ی پیشویه وه که به خانیان ه له قه له می ددها، لیلی نه ده بووری. سه ره نجام پاش یه ک سال، ئینجا شا مؤله تی دا بگه رپه ته وه خزمه تکردن. له به ره ئەوه ی کلاوزه فونز به رگی ئەفسه ری روسی پو شیبوو، وه ک راویژکاری مارشال بلوشیر^{۲۲} ی فرمانده ی سوپای پروس به شداری جهنگی لپیژیکی کرد. سالی ۱۸۱۴ ئەو کاته ی بواری پی درا بگه رپه ته وه ناو سوپای پروس، فرمانده یی یه که یه کی ئاسایی به ناوی ((دهسته ی ئەلمانی)) پی سپی درا، که له باکوری ئەلمانی جیگیر کرابوو، له مه یدان ی سه ره کی جهنگی دژی فه ره نساوه دوور بوو. تا کو سالی ۱۸۱۵ که به پله ی

^{۲۱} Count Johann David Ludwig Yorck Von Wartenburg (۱۷۵۹ -

۱۸۳۰) فیلدمارشالی سوپای پروس بوو. رۆلئیکی گه ره ی له بنیاتنا نه وه ی سوپای پروس هه بوو. فرمانده یی یه که کانی سوپای گه ره ی پروس له جهنگه کانی دژ به روسیا ده کرد. به لام به فیتی کلاوس قیتس له جهنگ کردن دژی روس سارد بووه. پاش په یمانی کالیش Kalisz و هاوپه یمانیتی روسیا و پروس له لایهن فردریک ویلهالمه وه عه فوکرا. وه رگیتر

^{۲۲} Gebhard Leberecht Von Blucher (۱۷۴۲ - ۱۸۱۹) ناسراو به هیترشبه ری پیر (Alt Vorwärts) فیلدمارشالی سوپای پروس و ئەندامی سواره نیزامی سوپای سوید له سه ره تای سالی ۱۷۵۷ تا پیش ده سگیر کردنی له ده ورره ی فریدلند (۱۷۶۰) سی جار له جهنگ دژی پروس به شداری کرد و پاشان بیرکردنه وه ی گۆراو په یوه ندی به سوپای پروسه وه کرد. سه ربازییه کی زیرو کهم خوینه وار بوو، به لام ئیجگار به هیژو نازا بوو. وه رگیتر

كارل ماركس ڳلاوزه قتنز -----

يه كه بچار كرا به فهراندهى ناوهندى گه وړه تۆپخانه، له برسلو و پاشان (ئو) ده مې هاوكات له پاريسو له پوښاندو يا خييون سهرى هه لداو ته گهرى سهره لدانى جهنگيكي نوږ ده كرا (كرا به سهر وكي ئه كرانى سهر وكي كونه كې گنايزناو) - كه وا فهراندهى سوپاي پروس بوو - ته واو نه كران. ته گهر چي مه ترسيي جهنگ نه ما، به لام له برى ئه وه فاكته ريكي ترسناكتر سهرى هه لدا به ناوى په تاو له خوره له ته وه هيرشى ده ستيپي كړد. دوا ئه ركي كلاوزه قتنز بريتي بوو له بهر قهرار كړدى كه مهر به نديكي ته ندروستي بوو بهر گرتن له ته نينه وهى نه خوشى بوو ته لمانيا، به لام له مهيدانى ستراتيجى دا نهك ته نها نه يتوانى بهر بهم كيشه يه بگرئ، به لكو خويشى كه وته داوى نه خوشييه كه وه و پاش ۲۴ ساعات له ۱۶ى نوقه مېهرى ۱۸۳۱ دا له برسلو مرد، كه له م كاته دا ته مېنى ۵۱ سال بوو.

سهره راي په روښيي كلاوزه قتنز، ههر گيز نه يتوانى پلهى فهرانده يي سهر به خو به ده ست به ينى، به لام وهك زور بهى ته فسهرانى هاوته مېنى خو به خت يا وهرى بوو له بينى ژماره يهك شهر و شوپ، كه به زوري له پرووى فره جوړييه وه بى وينه له قه لهم ده دران. ئه سوپايه يي كلاوزه قتنز له سالى ۱۷۹۲ چوه ريزه كانيه وه، بريتي بوو له هيرتيكي بچووكى هاوشيوه يي كه يه كې به يي سهر به فردريكي گه وړه، به لام ناوبراو له سالى ۱۸۱۳ تا ۱۸۱۵ له سوپايه كدا خزمه تى كړد (بو ره خساندى ئه م سوپايه ئيجگار هه ولى دابوو)

كارل ماركس ڳلاوزه قتنز -----

كه به ريكي خراويكي گه وړه نه ته وه يي له قه لهم ده دراو له سهر بناغهي خزمه تى له خورازي توندو تيژ به رپوه ده چوو. ئه زمونى سهره تايي كلاوزه قتنز بريتي بوو له بهره يي جهنگه كانو تاكتيكي گه مارو داني دوژمن كه له سه ده ي ۱۹ دا باوبوو. كلاوزه قتنز پيش ته مېنى ۴۰ سالى به شدارى ژماره يهك جهنگي ميژويي گه وړه كړدو به چاوى خو يي بيني بووى چوڼ له شكره كانى ناپليون پاش برينى ريگاكان له ته وروپاوه بوو موكو، له سايه يي خوراگرييه كې كه مې روسه وه پاشه كشيان كړد بوو. ئه مانه سهر جهم ته نجامى ئوپه راسيوني سهر بازي بوون، به لام به لاي كه سيكي ئيجگار گه نجى وهك كلاوزه قتنزه وه به ته واوى ئاشكرا بوو كه له پيناو روون كړد نه وهى سهر كه وتن يان تي كشيكانى ئوپه راسيون دا نه ده بوايه له مهيدانى جهنگدا، كاري گهران ته نجام بدرئ. ليكدانه وه و شيكاري سهر بازي (ته گهر بريار بى بوو نه وه كاني ئايينده به هايه كې پراكتيكي هه بى) ده بوايه له هه موو كاتيكي ترى رابردوو قولتر بنوسر يته وه.

- ۲ -

زه مینه‌ی فیکری

پیش سهرده‌می کلاوزهفوتز که متهمه رخه‌می بۆ سوودوه‌رگرتن له‌بنه‌ما زانستییه‌کان بۆ ریبه‌ریکردن و به‌ریوه‌بردنی جه‌نگ نه‌ده‌کرا و به‌دیژایی سده‌ی هه‌ژده‌هه‌م (سه‌ده‌یه‌ک که جیهان، زیاتر له‌جاران نه‌ینییه‌کانی خۆی له‌به‌رامبه‌ر لیکۆلینه‌وه زانستییه‌کاندا ئاشکرا کرد و عه‌قل و هه‌ک پێوه‌ری داوه‌ری مرۆف بووه‌ ئه‌لتنه‌رناتیقی نه‌ریت و خورافات په‌رستی). له‌سه‌ر ئاستیکی فراوان نه‌ده‌کرا قبول بکری که سه‌ه‌ر کردایه‌تی جه‌نگ به‌کاریکی هه‌لنه‌سه‌نگینه‌را و بۆ سوود له‌قه‌له‌م بدری.

شازاده موریس ساکسونیی^{۲۶} جه‌نه‌رالی مه‌زنی سده‌ی هه‌ژده‌هه‌م نووسیویه‌تی: ((هه‌موو زانستییک بنه‌ماو یاسای خۆی هه‌یه‌و ته‌نها جه‌نگه‌،

^{۲۶} Prince Maruice of Saxony (۱۶۹۶ - ۱۷۵۰) له‌سالی ۱۷۲۰ چوه

خزمه‌تی حکومه‌تی فه‌ره‌نساوه له‌جه‌نگه‌کانی جینشینی نه‌مسادا (۱۷۴۱) ناربانگی په‌یدا کرد. کتیبی (تیروانینی من) که سالی ۱۷۵۷ بلاوکرایه‌وه یه‌کتیکه له‌کتیبه کلاسیکییه‌کانی تایبه‌ت به‌هونه‌ری جه‌نگ. وه‌رگێت

که هه‌یج یه‌ک له‌م دووانه‌ی نییه‌). سه‌ربازی پرۆفیشنال، له‌به‌ر چه‌ند هه‌یه‌ک که‌دواتر باسیان ده‌که‌ین، به‌توندی به‌ده‌ست ته‌م که‌موکوپییانه‌وه په‌ژاره‌یان ده‌خوارد، به‌لام بیریارانی ((عاقلی)) مه‌ده‌نی، به‌په‌چه‌وانه‌وه ئه‌فسوسیان له‌مه هه‌لده‌کیشا که هه‌یشتا جه‌نگ وه‌ک یادگاریکی سه‌رده‌می درێدانه‌یه‌تی له‌ئارادایه‌. ته‌م بیروباوه‌ره سه‌رتاسه‌ری ئه‌وروپای گرتبوه‌وه، به‌لام به‌تایبه‌تی له‌پروسدا له‌به‌ر دووه‌ پشته‌گیری زیاتری هه‌بوو:

یه‌که‌م له‌ئه‌زمونی جه‌نگی ۷ سالی (۱۷۵۶ - ۱۷۶۳) وه سه‌رچاوه‌ی گرتبوو. چونکه قه‌له‌مه‌ره‌وی پروس به‌رکه‌وتبوو. ته‌م پێشه‌اته له‌ناو رووناکیرانی پروس دا بیزارییه‌کی قولی دژ به‌جه‌نگ دروست کردبوو، کتومت هه‌مان هه‌لومه‌رجی فه‌ره‌نسا و به‌ریتانیای پاش یه‌که‌مین جه‌نگی جیهان. جگه له‌وه فردریکی گه‌ره هه‌یج هه‌نگاوێکی بۆ په‌که‌خستنی ته‌م ئه‌ندیشه‌یه نه‌ناو له‌راستیدا ناوبراو سه‌رجه‌م ته‌مه‌نی له‌جه‌نگدا برده سه‌ر، دووه‌م، ته‌وه بوو که‌فردریک هوشیارانه گه‌رایه‌وه سه‌ر سیاسه‌تی میلیتاریزمی پاشترو چینی مام ناوه‌ندی بپه‌ش کرد له‌خزمه‌تکردن له‌یه‌که‌کانی ته‌فسه‌ری و وه‌رگرتنی به‌رپرسیته‌ی سه‌ربازی، ته‌م که‌سانه‌ی سه‌رپشک کرد تا خه‌ریکی پاره‌و پول ده‌ره‌ینان بن، چونکه حکومه‌تی پروس له‌به‌ر هه‌ژاریی قولی سه‌رچاوه‌ی سروشته‌ی و له‌په‌ینا و پاراستنی هه‌لکه‌وتی خۆی له‌ئه‌وروپادا، پێویستییه‌کی زۆری به‌مه هه‌بوو، له‌م سۆنگه‌یه‌وه بیژکه‌که له‌ناو چینی مام ناوه‌ندی پروس دا پته‌و بوو، جه‌نگه‌کانی پاشا هه‌یج په‌یه‌ه‌ندییه‌کی به‌مانه‌وه نه‌ما. ته‌م جزره بیرکردنه‌وه‌یه

كارل ماركس ځلار ځلاوزه ځمڼز -----

هنگاوېکې بچوک بو لهره خساندنې هم بېرېواوېده دا که: لېپرسراوېتی
جنگه کان له ته ستوی پاشاو دهره به گایه تی بالاده ستو ته گهر ته مان نه بن،
هه رگیز ته مجوره جنگانه رووناده ن، ته مانو ټیل کانت له ناو ژماره یه کی زور
نوسه ری پروس دا ته نها که سیك بو که له سالی ۱۷۸۰ به دواوه هم
باسه ی وروژاند که:

ته گهر به ریو به رډنی کاروباری حکومت ته کان به ده ستی که سانی عاقل
بسپېردی، له وانه یه ناشتیبه کی هه می شه یی بال به سر جیهاندا بکیشی.
هم بچوونه زال بو به سر زانکوی پروس و ناو نده رونا کیریبه کاند، تا
ته وی کاره ساتی بینا^{۲۷} بو ه مایه ی هوشیاری سیاسیان و بناغه ی بو
بزاځیکې ناسیونالیستی نوې د ارشت، که ته نجامی گرنگی لیکه و ته وه.

ناشکرایه نوسه رانی پیشه یی مه سه له سه ربازیبه کان، هیچ پشکینکیان
له م بیروپرایاندا نه بو. ورده ورده هم بیروباوېده په ری سندن که ته گهر
به ریو به رډنی کاروباری جنگ به که سانی شاره زا بسپېردی، ته و له سایه ی
کارامه یی و میانړه وی ته ماندا، به کرده وه ری له خوینرشتن ده گری. بیاریانی
سه ربازی له هه ولې دوزینه وه بنه مای عه قلانی پشت ته ستور به داتای
مکوم و قاییلی ته ژمار کردن بوون، که به هویسه وه بتوانی به ریو به رډنی

^{۲۷} Jana مهبه ست شه ری بینای ۱۴ ی نوکتوبه ری ۱۸۰۶ ی نیوان فهره نساو پروس
بو که بو ه هوی تینکشکانیکې پر له په ژاره ی سوپای پروس. پروس له م جنگه دا ۱۲۰
هزار کوژراو و ۱۵۰ هزار برینداری هه بو. ورگپ

----- كارل ماركس ځلار ځلاوزه ځمڼز

جنگ بو ئاستی لقیکی زانسته سروشتیبه کان دا گری و ته مان له بیری
هنگاوېکې عه قلانی بوون که رولی شان و نالیبراوېتی به ته وای
بسپېته وه. به لای ژماره یه کیانه وه هم داتانه به هوی نه خسه کیشان و پیوره
جوگرافیبه کانه وه ده ست ده کهوت و بو هندیکی تریان به هوی لیکدانه وه ی
پیداویستی لوجستیکی و به رنامه ی ریپوان و سه رنجام گروپیکی تر هم
له ریگای داتای په یو ندیدار به کونتاکی سیستما تیکې هیله کانی
لوجستیکی له گهل به ره کانی جنگ یان هیزه چه کداره کان له گهل
بنکه کانیان، ته مانه هه مو باوهریان به م گوته یه ی هیتری لویدی (۱۷۲۰
- ۱۷۸۳) سه ربازی به کریگریای خه لکی ویلز هه بو که:

((هر که سن درک به م شتانه بکا ده توانن ده ست
به نو په راسیونن سه ربازی بکا و به ورده کارن ماتماتیکس درپژه
به جنگ بدا، بن ته وه ی پیویست بکا ته نانه ت تاقه گورزیکیش
بسره وینن)).

هم گهران و پشکینه له پیانو به کاربردنی راستیبه زانستیبه کان
له کاروباری سه ربازیدا ته و کاته هاته بهر که بیاریانی سه ربازی حزیان
به زه مینه کانی تری چالاکی مرؤده کرد، که خوی له خسته ن ژیر پرسیاری
سه رجه م بیروکه ی راستیبه زانستیبه وه ده ستی پیده کرد (جیهانیکې نیوتنی
که راستیبه بابه تیبه که ی به هوی هیزه کان و پیوره ی به ته وای دوور

کارل فون کلاوزهامتنز -----

لهبهردهستی مرۆقهوه بهپۆوه دهبرین. ئەم باوه‌رپی فەیلەسوفە ئینگلیزییەکان - بریکلی^{٢٨} و هیوم^{٢٩} - که ((مرۆقه‌کان به که‌متەرخەمی فیری زانست نابن و نابینن، بە‌لکو زیاتر له پڕۆسە‌ی بینیندا زانست دەخولقیینن و به هەستییکردنی خۆیان جیهان فۆرمە‌له بەندی ده‌کەن)) له ئە‌مانیادا به‌قولی ریشه‌ی دا‌کوتا بوو - کلاوزه‌امتنز پیوستی به خۆتندنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانی کانتی ((هاوچه‌رخ‌ی خۆی) نه‌بوو (هیچ به‌لگه‌یه‌کیش له‌بهرده‌ست نییه که‌به‌ره‌مه‌کانی کانتی خۆتندیتته‌وه) تا ئە‌م بیروباوه‌رانه‌ی، که‌بناغه‌ی فەلسە‌فه‌ی کانتی پیکده‌هینا، ئاشنا بی. هه‌روه‌ها کلاوزه‌امتنز هه‌زی به‌ره‌واجی سه‌رله‌نوویی فەلسە‌فه‌ی بوژاوه‌ی هلنی ده‌کرد که به‌وپه‌ری هه‌زه‌وه کاریگه‌ری له‌سه‌ر کاره‌کانی هه‌گلی گه‌نج دانابوو، وه‌ک جیاوازییه سوکراتییه‌کانی نیوان ئایدال و رواله‌ته‌کانی، یان له‌نیوان چه‌مکی ره‌هاو ده‌ست پێرانه‌گه‌یشتوو کارکردی ناتهاو به‌رامبه‌ری له‌جیهانی واقه‌یدا.

کلاوزه‌امتنز گه‌نج ده‌بایه به‌م بیروباوه‌رانه‌وه روه‌ی له‌هه‌رکۆی بک‌ردبایه ره‌واجی پێدایه، له‌وانه له‌ساته وه‌ختی خۆتندن له‌نواروپین له‌سالانی ١٧٩٠ و له‌کۆلیجی جه‌نگ، ئە‌و کاته‌ی کیزه‌فیتته فەلسە‌فه‌ی کانتی لیکده‌دایه‌وه، جگه له‌و ناوه‌نده روناک‌پیریانه‌ی به‌رلیندا که‌ریگای ده‌که‌وته

^{٢٨} George Berkeley (١٦٨٥ - ١٧٥٣) فەیلەسوف و رۆمانوسی ئایرله‌ندیی - ئینگلیزی. وریچ
^{٢٩} David Hume (١٧١١ - ١٧٧٦) فەیلەسوف و میژوونوسی سکوتله‌ندی. وریچ

کارل فون کلاوزهامتنز -----

به‌ریان. په‌رۆشی فیروونی کلاوزه‌امتنز وای کرد ئاشنای بیروباوه‌ری ژماره‌یه‌ک نووسه‌ری وه‌ک پتسالوتسی^{٣٠} بی که‌باوه‌ری وابوو فیترکردن خۆی له‌فیروونی زانست دا نابینیتته‌وه، به‌لکو پیوسته سوود له‌فیترکردن بۆ په‌ره‌پێدانی که‌سایه‌تی مرۆقه‌وه‌رگیردری. لیکۆلینه‌وه‌کانی پتسالوتسی له‌بوا‌ری هونه‌ر، فیری کرد که‌هونه‌رمه‌ند له‌سایه‌ی فیروون و به‌کاره‌ینانی کۆمه‌لیک یاسادا که‌په‌ره‌ویان ده‌کا به‌ئاسانی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست نا‌هینن، به‌لکو ته‌نها ئە‌و بنه‌مایانه بایه‌خیان هه‌یه که له‌ره‌فتاری واقعی هونه‌رمه‌ندانی گه‌روه‌ه سه‌رچاوه‌یان گرتوه‌وه به‌شپۆه‌ی دا‌هینان و تیگه‌یشته‌کانی نه‌وه‌ی نوێ یارمه‌تی زیاتر تیگه‌یشته‌نی بابته‌هه‌ جی مه‌به‌سته‌کانیان ده‌ده‌ن.

هه‌موو هونه‌رو ئە‌ندیشه‌یه‌ک بریتیه له‌کارێکی دا‌هینه‌رانه، نه‌ک لاسایی کردنه‌وه‌وه‌رگرتن. وه‌ک خودی کلاوزه‌امتنز وتویه‌تی: ئە‌ندیشه‌ واته هونه‌ر. ئە‌مجۆره به‌کاربرده له‌گه‌ڵ هه‌زی تابه‌ت، له‌باره‌ی به‌رپۆه‌بردنی جه‌نگیشه‌وه راست ده‌هاته‌وه. کلاوزه‌امتنز له‌رووی زیره‌کیسه‌وه زۆر لیکچووی مندا‌لیکی سه‌رده‌می خۆی بوو، به‌لای ئە‌مه‌وه جه‌نگ کارێکی وانه‌بوو که‌یاسای زانستی حوکی بکا، به‌لکو بریتیه له‌به‌ریه‌که‌هوتنی ئیراده‌کان یان هه‌زه ئە‌خلاقیه‌کان. فه‌رمانه‌ی سه‌رکه‌وتوو ئە‌و که‌سه نییه که‌یاسای یارییه‌که بزانی، به‌لکو ئە‌و که‌سه بوو که له‌سایه‌ی زرنگی خۆیه‌وه یاسای یارییه‌کانی

^{٣٠} Johanan Heinrich Pestalozzi (١٧٤٦ - ١٨٢٧) بیریارو چاکسازی کاروباری فیترکردن، خه‌لکی سوئیسرا. وریچ

دهخولقانده. ئهو دوودلى و مهترسييانه و ايان ده كرد جهنگ قابيلى
پيشبيني كردن و كونترول كردن نه بى، ئهو ريگرانه نه بون كه ره چاو نه كرين،
بهلكو ئهو دهره تانه بون كه ده بوايه بقوزرينه و سووديان لى وهر گيرايه.
لهوانه يه هه لومهرجى كات جهنگ تا ناستى گوتارينكى پوچ و پر
ته شريفات داگرى، به لام جهنگ له بنه رتدا به ته وارى شتيكى تر بو.
ناپليون چاره ي هه مووانى دهر باره ي جهنگ كرده و هو كلاوزهفنز خوى بو
ليكدانه وى تهران كرد.

۳-

زه مينه ي سه ربارى

ئهو ريكخراوه سوپاييه ي كلاوزهفنز په يوه ندى پيوه كرد، له لايهن
فردريكى گهروهه دارپتزابوو، تا نابود بونى ئه م سوپايه له سالى ۱۸۰۶،
هيج يه كى له سه ركرده كانى به لگه يه كيان بو گورپنى ريكخراوه كانى
نه دوزيبه وه. كاروبارى ئه م سوپايه به ته وارى هاوجوتى ته شريفات و
ريوره سمه كانى جهنگى سه ده ي هه ژده هه م بو. ئه م ته شريفات و رى و ره سمه
له سايه ي مه يلى ئهو يه كانه ي به شداريبان تيدا ده كرد، ديارى ده كران كه
له كودا دوو تايبه تمه نديتى ديارى هه بو. به پله ي يه كه م، ريكخستنيان
به جورىك بو كه له مه يدانى جهنگدا بتوانن لايهنى زورى ده سرپيژ ناراسته ي
دوژمن بكن. له و كاته دا ته نانه ت ته گهر چى، بونى سواره نيزام به پيوست
ده هاته بهرچاو، كه چى رولتيكى تاراده يه ك لاهه كى هه بو. چونكه له راستيدا
سواره نيزام له سايه ي ده سرپيژى سيستماتيكى خوى و پشتيوانى هه رچى
زياترى توپخانه وه به راوه ي جهنگ داده نرا. ناشكرايه كه رولى توپخانه،
له جهنگيكا كه سوودى له تاكتيكى گه مارودان وهرده گرت، شيوازي
سه ره تايى خوى پاراستبو. ته نانه ت ته گهر سوپا له ووى خوراك و تاليكى

كارل فون كلاوزهفنتز -----

ئەسپەو خۆبۆيۇ بووايه، بەلام بەھۆي پيويستىي ھەميشەيى بۆ كەلپەل
لۇجستىك، لەرۆي ناچارپيەو بەواپەستەي ھىلەكانى لۇجستىكى خۆيەو
دەمايەو، ئەگەر چى سويا دەيتوانى ئەو كاتانەي لەجوجولدا بى،
پيداويستىيەكانى خۆي لەناوچەكانى دەوروبەرەو دەستەبەر بكا، بەلام
لەساتە وەختى پشو(بۆ ھەر ماوہيەك بوايە) ئەوا پشتى بەسەرچاوە
لۇجستىكييە بنەرەتییەكانى خۆي دەبەست. ھەرچۆنئى بى ئەگەرى كەم
ھەبوو كە ئەفسەرەكان رېگا بەتاكەكان بدەن بەتارەزوى خۆيان
گەشتووگوزار بکەن، چونكە ئەم تاكانە لەگوندەكانەو بۆ خزمەتکردنى
سەربازى كۆكرابونەو، يان بەبيگارى گىرابونو لەوانەبوو سوود لەم ھەلانە
وەرگرنو بەجارى رابكەن.

ھاتوچۆي يەكەكانى سويا لەژمارەيەكى ديارىكراو جادەوبانەو ئەنجام
دەدرا كە بۆ گواستنەوہى بارى قەبەي لۇجستىكى ئەم يەكانە گونجاو بوونو
زۆربەي ئەم جادانە بەھۆي بورجى چاوديرپيەو پاريزگارى دەكرانو تەنھا
پاش داگيرکردن و نەھيشتنى ھەرەشە لەسەريان، ئەگەرى پيشرەوي كردن
ھەبوو. نامادەکردنى ئاليكى ئازەلى باركيش و ئەسپى يەكەي سوارە نيزام،
بەکردەو تايبەت بوو بە(٦)مانگى ساڤ، واتە لەمانگى ئايارەو تە
ئۆكتۆبەر. بۆئەوہى لايەنى زۆر سوود لەمەوداي ھيزى فيشەكى تەفەنگ
وہرېگېردى لەجەنگدا، لەرۆي ناچارپيەو سوود لەتاكىكى ھيل
وہردەگىرا. ريزبەندى تاكەكان، لەھيلى دريژو پىكەو تەنراو تەقەکردن
لەمەودايەكى نزيكەو، مەيدانى جەنگيان ھەميشە دەگۆرى بەقەتلگايدەك

كارل فون كلاوزهفنتز -----

فەرماندەي يەكە سيستماتىك و پىر خەرجيىسەكان، ھىندەي بلوايە،
سەرپىچىيان لەجىبەجىنکردنىدا دەکرد. سەير نيىسە كە جۆرى جەنگى
مەبەست، دەبوايە پيشتر لەشيۆەي مانۆرپىكى تەواودا بۆ پىپۆرانى سەربازى
نمايش بکرايە. بيگومان باشتەر وا بوو ئەم مانۆرە لەناو خاكى دوزمندا
فەرماندەيى بکرى، بەلام داينکردنى خۆراكى پيويست لەناوچەكانى
دەوروبەرەو، وردە وردە لەئاستى ئىمكاناتى فەرماندەو تواناكانى كەم
دەکردەو.

ئەمە ھەمان ئەو رينمايىيە بوو كە كلاوزهفنتز ھەولتى بنېرکردنى دا. يەكئى
لەيەكەمىن بەرھەمى بلاوكرادەي كلاوزهفنتز بۆ رەخنەگرتن لەدديتريش فون
بلوى^{٣١} تيۆرى دارپژەرى ئەو سەردەمە تەرخان كرا. فون بلو لەنووسىنەكانى
دا بەنانويشانى رۆحى سيستمى نوئى جەنگ لەسالى ١٧٧٩ و ستراتيجى
نايابو پراكتىك لەسالى ١٨٠٤، دەستىكرد بەلئىكدانەوہى ستراتيجيەك
كە بەشيۆەيەكى گشتى پشتى بەپيويستىيەكانى سيستمى لۇجستىكى

^{٣١} Dietrich Adam Heinrich Bülow (١٧٥٧-١٨٠٧) تيۆريست و ئەفسەرى
سوپاي ئەلمانيا. لەسالى ١٧٧٣ لەسوپاي ئەلمانيا دا خزمەتى كردو پاش خانەنشين
کردنى لەسالى ١٧٨٩ دەستى بەنووسىن لەبوارى سەربازى دا كردو سەرھەم ١٦
كتيبي نووسى. رەخنەي توندگرتن لەھەلومەرجى سوپاي پروس وای كرد لەبەھارى
١٨٠٧ ھەرە تاكو مردن لەزىندانى (رېگا) بەند بکرى. زۆربەي بۆچونەكانى، پىچر
پىچرو پەيوەندييان بەيەكەو نيىسە. لەزانستى سياستەدا سوود لەھەندئى يىروباوہرى ئەم
كەسە لەبارەي ھيزى حكرمەتەو وەردەگىرى. وەرگىت

دېهستو گویزاندهوی تاکه کانی پیوه بهند بوو. لپراستیدا فون بلو ستراتیجی به زانستی گویزاندهوی سهربازی له مهودای گولله توپی هردولای ناکوکدا)) دهینی، نهمهش ناکوک بوو له گهل ټو تاکتیکه کی که زانستی گویزاندهوی سهربازی له بونی دوژمندا دهینییهوه فون بلو دیوت. (ستراتیجیه کی به تهواری زیره کانه، پیوستی لیها تویی تاکتیک کی که ده کاتهوه و به جاری کوتایی به جنگ دهینی)). نهمه ههمان ټو شته بوو، که کلاوزهفتزی گنج به پروپوچ له قه له می ده داو رتهی ده کردهوه، کلاوزهفتز دیوت: (ستراتیجی بی جنگ و جند کردن، واتای هیچ دبه خشی، چونکه جندگ نامرزی کاری ستراتیجیه و هوکاریکه که سوودی لی و ورده گری)). مبهستی جندگ وه ک سهرجم کاره رهنگینه کانی تر نهمه بوو که (سوود له توانا کانی به ردهست بو گیشتن به نامنجی پیشتر دیاریکراو ور گری)). له سونگه یهوه چه مکی ستراتیجی به لای کلاوزهفتزهوه بریتی بوو له: ((پیکهوه گریدانی پیکدادانه سهربازی له یه که جیاجیاکان له یه که کومه لدها بو گیشتن به نامنجی کوتایی جندگ)). کلاوزهفتز پیش نهمه و له ته مهنی ۲۵ سالی دا دوو بنه مای پیشنیار کردبوو که پیشینانی خوی فیراموشیان کردبوو: مانوری سهربازی بی سوود ده بی، نه گهر بو شهره بنه رته یه که بهرنامه ریژی نه کرابی. جندگ سوودی نابی، نه گهر بو خزمه تکردنی نامنجی کوتایی شهره که بهرنامه ریژی نه کرا بی.

۴

زهمینه ی سیاسی

نامنجی کوتایی ههمو شهریک، ههرچیبه ک بی مهسه له یه کی سیاسییه، نهمهش ههمان خاله که کلاوزهفتز له بیرکردنهوه کانی خوی، که له سالی ۱۸۰۴ خستیه سهر کاغز، باسی لیوه کردوه. ناوبراو له مباره یهوه، به شیوه یه کی وردو راشکاوانه و بهوپه ری هوشمه ندی و ناسکییهوه، که به تهواری جیاوازی له گهل نوسینه کانی پاشتری دا هه یه، به ناشکرا نووسیویه تی:

((نامانجی سیاسی جندگ ده کرس دوو شت بس: یان نابودکردنی دوژمن و کوتایی هینان به مانه وهی وه ک ده ولته تی، یان سه پاندنی مهربه کانی ناشتن)).

ټو کاته ی کلاوزهفتز نهم بابه ته ی له سهر کاغز نووسی، نه یده زانی ناپلیون پاش دوو سال جندگیکی ویرانکارانه بو روو خاندنی حکومتی پروس هه لده گریستی. به لام له ماوه ی ۱۲ سال ژیانی رابردووی دا، بینیبووی که کس و هه وای جندگ به تهواری گزراوه. بینیبووی که هیزه

خارل فون كلاوزه ڦتتز -----

شۆرشگيرپه كانى فەرەنسا، ولاتە نزمە كانيان^{۳۲} داگير كردبوو، لەنيوان سالانى ۱۷۹۲ و ۱۷۹۵ دا ھەرەشەيان خستبوو سەر راين. ھيرشى ناپليۆن بۆ سەر ئيتالييا و ھەردو جەنگە درەوشاوە كەى بينيبوو. لەجەنگە كانى سالانى ۱۷۹۶ - ۱۷۹۷ و ۱۷۹۹ ودا، بەپيچەوانەى دەيه كانى پيشووه، شۆرو شەوقيك بۆ ژمارەيهك ئامانجى ئيجگار پىر بەھاتر لەمەرامى سنوردار، لەتارادا بوو. وەك پيشتر باسكرا، نەك كلاوزه ڦتتز، بەلگو شارن ھۆرستى مامۆستاي، سەرەتا بۆى دەركەوت كەسەر كەوتنە سەربازيە كانى فەرەنسا چەند قەرزاري گۆراني سياسيە لەفەرەنسادا، سەرەتاي سالى ۱۷۹۷ شارن ھۆرست لەليكدانەوہى ھۆى سەر كەوتنى فەرەنسا و تيكشكانى ھاوپەيماناندا نووسيبووى:

((ئەو بەدبەختيە بەك لەدواى بەكانەى دوچارى ھيژنى ولاتە ھاوپەيمانەكان لەجەنگە كانى شۆرشى فەرەنسادا بوو، پەيوەندىيەكى نزيكيان بە ھەلومەرجى ناوڤوئى ئەم ولاتانە و ھەلومەرجى گەلى فەرەنساو ھەبوو)).

ھيژە شۆرشگيرپه كانى فەرەنسا دەيانتوانى بەوپەرى سەرفرازيەوہ سەرجەم ياسا سەربازيەكان پيشيل بکەن، چونكە سياسيەتمەدارەكان ھەموکۆت و بەندىكى باوى سياسي و ئابوريان

^{۳۲} Low Countries مەبەست سنورى ولاتانى بەلجىكا، ھۆلەندا و لۆكسمبورگە.

وەرگيرپ

خارل فون كلاوزه ڦتتز -----

خستبوەلاوہ. ھيژنى مۆيسى فەرەنسا لەكەسانى زۆر راھينراو وپرخەرج پيكنەدەھات، بەلگو بریتی بوون لەخۆبەخشانى نيشتيمان پەرور، جگەلەوہ دەستيان بەسەربازگيرى كى فراوان كردبوو كەخزمەتكردنيان تارادەيهك بەخۆرايى بوو. سەربازە فەرەنسيەكان بەئازادى كاريان دەكردو ئەگەر بكوژراناىە، ئەوا ژمارەيهكى زۆرتەر جینگەيانيان پرده كردهوہ. لەبەرئەوہى دەربارەى تاكتيكي ھيل رانەھينرابوو، بۆتارومار كردن و دواتر سەركەوتن بەسەر ھيژنيك كەلەروى ژمارەوہ تارادەيهك زۆرتەر بوو، سوود لەكۆمەليكى دەستدریژكەرى خۆراگرو ستونى ھيرش بەرى ژمارە زۆر وەر دەگيرا، ناپليۆن ئەم دەستە دەستە خۆراگرو پياوہ نيزامانەى بەيه كەى توپخانە تەيار كردبوو، كەريژەكەيان ھەميشەروى لەزىادبوون دەكردو سوارە نيزامى راھينراوى ئامادە دەكرد كەبەبى بەزەبىانە راوہدوى دوژمن دەكەوتن.

ئەوہ ھەمان ئامرازى تۆقينەر بوو كە ناپليۆن بەھۆيەوہ ئەوروپاي داگير كرد، بەلام حكومەتيك دەيتوانى لاسايى ئەو رەوشە بکاتەوہ كە بتوانى بەردەوام پارو سەرباز رەوانەى مەيدانى جەنگ بکا، ھەرەھا لەلایەن خەلکانىكەوہ، پشتيوانى بکرى كە خزيان لەگەل ئامانجەكانيدا ھەماھەنگ كردبى و خۆبەخشانە خويان بکەنە قوربانى خواستەكانى ئەم حكومەتە. لەپراستيدا خەلكى فەرەنسا

كارل فون كلاوزهفنز -----

بيون به يهك نتهوه. ئايا ده كرا به شيويه فله نسيه كان، به هوئى سهرنگون كردنى يه كه كاني سيستمى پاشايه تى و داهينانى ديكتاتورى له سهر بنه ماي راپرسى گشتى^{۳۳} و بهر قهرار كردنى حكومه تى ترس، نتهوه يهك بو خه لك پيكبه يئيرى؟ ته گهر نا، ئه ي كهواته درمانى باشتر بو خودى نه خوشييه كه ي نه بو.

ئهمه هه مان مه سه له بو كه هه ستى كلاوس قيتسى له سه ره جمه قوناغه كاني ژيانى ته كتيقيدا به خووه خهريك كردبو، ههروه ها به هه مان ئه و ته ندازه يه ي كه شه خسى و ويژدانى بو، گشتى و دابراو يش بو. ناويرا و سالى ۱۸۰۶ ئهم مه سه له يه ي وهك بابه تىكى گشتى له كو بونه وه ي كو مه لئى سه ره بازي دا خسته بهر باس و ليكولينه وه و بابته كه گورا بو رودا ويكى ناخوش. كاره ساتى بينانهك ته نها ده ريخست سوپا ي پرؤس هاوشانى فله رنسا نييه، به لكو سه لماندى كه خه لكى بن ده سه لاتى بنه ماله ي هورهنزولرندان بي بايه خانه بيرده كه نه وه و پييان وايه ئهم شكسته هيچ پهبه ندييه كي به مانه وه نييه و ته نها به تيكشكانيك بو سوپا ي پاشايه تى داده نرى. كلاوزه فنز ئه و كاته ي له فله رنسا ده ست به سه ره بو، بپرى له

^{۳۳} Plebiscite كۆمارى يه كه مى فله رنسا و دواتر ناپليون سودي له م ره وشه وهك نامرازيك بو پاراستنى خه لك له پيتنا و به ياسايى نيشاندانى مه سه له ي دا گر كردنى خا كه كه يان و هر گرت - وهر گير.

----- كارل فون كلاوزهفنز

سس تى پى له سو كايه تى نته وه كـهـى خوئى ده كـرـده وه و به م جؤره بؤده ز گبرانه كه ي نوسيو يوتى:

"من به قاهچس نهم نائهله نه به له ناچار ده كه م ببزون و فيرس ده كه م تازنجيرس ديلس بيچرين. نينجا به دوور له ترس ريگا به خوئى ده دا راپه رين. ده بن له سه رانسهرس نه لمانيدا پروپاگنده بوكارن بكه م كه وهك ژهر نه وه يژه ويرانكه ره تا عونييه بنبربكا كه روخس نته وه ده رپينين".

ئه و كيشه يه ي دوچارى پروس ببو، ته نها ريفورمى كاروبارى سه ربازى يان سياسى نه بو، به لكو برى تى بو له نويسازييه كي ته خلاقى. ئايا ئهم نوئى سازييه ته خلاقيه له گه ل پاراستنى پاشايه تى ره هادا سازگار بو؟

ئه وه ش بنه ماله يهك كه به گومانىكى خراپى قوول ته ماشاى ته مجؤره بيروبا وهره ليپالته ي ده كرد؟ ئه وه نده ي پهبه ندى به كلاوزه فنز وه هه بو، هيچ دودلييه كي له خن نيشان نه دا و به گهرم و گورى جاران پشتگيرى له بنه ماله ي پاشايه تيه كان كرد، به لام سيستمى پاشايه تى وهك پيشتر بينرا، متمانه ي به ناويرا و ئه وانه ي وهك ئه و بپريان ده كرده وه، نه ما. ريگاي چاره سه ر به لاي كلاوزه فنز و هاوړيكانيه وه بو تاينده ئه وه بو كه ده بوايه بنه ماله ي پاشايه تى پيش ئه وه ي به هوئى هه ستى ناسيونالستيه وه بخريته لاه، خوئى لوتكه ي

كارل ماركس ځلوزه ځنيز -----

كلوزه ځنيز هرگيز نه يتوانی ئەم كاره ئەنجام بډاؤ پاش ۱۲ سال له بهجپه يشتنی كۆليج بهم شپوهيهی نووسی:

**دەستنوسى تايهت بهرپهري كردن و بهرپوهبردنى ئۆپه راسپۆنه
گهوره كان كه پاش مردنى من ناشكرا ده بن به شپوهى نپستانى
هينده دهر كه وتەى نابن، به لآم كۆمه له يه كه كه تيؤرى جهنگى
لن هه له ينجراوه (۷۰)**

پيداچونهوه، پاكوس كردن، زياد كردنى بابهتى نوئ و نوسينى ليكۆلئينهوهى سهره كى دهر بارهى زۆربهى جهنگه كانى ناپليون ۱۲ سالى خياندا. سالى ۱۸۲۷ ئەوكاتهى پرۆژهى گشتى ۶ بهرگ له ۸ كتيبى تايندهى خۆى تهواو كردهبوو، بىرى بۆ ئهوه دهچوو كه رهوشى هه ماههنگ كردنى بىروراكانى دۆزبوه تهوه. بىنگومان ئەم بىرو باوهر تازە نه بوو، چونكه كلوزه ځنيز له يه كه مين وتارى خۆيدا (نزى كهى چاره كه سه ده يهك پيش) ئاماژهى بۆ ئەم بابهته كردهبوو، واته ئەوكاتهى جهختى له سهر ئەولهويهتى سياسى له بىر ياردان دهر بارهى ئاماخى جهنگ ده كردهوه و سروشتى دوانهى جهنگى ليك دايهوه. له بهر هه مان هۆى پيشوو، جهنگى (تهواو) و جهنگى (سنوردار) ليه كه وتهوه. كلوزه ځنيز پاش به لپهراوانه هه لپه ژاردنى ناو نيشانى بنه رتهى ئەم به شهى كاره كهى، ده ستى كرد به پيداچونهوهى سهر جهم ده ستنوسه كانى تايهت به مه، فه سلى يه كه مى به ئاره زوى دلى خۆى تهواو كرد. به لآم ته نانهت ئەوكاتانهش كه سهر گهرمى پاكوسى كردنيان بوو، تيؤرى كهى تر ختورهى به مپشكيدا كرد: رينوينى سياسى حكومهت،

----- كارل ماركس ځلوزه ځنيز

تايه ته مند يتيبه پيشه ييه كانى سوپاؤ كار دانه وهى خه لئك وهك يهك (سى) كوچكهى بهر جهسته) هه موان رۆلى گرنكو و يه كسانيان هه يه. كلوزه ځنيز له بارهى بىرو باوهرو ليكچواندنه وه مپشكيكى ئيجگار هه ستيارى هه بوو. وردبينى ناوبراو له ليكۆلئينه وه دا به راده يهك ناسك بوو كه ته نانهت ته گهر بيتوانيبا يه پيداچونه وهى خۆى تهواو بكا، وا نه ده هاته بهرچاو كه بۆ هه مپشه لى رازيبه. له م سۆنگه يه وه هه رچه نه ده ته مهنى به سهر ده برد، بۆ نه وه كانى تاينده ته نها (كۆمه له يه كه كه تيؤرى جهنگى لى دهر هينراوه) به ميرات ماوه ته وه، ئەمهش بانگه شه يه كه هينشتا مه عقول ديت بهر چاو.

خوينه رى به ويژدان، ته وهى هه لپه ي تىگه يشتنى راستى بكا، ئەم راستيه قبول ده كا كه (ناوه رۆكه) نارنكو پي كه كهى، له راستيدا به رى چهندين سالى بىر كردنه وهى ناوبراو دهر بارهى جهنگ و ليكۆلئينه وهى به رده وامى بوو. له وان ه يه ئەم جۆره خوينه ره ته نانهت ئەم بابه تانه به باوه رپكى ئەهوتۆ له قه لئم بدا، به جۆرى بيتته مايه ي شوپشيك له تيؤرى جهنگدا. (۷۰)
ئهمانه هه مان ئەو بىرو باوه رانهن كه له لاپه ره كانى پاشتردا باسيان ليوه ده كه ين.

تيوري و پراكتيك له جه نگدا

يه كه مين مهسه له يه كه ده دوايه كلاوزهفنتز وه لامى بداته وه ته مه بوو: له بنه رته وه چون تيوري دهر باره ي جهنگ هه لده هينجرئ؟ چونكه تم كاره مهسه له يه كه ساده ي جهنگي بهرزه وند خوازانه ي به دهر له ناسكي نه بوو كه سه رجهم سه ربازه كان به فيت رت قبوليان كر دئ، بيرو باوه ريك كه به تيوري كردني كار يكي نا ژيرييه، يان ته واوي تهو كي شه سه ربازيانه ي لايه ني هونه ري يان نييه، به هوي تي كه له يه كه له شه هامت و عه قلى سه ليمه وه ده كرئ چاره سه رو يه كلايي بكرينه وه.

له راستيدا كلاوزهفنتز زور مه يلي له سه ر تم بو چونه بو له نوسينه كانيدا (وهك تيييني ده كرئ) تاراده يهك راستييه كه ي نيشاندا وه. مهسه له ي گرنگتر بريتي بو له ليك دانه وه ي ته مه ي كه بس سه رجهم تيوريه كان ي پيشووي سه رده مي روظگاري ناوبراو، ته گهر نه ليين گومر اكه ر بوون، تهوا تا ته ندازه يهك كال و كرچ بوون سه رباري پيشينه ي ناوميد كه ريان، ته گهر ي ته مه هه بوو به رده وام به راستي له قه لثم بدرئت.

جگه له پوليتن كه راني بي ره و هرييه كان و گيرانه وه ميژووييه كان، تهونوسراوانه ي له بواري ميژودا ده ياننوسى، تا تهو سه رده مه ده كرانه سي

تاقمه وه. گروپيكي زور ته نها خه ريكي مهسه له زانستيه كان ي تاي بهت به چهك، لوجستيك، راهينان و كو كردنه وه ي هيزبوون كه به ته ي كلاوزهفنتز به هه مان ته ندازه ي پيشه ي شمشير دروست كردن له گه ل هونه ري شمشير بازي دا شاره زايان له هونه ري له شكر يكي شيدا هه بوو. تم ده سته يه سه رنجيكي كورتيينانه ي بو ورده كاري يه كان هه بوو، كه كلاوزهفنتز به ناسكرا تم دؤخه ي له ناو ژماره يه كي زوري ته فسه راني گه وري سوپاي پرؤسي دا بينبوو به توندي خو ي لي دور راده گرت.

كلاوزهفنتز ده نوسئ:

هه نگاوي سه ربازي به شيويه كي گشتي پيوستني به هه بوون ي نه زمون ي نيچگار زور و ليها تويي، له گه ل هيز يكي به ته واوي ته يار هه يه. تم فاكته رانه پيش به ده سته ينان ي نامانج سه ره كي خو ي له جه نگدا، پاش چه ند سه ره كونني گه و ره تي كه لاوي يه كتر ده بن، وهك چوونه سه رييه كي چومه كان و پي كه ينان ي رووبار پيش نه وه ي سه ر به ده ريا بسپين، نه وه كه سه ي بييه وي نه مانه كو نترول بكا، ده بوايه ته نها خو ي له و چالاكيانه نزيك بكا ته وه كه خو يان به ره و نو قيانوس ي به رفراواني جهنگ سه ره وخوار ده كه نه وه. . . .

ته نها تم مهسه له يه ناسكرا ده كات كه بوچس له جه نگدا كه سان ي ساده وي پله و پايه به زور ي بو پله كان ي بالا هه لده كشين و هه ندن جار ده بنه فه رمانده ي ناياب. كه سان ي كه پيشينه ي چالاكي ي به ته واوي جيا وازيان هه بووه. له راستيدا فه رمانده ي ناياب هه رگيز

له ناو نهفسره زاناو شكۆمهندهكاندا دهرناكهوښ، بهلكو بهزۆږي بریتین لهوكهسانهس كهههلوهمرچس ژيانيان دهرفتهس خويندنس بالاس بۆ نهرهخساندون. (۱۴۴)

كلاروزهفتز بهچاوي سوك تهماشاي تهوتهفسهراڼهس ده كرد كه بهنابه دلي تهوانيان فيري زانست كرووهو بهمهلابهزيڤن Gelenrte و فهزل فروش ناوي دهبردن و بهگوي دريژي تهو حهمالانهس لهقهلمم ده دان، كه بهههردوو دهست خويان بهرپله ژيردهستييه يانهوه چه سپانده، ههرچوني بي كيشه كه لهسهر تهمه بوو كه زانياريه بهتهواوي لهيهك دابراوه كانيان، لههونهري بنهري ته فهرمانده بييدا، بهسهفتهيه كي دروزنانه كوتايي دههات كه سيماي جياكه رههوي دووه مين تويزي نوسهران بوو. هه مان تهو دژه ته خلاقيه يانهس بهجاري رهنده كرده وه گوايه (سهرجه م بيروباوهري تيزوري سهلينراوي تايبهت بهمهس كه جهنگ كاركردى سروشتي مرؤف بووه و بهپي تواناكانى پهناي بۆ بردووه. (۱۴۵)

بهگوي تهو تهو ريپازه فيكرييه (بنه ما ته خلاقيه كاني جهنگ) بوني دهره كي نه بوو، هه مووشتيك بهندبوو به ليها تووي تاكه وه كه نه شايستهي لاسايي كرده وه و نه له ريگاي ته زمونه وه دهست ده كهوتن، دهر كهوتنى پوناپارت يان فرديك هه مان ته ندازهي دهر كهوتنى شكسپير يان مورتسارت چاوه پروان نه كراو بون. ته مانه به بونه وه ريكي ئيستسنايي و شاز له قهلمم دهران و هه ولدان بۆ پهي بردن به رازي سه ركهوتنيان به كات

به فيردان داده نرا (زياتر ناوه روكي ته م رهوشه ي بيركردن وه له نوسينه كاني جورج فون بيرنهو رست دا به ناوي هه ندي تيبيني له سهر هونهري جهنگ، كه له سالي ۱۷۹۷ بلاو كراوه ته وه، هاتوه).

ههرچه نده كلاروزهفتز تاراده يهك هاوسوزي له گه ل ته م بۆ چونه هه بوو، به لام به (زيده رۆ ناميتر) له قهلمم ده دا و په روشي خوي بۆ ريبازي پر لايه نگرى سيههم نيشان ده دا، ريبازيك كه نوسه ره كاني باوه ريان به ليكو ليه نه وه ي جهنگ وهك زانست و دؤخيكى بنهري ته نه گور له بهرپوه بردني دا هه بوو، كلاروزهفتز ته گهري به كارهي ناني ته م رهوشه ي بۆ مه يدانيكي سنورداري جهنگ و به شيوه ي گه مارودان په سه ند ده كرد كه تييدا ژماره يه كي زور له فاكتهري قابيل به ته ژمار كردن هه بوو، له وانه ي ناستي مه وداي ويرانكاري چه كه كان، مو حاسه به ي مه يداني مه وداي بينين، گوشه كاني ته قانديش، لوجستيكي پيوستى سه ربا زگه كان له چه ند ره هه نديكي دياريكراو و ماوه ي كاتي مه ته ري زي ليدان و ته واو كردنى سه نگره كان. به لام هينري لوي دو ته وانه ي پاش تهو، وهك ده زانين، هه ولياندا ته م فاكته ره قابيل حساب كردنانه بۆ گشت بواره كاني فهرمانده يي كردنى جهنگ په ره پي بدن. به راي كلاروزهفتز بيروباوهري ته وان له كودا به ره و گومراهي برابوو.

رهنگه زيده رۆ ترين (هه رچه نده نهك ناسراوترين) نوسه ر ديتريش فون بولو بووي كه پيشتر ئاشنايمان له گه ل كاره كه يدا په يدا كرد. بيروباوه ره كاني له گه ل گرنگيدان به فاكتهري لوجيستك وايكرد و ادانيست رازي سه ركهوتنى

كارل ماركس ڳالوڙه ڳوڻن -----

تہ مومڙ بوی هہیہ لہ کاتی خویدا ری لہینیینی دوژمن بگری،
راوہستانی تفہنگ لہ کاتی تہقہ کردنداو نہ گہیشتنی راپورت بہدہستی
تہفسہری فہرماندہ. باران دہتوانی بیٹتہ ہوی دواکوہتونی فہوجیکو بہہوی
گوڙانی ریپتوانی سی سہعاتی فہوجہ کہ بۆ ہہشت سہعات جاریکی تر
گہیشتنی دواجات، ماندو بوونی تہسپ لہ کاتی تیپہرپوون بہ فورولیتہ،
تہنجامدانی تہرکی سوارو نیزام پہ کبخاوشتی تر.

پوختہ: توپہراسیونی جہنگ وک ہمان شیوہی تیپہرپوونی تہزہ بہ
تہنیکی بہرگری کہردا. بہہمان شیوہ کہسادہترین و سروشتی ترین
جموجولہکان، واتہ ریپتوان، ناتوانی لہ تاردا بہناسانی تہنجامبدری،
لہجہنگیشدا ہہنگاوی باو ناتوانی تہنانتہ تہنجامی ہاوتاش بہدہست
بہینتی. کلاوڙہقتز دہیوت کہ: ہہرئہ و مرونتہ متانہن کہ (جہنگی
راستہقینہ لہ جہنگی سہرکاغہز جیابکاتہوہ) و تیگہیشتن لہ گرنگی بہکہی،
خالی دہست بہکاربوونی ہہمووتیوری دارپڑہریکہ.

فہرماندہ لہمہیدانی جہنگدا بہدہگمہن دہتوانی بہتہواوی
دلنیابی لہمہی کہ دووژمن لہکوئیہ یان خارہن چ ناستیکی توانای
جہنگییہو کہم تا زور چ خہیالیتی لہسہردا ہہیہ. ہہندی جار
تہنانتہ ناگاداری جیگای چہق بہستن و ہلومہرجی یہکہکانی
خوشی نییہ. خودی تہم فہرماندہیہو ہہندی جار زوربہی
تہفسہرہکانی ژیر فہرمانی برسی و ماندو دہہاتنہ بہرچااو

----- كارل ماركس ڳالوڙه ڳوڻن

بہیچہوانہی روائتیان ہہستیا بہترس دہکرد. تہومہسہلہ ژیانییہی
کہ لہم جوڙہ ہلومہرجہدا، لہلینکدانہوہ لوجیستیکیہکانی
تہفسہرانی ستاددا حسابی بۆنہدہ کرا بریتی برو
لہفاکتہری (مہعنہوییات). لہلینکدانہوہی کوٹاییدا نہک ہیزی
ماددی، بہ لکو مہعنہوییات پیکدادانہ سہربازیہکان بہرہو پیشہوہ
دہبہن:

ہہموو جہنگ لوازس مروقتس بہ تہنکیدی داناوہو ہہولس داوہ
سود لہم لوازیبہ وہرگری. (۱۸۵)

یان بہوجوڙہی کہ دیسانہوہ خوی دلتی:

"مہیدانی جہنگ جیگای تاقیکردنہوہی ہیزی روحس و
مادیہکانہ بہہوی ہیزی دوایینہوہ. دہتوانی بوتری کہہیزی
ماددی کہم زیاتر لہدہسکہداریک دیتہ بہرچا، کہچس فاکتہرہ
روحییہکان میتالی گرانہہا، چہکی راستہقینہ و کارپگہری
بہنہزہون."

کہواتہ، یہکہمین کتیب لہوہہشت کتیبہی کہتایبہت برون بہجہنگ
تارادہیہکی زور باسیان لہ (ہیژہ روچیہکان) بہتایبہتی لہفہرماندہکان،
سوپا (بہلام نہک بہ تہواوی) لہخہلک کردوہ. کلاوڙہقتز بہتہواوی ناگاداری
گرنگی ہیزی روچی خہلک ہہبو، بہدریژیایی لیکوٹینہوہکانی خوی بابہتی
زوری لہوبارہیہوہ نویسی. ہہروہا دہربارہی جہنگیش تہوہی فہراموش
نہکردو بہچاکی ناگاداری پہیوہندی نیوان پسپوری سہربازی و پشتگیری

جهماوهری، تارادهیه کی مهعقول که لههیزی خوښه خش دتوانری چاوهروان بکری، ههبوو، بهلام بۆ ریبهری کردنی راستهقینهی ئوپهراسیونهکان، فاکتیره بنههتیبهکان لپراوانه پهیوهندیان بهزیره کی جهنهراډو چۆنایهتی هیزهکانی ژیر فهرمانیهوه ههبوو. ئەمهش ههمان ئەو شتهیه که کلوزهفتن بهشیوهیه کی گشتی باسی لپوه کردوه.

کلوزهفتن لهفهلکدا بهناوی (دهرباره ی زیره کی سهربازی) باس لهتایبهتمهندییهکانی فهرمانده دهکا. ئەم گوتهیه لهو سهردهمهدا مایه ی سود وهگرتن و خراپ کهلک وهگرتنی زۆر بپوهو. ناوبراو ههلیدا لهو ئەفسانانهی کهدهوروبههری تهنیپوو، جیای بکاتهوه.

بهلامی کلوزهفتزهوه (زیره کی) بهشتیکی ناسروشتی یان بهخششی خوداوهندی نییه، بهلکو زۆرساده بریتی بو له (لیهاتویی زیهنی تیجگار پيشکهوتوو بۆ پيشهیه کی تایبهت). زیره کی سهربازیش ههم وهک خهسلتهکانی تر بنهده به (ستراکتوری ههماهنگی ئەو توخمانهوه که لهوانهیه بپیتته هۆی پيشکهوتویی ئەم یان ئەو تواناییه، بۆ ئەوهی لهگهڵ ئەوانی تردا ناکۆک بۆ) (۱۰۰)

ئەم توخمانه بریتین لههۆشی لیواولیوو بویری ماددی و رۆحی (ناوبراو دهیوت لهراستیدا تهنه شارسناییه پيشکهوتوهکان دهتوانن سهربازانی ئازا بهرههه بهینن). بهلام کلوزهفتن بهتایبهتی جهختی لهسهردووچۆنایهتی دههکوتوو لهم توخمانه دهکردهوه. چۆنایهتی یه کهم بریتی بو لهوهی ههیه. ههمان ئەوهی فهرههسناییهکان به (یهک نیگا) ناویان دهبرد، واته

تیگهیشتنیکی تارادهیهک غههیزی که لهساتهوهختی جهنگدا بوی دهردهکهوئ چ روداوێک روویداوه و ئەنجامی کام کار زهرورهتی ههیه. ههیزی دیاری کردنی پپووستییهکانه کهپال بهفهرماندهوه دهئ، تارادهیهک بۆ بپرکدنهوه و ههروهها بۆ پهنابردن بۆ رهوشه حساباتییه وردهکان بریار بدات، لهبارهی تواناو ئەو ئەههگهرانهی دهبنه هۆی کهموکوری بریارهکانی کهسیکی ژیردهست تا ریگای دروست ههلبژیڤی.

کلوزهفتن دهیوت فاکتهریکی پپووستی تر بریتیه لهتوانایی بریاردان، ئەمه ی به (ورهی پتهو) ناوبرد. ههموشتیک لهوانهیه بهنادروستی قهناعت بهجههراډو بکا کهبریاره کهی ههلهبووه، لهوانهیه: زانیاری ناکۆک یان لهمهخراپتر، ونیونی تهواوهتی زانیارییهکان، رارایی تاکهکانی ژیرفهرمانی و ماندو بوونی ورده وردهیان: پوکانهوهی ههیزی مهعنهوی تاکهکان، که فهرمانده دهبۆ لهپیناوی قهرهههکردنهویدا مایهگوزاری بکا.

تا ئەوکاتهی یه کهیهک بهگهرموگری، بهرۆحییته و دلگهرمی جهنگ بکا هینده ههست بهپپووستی ئیدارهیه کی بهههیز ناکری، بهلام ئەوکاتهی ههلهومهرج بهههه و سهختی دهروا (ئوکاتهی بردنهوه و دۆرانندی گهوره لهئارادایه دهبۆ ئەهههه چاوهروانکردنه هههه) کارهکان چیتز وهک مهکینهیه کی رۆنکراو ناچهنه پيشهوه. خودی مهکینه که دهست به بهرگریکردن و ترازان دهکا. لهم دۆخهدا فهرمانده پپووستی بهههیزی ئیرادهی لهرادهبهههه ههیه تابهسهه ئەم سسستییهدا زال بۆ.

كارل ماركس ڳلاوزه فتنز -----

به تيپه رپوني كات و ٺهوكاتهى تواناى تاك له بن دى، چيتر ٺم تاكه كاردانوه بهرامبهر به ٺيرادهى فرمانده نيشان ناداو ٺم دؤخدا ٺيرادهى فرمانده خؤى به ٺه نهايى ده بى جيگاي سستى گشتى بگريته وه. (١٠٤) گوهه رى عهزمى پتمو جياوازي له گهل چنه بازيده هه يه. ريشه ي عهزمى پتمو له تيگه يشتنى مه عقولدايهو له ستر اكتروى شازى هؤش و رؤحيه تى به هيزه وه ده ست ده كه وي. مه سه له ي په يوه ندى نيوان عهزمى پتمو، جيديه ت، چنه بازي و توانايى زيهنى به شيويه كى گشتى و له راستيدا برتتويه له پنه ندى نيوان دوو توخمي ناشناى ناكوك به يهك، واته كه سايه تى و زيره كى كه ٺم هه مو باس و خواسانه ي فير كردنى ليده كه ويته وه، به زيره كى و وردبينى له لاپه ره كانى كتتبه كه دا، له لايهن كلاوزه فتنزه تاووتوي كراون و خؤ به خؤى به ها يه كى سه ربه خؤى هه يه و پى له بابته سه ربازيه كان ٺه ولاتر ده ني.

كلاوزه فتنز له شورينى كى تر دا، له فسه ليك به ناوى (چاكه سه ربازيه كانى سوپايه ك) military virtues afan Army باس له چؤنايه تييه ٺه خلاقييه كانى پيويست به سه ربازانى ده كاو ٺم فسه له دا جياوازي داد ني ت له نيوان ٺه رؤحيه ته ي ده بيته هؤى جؤش و خرؤشى سه ربازانى پيشه يى له گهل چؤنايه تييه كانى وهك نازايه تى، وه چه رخان، پشودريژى، خرؤشى و وروژاندى كه ده بنه مايه ي وروژاندى خه لكى ساده ي چه كدارو ده لى: "ٺه وه هينده گرنكى نييه كه نيجه تاچ نه ن دازه به ك"

----- كارل ماركس ڳلاوزه فتنز

هاوولٺتى و سه رباز وهك يهك له قه ٺم ده ده ين، هه روه ها هه مان شيوه كه به ليبراويه ي ته واوه وه جهنگ به نه ركيكى نه ته وه يى له قه ٺم ده ين. . . كارى جهنگ هه ميشه تا يبه تى و جياواز ده بن. سه ره نجام تانه و جيگايه ي نه وان (هاوولٺتى يان) خه ريكى راهينانى جهنگين، سه ربازه كان خؤيان به نه دامن جؤره ناوه نديك له قه ٺم ده دن كه تييدا، ياسا، نه ريت و روه ييه تى جهنگى له پيشترين شته" (١٨٧)

له دلى هه مو سوپايه كدا پيويسته هه ميشه ده سته يهك كه سانى پيشه يى بؤجهنگ كردن ٺاماده بن و ٺم جهنگ كردنه يان له هه سستى نيشتيمان په روه رى به ده رنه بى، به لكو وهك سه ربازه كانى سه ده ي هه ژده هه م، له روه رى غرورى پيشه يى په تيه وه بى.

كلاوزه فتنز ده رباره ي نه ريتى ٺه سوپا پيشه ييه، ده سته خؤشانه نوسيوه تى:

"سوپايه ك كه له ژير ناگرى ويرانكه ردا ته بايى خؤى له ده ست نه دا، سوپايه ك به ترسى وه همى، زيان به توندو ٺؤلى خؤى نه گه يه نن و پشت ٺه ستور به كه سانى خاوه ن ٺيراده به رخؤدان ده كا، سوپايه ك غرورى سه ركه وتن، هينزى ملكه چيونس فه رمانه كانى لى ناسيتتته وه و ته نانه ت له ساته وه ختى تيگشكاندا، ريزومنه مانه ي خؤى بؤ ٺه فسه ره كانى ده پاريزن، سوپايه ك كه هينزه مادن يه كه ي وهك ماسوله كانى له شى پاله وانيك له سايه ي راهينانى سه خت و

كارل مۆن كُلاوزهفْتز -----

قورسەوہ بووہ بےپۆل. . . سەرجم نەم نەرک و تاییە تەندیتی یانە،
لەگەڵ چاکەن باوەرپکسی پتە و دامەزرا و لەسەر شەڕەفنی
تاکیەکانی نەوسوپایە گرنگی پەیدا دەکا. . . نەمجۆرە سوپایە
لیئاوولیتۆ پرە لەرۆجییەتی راستەقینەن سەربازی" (۱۸۷)

کلاوزهفْتز دەپوت:

پەيوەندى نەم رۆجییەتە سەربازییە لەگەڵ یەکیەکانی سوپایە ک
(کتومەت وەک بەجیھێنانی دەسەڵاتی جەنەرالیکی بەرامبەر
بەسەرجم سوپا) جەنەرالی تەنھا دەتوانن ریبازی گشتیی وینابکیشن.
(لە و جیگا هەستیارانەن یەکیە دوور لەیەکتەرەکان پێویستی یان
بەپێنویستی کردن دەبن، روجیەتی سەربازی دەبن فەرماندەیی
بگۆریتە دەست) (۱۸۸)

تەگەر لەبەر هەرھۆیەکی هەست بەبوونی نەم روجییەتە نەکرێ، ئەوا
پێویستە بۆ پەیدا کردنی، پەنا بۆھۆکاری تر ببری، ئەوانە پەنابۆ هیزی
پیشکەوتوتری جەنەرالی و یان بەپەنابردن بۆ (چاکەکانی جەنگ و
تیکۆشان)ی خەلک. ئەمجۆرە چۆنایەتیە تەنھا بەھۆی جەنگی یەکی لەدوای
یەکی و راجیھێنانی ئیجگار سەختەوہ دیتەدی، ئاشکرایە کە تەنانت لەم
دۆخەشدا ئەوانەییە روالەتی مەسەلەکی فریودەرانی بێت، هەرەکی کلاوزهفْتز
تەنھاپاش بینینی چارەنوسی سوپای پروس لەسالی (۱۸۰۶) سەرنجی نەم
مەسەلەییەیدا.

كارل مۆن كُلاوزهفْتز -----

پێویستە ئاگاداریین کە هاریەستەگی بەرفراوان و ناسکی سەربازە دیرینە
بەئەزمونەکان و جەنگی بەئەزمون لەگەڵ عیزەتی نەفس و غروری سوپای
سیستەماتیکی بەراورد نەکرێ کە تەنھا بەھۆی بریارنامەو راجیھێنانی
سەربازییەوہ پەيوەندیان پیکەوہ هەییە. سەختگیری و دیسپلینی ئاسنین
لەوانەییە تەنھی چاکە سەربازییەکانی یەکیەکی پاریزی، بەلام ناتوانی
دروستی بکا. . . ئەمجۆرە سوپایە تەنھا دەتوانی لەسایە چاکەکانی
فەرماندەکیەوہ سەرکەوتوی. نەکی هەرگیز لەبەر خاتری خۆی. (۱۸۹)

کەواتە لەجەنگدا ئەوپەری حساب بۆ فاکتەرە نەدابی، نەیتوانیوہ گرنگی
وہەموتیۆریەکی کەبەھای تەواری بەم فاکتەرە نەدابی، نەیتوانیوہ گرنگی
پەیدا بکا. بەلام رەنگدانەوہی مام ناوەندی نەم فاکتەرە لەگەڵ فاکتەرە
فیزیکییەکاندا چۆن بوو؟ واتە لەگەڵ ئەو کۆمەلە مەسەلە رۆژانانەیی
لەبەواری لۆجستیکی، تواناکانی چەکدارکردن، نەخشەکیشان و
ئەوتاکتیکانەیی نوسەرە پیشکەوتوہکان بەناسانی جەختیان لەسەری
کردبۆوہ؟

لەراستیدا چۆن تیۆری دەربارەیی ئەمجۆرە چۆنایەتیە ئالۆزانە دادەپێژرا؟
کلاوزهفْتز دەلی:

"نەمە تاییەت بەسوپا نییە، بەلکە لەزۆرەن چالاکییەکانی
تردا، بەتاییەتی لەجیھانی هونەریشدا باوہ، بۆیە لێرەشدا رووبەرپووی
کاردانەوہی مام ناوەندی زۆر لیکچوووی نیوان توانا ماددییەکان و
ناستەنگەکان دەبینەوہ. وینەکیش یان پەیکەرناش یان مێعمار

كارل ماركس څلورمه ځل

سود له ماده وهك هوكاريك بۇ بهرجه سته كړدنې چؤنابيه تې و رؤجيبه ناماددې و پېوانه نه كراوه كان وهرده گړن. نامرازو هوكاري نه هونرمه نده له وانويه بۇ بهرجه سته كړدنې مه رانه كانې بهس نه بې، به لام (لايه نې كهم بؤيه كه هونرمه ندي مامؤستا) نه م كيماسيبه ي نامرازه كان چاره نو سناز نييه. نه و ياسايانه ي له لايه ن ياسا دا پتره رانې نيستاتيكاه دانراون، له راستيدا بۇ ناچار كړدنې خلكې ناسايې بۇ ملكه چيوني نه و ياسايانه دانراون، نه گه رچې گروهه كان ده توانن تاراده به كه نه مانه ره چاونه كهن. به پيچه وانوه له سايه ي ليكؤلېنه وه و شيكردنه وه دا، له گه ل چه ند سنوردار كړدنيك ده ست به ليكدانه وه ي نه و كارانه ده كهن كه نه و گروهه يانه نه نجاميان داوه. له راستيدا چالاكي گروهه و مامؤستا كان له پيشه كانې خؤياندا بوون به هوكاريك بۇ نه فراندنې ياساكان."

هر وده له باره ي جهنگوه څلورمه ځل د لې:

دهشې له سايه ي فيربوون و ليكؤلېنه وه ي نه و كارانه ي پيشتر نه نجام دراون، فيرې رهوشې فرمانده يې جهنگ بين، نه مهش بيگومان به هؤې ليكؤلېنه وه ي جهنگې راسته قينه، نه كه دؤخه نه بسترا كه كهي، چونكه نه نها له م ريگايه وه كؤبه ندي تيؤري جهنگ په رده ستينې.

رهوشيك كه نه كه نه نها (وهك وينه كيشان يان ميعماري) بوار بؤتيگه پيشتن له ده سته و تې مامؤستا گه وره كان دهره خسي تې،

كارل ماركس څلورمه ځل

به لكو به هاي نه مهش ده زانې كه چه ند ده سكه وتې نه مان، به پيچه وانې لاسايې كړدن، داهينه رانه يه و جه كه له بې نه لته رناتيقيان، داميتې سنوره وه سفيه كانيان بۇ نه وه كانې دواي خؤيان فراوانتر كړدوه ته وه.

جهگله وه رهوشې ليكؤلېنه وه ي ميژووي جهنگيش به هه مان شېوه بوو، چونكه (له هونره ي جهنگدا نه زموون گرېنگي زياترې له هه مو واقعيه تيكي دابراو هه يه): (۱۶۴)

به لام ده بوايه ليكؤلېنه وه ي ميژووي خودي جهنگ به شيوه ي قه زاوه تې ره خنه گرانه بې، نه گه ر نا ناتوانرې هيج نيعتباري ك بو ميژوونوسان ره چاوبكري.

څلورمه ځل به مجوره ناگادارمان ده كاته وه:

بې نيعتباري به شې گه وره ي ميژوو له راستيدا به راده يه كه كه به نزيكي نه م نيعتباري له كايه ي سوودمه ندي دهر كړدوه.

به شې زؤرتري نه و بابته انه ي له سه رده مې كوون يان سه ده كانې ناوهره است به يادگاري مابوونه وه، ته نانه ت نه وسه رده مهش كه به نه فسانه ي په تې له قه لم نه ده دران، له وه زياتر كه مو كورتو نادره ست بوون كه به هايه كيان بؤله به رچاو بگيرن.

كارل فون كلاوزهفنز -----

كلاوزهفنز ئاماده بوو وەك بەلگەنامەى كارى لىكۆلئىنەو تەنھا لىكۆلئىنەو لەسەر ئەوجەنگانە بكا كە زانىارى ورد لەبارەيانەو هەبى و لەم سۆنگەبەو سەنورى لىكۆلئىنەو كانى بە كردهو تايبەت بوون بە جەنگە كانى ئەوروپا و بە شىپو بە كى سەرە كى جەنگە كانى ئەوروپاى خۆرئاوا لە دووسە دەى رابردودا.

ئەم داتا مېژوو بىيانە دەبوایە لە ژێر سى پرۆسەدا جىابكرئىنەو: پيش هەموو شتى لىكۆلئىنەو كە دروست مېژوو بى بوو، واتە جىا كردهو راستى لە پروپاگەندە، تىزورى و ئەفسانە. پىكەينانى ئەرشىفىكى جى متمانە (بە هەمان شىپو كە لىو پۆلدى^{٣٦} هاوچەرخى لاوى كلاوزهفنز و تىبوى: بە جوړەى كە بە راستى رویداوه^{٣٧}) لە پيشهاتە كان بە هەمان شىپو كە بە راستى رویداوه. هەندى جار ئەم مەسلانە بە لاى مېژوونوسىكى جىددى مەسلە سەربازى بە كانەو بە كارىكى تەواوى چارەسەر نە كراو دەدرىتە قەلەم، هەرچونى بى چارەسەر كردن بىان هەميشە بە لاى ئەمەو ئەو لە وىبەتى هەبە. دوو م پرۆسەى ئالۆزى پەيوەندى نىوان عىللەت و مەعلول دىتە پيشەو، واتە لىكدانەو ئەمەى كە چ پيشهاتىك رووى داو و زانىنى هوى

^{٣٦} *Leopold von Runke (1795-1886) مېژوونوسى ناودارى ئەلمان و

دامەزرىنەرى مېژوونوسىنى بىلايەن - وەرگىتر.

^{٣٧} Wie es eigentlich gewesen

كارل فون كلاوزهفنز -----

رودانى پيشهاتە كە. تەنھا پاش ئەمە دەتوانا كارى قەزاو تەكردى رەخنە گرانە ئەنجام بدرى و دەست بە هەلسەنگاندى ئامرازە بە كار هاتو كانى فەرماندە كان و لىكۆلئىنەو سەر كەوتن بىان تىكشكانىان بكرى. بەلام ئەگەر ئەنجامدانى ئەجۆرە قەزاو تە كرده ئە ئارادا نەبوایە بىان كەسىك پيشتر بناغەى جوړى تىزورى دارشتبا، ئەوا جوړى وەرگرتن (تلقى) كە لە هەلومەرجى زالدا كام هەنگاو بو جەنەرال لە هەمووى گونجاوترە، دەبوە كۆبەندى تىزرى بە كار بردنى لە راستىدا چالاكىە كى هەميشە بى و بە رامبەر بوو. زانستى مېژوبى چوارچىووى تىزورى پىكدەهينى و تىزورى تيشك دەخاتە سەر قەزاو تەكردى مېژوبى. بەلام كلاوزهفنز دوپاتى دە كردهو كە:

"ئەگەر رەخنە دا بەریتە ناستى بە كار بردنى چوارچىووى تىزورى، ئەوا پەيامى رەخنە بە كسەر لە دەست دەچىن. . . رەخنە گر هەرگىز نابىن سود لە ئەنجامە كانى تىزورى وەك ياسا بىان پىتەر وەرگىرن، بەلكو تەنھا (وەك سەربازىك) دەبن يارمەتى مەسلە قەزاو تە كردهو بەدا". (١٥٧) ئەگەر پىتوبىست بكا رەخنە گر لە بە كار بردنى تىزورىدا و رىابىن، ئەوا سەرباز جىگای خۆى هەبە و نابىن چاوەروان بىت، كە تىزورى دارپىژ وەرمانى هەموو پرسىارە كانى بداتە وەو (توند توند وەك مە كىنە بە كى راستى، نەخشە جەنگىبە كان دەردەداتە دەرەو)."

كارل ماركس ڳالوڙه ڦٽڻ -----

ڪلاوزه ڦٽڻ داني پيدا ڏهنی ڪه:

ٽيوري لهرمان ٽاسٽي بالاي فرماندهي، رڙيڪي ڪهي هه بو چونڪه زور مهسه لهي ناديار له ٿارادا هه بو، سنوري تواناڪان ٽيڄگار فراوان و ٽيڄه ڀشتن لهوفاڪته رانهي ڪه ده بو ايه حسايان له سه ربڪري ٽيڄگار جوڙاو جوڙو په رته وازه بوون. له مجوره هه لومهرجه دا پيوستي به (ديدي) فرماندهي ڪي مهزن ده ڪردو بواري پنده دا تپاش ليڪو ٿينهوه له ڏوخه کان ريگا چارهي خوي بدوڙيتهوه. چونڪه ريگا چارهي پيشينان ناتواني بيته ري نمايه ڪي جي متمانه، ده بج فرمانده خوي ريگا چارهي خوي دروست بڪا. هه رچنده ڪه سيڪ زياتر به پله ڪاني فرماندهيدا به ره و خوارتر بچوبايه ٿهوا داميني فاڪته ره ڪان ته نگڙ ده بو وه مهيداني ده ست وه رداني ڪاروباري ريڪهوت و پيشيني نه ڪراو ڪه متر ده بو، تاهه وجيگايهي ڪه له سه رٽاسٽي ٽاڪتيڪي بچوڪ به راسٽي ٿه گهري ٿه وه ده بو ڪه بڙ روبه رپونه وه هه لومهرجيڪي دياربڪراو، ڪار بڙ بواري پيداني به رنامهي هه ميهه يي بڪري و ناميلڪهي ري نما ڪهرو ڪتيبي راهيناني سيستماتيڪ بڙ ڙيرده ستاني گوڙپراهه ٿه وانهي تواناي داهينانيان نه بو، بنوسريتهوه تاله کاتي به وردی جي به جي ڪرد نياندا ٿه گهري سه رڪهوت نيان زور زيادي بڪردايه.

هه رچونج بي ٿه مجوره ري نمايه پيوست بوون، چونڪه له راسٽيدا ٿه گهري ڏوڙينهوهي ٿه فسهری فرماندهي شايسته له سه ر ٽاسٽه نزمه ڪان، به جوڙي بتواني متمان به هيڙي قه زاهوت ڪردن و (يه ڪ تيرواني) يان بڪري زور نه بوون. پيوسته به زور به يان بوتري ڪه چي بڪهن تابوتان لهو

----- ڪارل ماركس ڳالوڙه ڦٽڻ

هه لومهرجه سنورداراندها ڪه له روي ناچار به وه ده بو ايه فرماندهي بگرنه ٿه ستو، هه ندي ڪار دانهوي پيشتر دياربڪراو له خونيشان بدن. له راسٽيدا ٽيوري به لاي ژماره به ڪي زوري سه ر يازه وه ده گوڙا بو راهيناني سه ر يازي و له ساته وه ختي شه روي ڪدا دندا له روي ناچار به وه جيگاي بير ڪردنه وهي ده گرتوه.

به لام ڪلاوزه ڦٽڻ دوپاتي ده ڪرده وه و ده يوت:

"نه گهري ٽيوري داري بڙ بتوانن له سنوردار به ڪاني خوي ٽي بگا، ته نانهت ده توانن له سه ر ناسٽيڪس بال به شداريه ڪي به رچاوس هه بن، رولي ٽيوري داري بڙ بريتي به له فير ڪردن قه زاهوت ڪردن به فرمانده نه ڪ پي ٿي بلن ڪه ده بن چي بڪا. پيوسته به لايه ني ڪه سي سو ده ورگرتن له ٽيوري ده بن فرمانده فير نه مه بڪري ڪه بيرو باوه په ڪاني ريڪبا:

ٽيوري هه يه و له م سو نگه به وه هه موڪه سي ناچار ني به ڪه هه موو جاريڪ له سه ر تاهه ده ست پي بڪا و باه ته خامه ڪان له پال يه ڪتر دانن و سه ر ژمي ريان بڪا، به لڪوهه مويان ناماده و ريخراو ده بيني ته وه. ٽيوري ماناي فير ڪردن بير ڪردنه وه يان ورد بيني زياتر به خشين به نه ندي شه ي فرمانده ي ٿاينده يه له پيناوي ري نما يي ڪردن ي بوخو فير ڪردن، نه ڪ نه مه ي له ته ڪيدا بچي ته مه يدان ي جهنگه وه" (۱۴۱)

كارل پوپر څلورمه ځل

ليږد د پاره د ډولونو په به كار كې لېكولېښه بهرنيه كاني كلاوزهټز د پاره د تيوري فيرېدون بېهين و دواړو فيري كړين كې خوښنې ډول بېهتي وانهي خوښي ناكاته تامانچ له خوښدا، بهلكو د هيكاته هوكاريكي گهښتن به تامانچ كې برېتېيه له پوره كړنې لېهاتويي قوتايان تا ناستي كاملې. له وانهي تيوري داريتز بنه ما كاني رېنمايي كړن دانې، نه گهر له راستيدا لېكولېښه كاني بوږنه هوي پيدا بوون يان د هر كوتني نه مجوره بنه ما يانه و (كلاوزهټز له پاره نه موه كې تايا نه مجوره بنه ما يانه پيوسته دروست بكرين يان دروست دېن، وتويهتي كې (نازانم) يان (به گومانم). به د لنياييه و ناور او خوښي (بنه ما كاني جهنگي) دانې، به لام هيچ بنه ما يان هيچ رولې Wissen به هاي نييه مه گهر نه موي كې به تهاوي هرس و جهزب بكرې. پيوسته فرمانده تابعي بنه ما كاني بې، نه موش له پيناو بهري داوهرې كړنه كهي خوښي نه كې بهري داوهرې كړنې كهيكي ترو ناشكرايه كې نه كې له بهر خاتري جوړيك (ياسا) ي بابهتي زانستي. كلاوزهټز بهلكي دهيناييه كې هه چي تيوريه كې له چوار چيوه ي بابهتي زانستېك بيته د هره و بهره و شيوزي زيهني جوړيك لېهاتويي نزيك بيتهوه نهوا كاريگه رتر د بې. بهر اي كلاوزهټز مه سه له كې نه كې له سهر (زانين Können) بهلكو له سهر (شاره زابون Role) بو.

تايا نه مه نهوه ده گه يه نې كې جهنگ هونه ره تا نهوه ي زانست بې؟ كلاوزهټز له مباره يوه هيچ گومانېكي نه بو و تويهتي:

"ز اراهي (زانست) پيوسته بو هه ندي لقي وه ك ماتماتيكي و"

كارل پوپر څلورمه ځل

نه ستېره ناسي ره چاو بكرې كې بابه ته كانيان زانستي په تين". (۱۴۸) به لام دوانه يي، گومرايي به دواو هيه و هه مو هونه ره كاني له رو ي ناچار ييه وه سود له ژماره يه ك زانست و هره گرن و هه مو زانسته كانيش له رو ي ناچار ييه وه سود له قه زاوه ت كړنه كاني كې خوښي له خوښدا هونه ري تيډايه و هره گرن و جهنگ له هه مو د خوښ كدا به هيچ كلوجي بهم دوو گوتاره وه به ند نييه.

كلاوزهټز ده لې:

جهنگ نه كشنېكي كوه له ايه تيه، به شيكې له ژيانې سر وځو. جهنگ د هر نه جامې ناكوكس به رژه وه ندييه به ره تيه كانه كې به خوښنې يه كل ايس ده كړنه وه. جياوازي نيوان نه م جهنگه له گه ل پيكدادانه كاني تر هه له م خاله دا خوښي ده بيني ته وه. ده توانين له برې به راورد كړنې نه م جهنگه له گه ل هونه ريك به د لنيايي زياتره وه له گه ل كړين و فروشدا به راورد ب كين. كې نه مېش له جياوازي به رژه وه ندي و چالاكي سر و ييه وه سهر چاوه ده گرن و زياتر له وه لې له گه ل سياست به راوردې ب كين كې خوښي له خوښدا جوړې كړين و فروشي فراوانتره. (۱۴۹)

كهواته هه موتيوريه كي جهنگ لقيكې له تيوري سياسي و كوه لايه تي و پيوسته له چوار چيوه ي سياسته دا لېكولېښه وي له سهر بكرې: (منډالېك كې جهنگ تييدا په روره ده بې، جيگايه كې كې توخه كاني پيشتر

به‌شاراوه‌یی و به‌شیوه‌ی سه‌ره‌تایی هه‌بوو، وه‌ك خه‌سه‌له‌ته‌كاني بونه‌وه‌ری زیندوو له‌ژیانی نوتفه‌بییدا.

له‌فەسلای ئاینده‌دا زیاتر باس له‌بیروپرای كلاوزه‌فونز دهرباره‌ی په‌یوه‌ندی نیوان سیاسه‌ت و جه‌نگ ده‌که‌ین و لی‌ره‌دا جینگای خۆیه‌تی ئەم فەسله‌ به‌پوخته‌یه‌ك له‌و رۆله‌ کوتایی به‌ینین که به‌پرای ئەم تیۆری دارپ‌ژه ده‌یتوانی له‌رێبه‌ری کردنی جه‌نگدا بیگرێته‌ نه‌ستۆ:

تیۆری ئەه‌وکات ئەه‌رکی سه‌ره‌کی خۆی به‌جێده‌هینی که توخمه‌ پیکه‌ینه‌ره‌كاني جه‌نگ شیکار بکا: له‌قوناغی یه‌که‌مدا ده‌ستنیسانی بکا که‌چی شتی (له‌کارکه‌وتوه‌)،

ئامرازه‌ به‌کارهاتوه‌كان به‌ته‌ه‌واوی لی‌کبداته‌وه‌و ته‌گه‌ه‌ری کاریگه‌ریه‌کانیان نیشانیدا، به‌روونی وه‌سفی تاییه‌تمه‌ندی تی ئامانجه‌ جی مه‌به‌سته‌كان بکا و له‌لی‌کۆلینه‌وه‌یه‌کی ره‌خنه‌گرانه‌دا سه‌رجه‌م لایه‌نه‌كاني هونه‌ری جه‌نگ لی‌کبداته‌وه‌. له‌م دۆخه‌دا تیۆری ده‌بیته‌ رینما بۆ هه‌موو ئەه‌وه‌سه‌نه‌ی ده‌یانوه‌ی جه‌نگ له‌رینگای لی‌کۆلینه‌وه‌ی کتیبه‌کانه‌وه‌ فی‌ربن: ده‌بیته‌ چرای رینگا، رینگا ته‌خت ده‌کا و قه‌زاوه‌ت کردنه‌که‌ی په‌ره‌پێ ده‌دا. (١٤١) به‌لام هه‌رگیز پێی نالی ده‌بی چی بکا.

ئامانج و هوکار له‌جه‌نگدا

کلاوزه‌فونز تا ئەو ئەندازه‌یه‌ی تیۆری دارپ‌ژه‌ران راده‌وسنوری خۆیان بناسن و تا ئەو‌پاده‌یه‌ی سه‌رنجی ته‌ه‌وا و ده‌دنه‌ فاکته‌ره‌ مه‌عنه‌وییه‌ له‌ئه‌ژمار نه‌هاتوه‌وه‌كان، وه‌ك توخمه‌ ماددییه‌ له‌ئه‌ژمارهاتوه‌كان، جه‌ختی له‌سه‌ر سودمه‌ندی تیۆری دارپ‌شتن دهرباره‌ی جه‌نگ ده‌کرده‌وه‌. له‌پراستییدا کاروکارانه‌وه‌ی ئەم فاکته‌رانه‌، واته‌ ماددی و مه‌عنه‌وییه‌كان، بناغی سه‌رجه‌م لی‌کۆلینه‌وه‌ تیۆرییه‌كاني پیکه‌هینا و به‌لای ناوبراوه‌ جه‌نگ بریتی بوو له‌کیشمه‌کیشی به‌رده‌وامی نیوان ئەم دوانه‌وه‌ هه‌ریه‌کیکیان دزه‌ی ده‌کرده‌ ئەوی تره‌وه‌و کاری لی‌ده‌کرد.

واته‌ دۆخیکی دیاله‌کتیکی له‌نیوان ئەم دوو چه‌مه‌که‌ ناکۆکه‌دا هه‌بوو، به‌لام له‌په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل یه‌کتردا کلاوزه‌فونز به‌ته‌ه‌واوی خسته‌به‌ ژیرتیشکی خۆیه‌وه‌، به‌هه‌مان شیوه‌ که سه‌رنجی ژماره‌یه‌کی زۆر بیراری ئەلمانیا‌ی هاوچه‌رخیشی به‌خۆوه‌ خه‌ریک کردبوو، ره‌فتاری په‌یوه‌ندی نیوان هه‌یه‌ ماددی و مه‌عنه‌وییه‌كان نمونه‌یه‌کی ئەم وه‌رگرتنه‌ بوو. نمونه‌یه‌کی تر بریتی بوو له‌زانستی می‌ژویی و قه‌زاوه‌تکردنی ره‌خنه‌گرانه‌، که‌دواتر باسی لی‌وه‌ده‌که‌ین. که‌واته‌ له‌سه‌رده‌می کلاوزه‌فونزدا ناکۆکی نیوان (ئایدا) و

كارل ماركس ځلاوزه ځمڼز -----

پروالته کانی، له نیوان جهنگی (ره‌ها) و (راسته‌قینه) دا، کومه‌لی زارووی ناسراوبوون. به‌همان شیوه ناکوکی نیوان هی‌رشو به‌رگریکردن و له‌همووی گرنګر له‌نیوان تامانج و هۆکار. ئەم دیالیکتیکه به‌شیوه‌ی هینګلی نه‌بوو که‌سی‌نتزه‌که‌ی خود به‌خود ئەنتی تی‌زی‌ک بخولقی‌نئ، به‌لکو په‌یوه‌ندی به‌کار و کاردانه‌وی به‌ده‌وامی دوو جه‌مسهری ناکوکه‌وه هه‌بوو، تنه‌ها همدرد و لایه‌نه به‌رانبه‌ره‌که‌ی به‌ته‌واوی ده‌یان‌توانی لی‌ی تی‌بگه‌ن. به‌بی تاشنا‌بوون به‌و دیالیکتیکه‌ی نیوان هی‌زه ئە‌خلاق‌ی و ماد‌دیه‌کان، هیچ که‌س نه‌یده‌توانی له (سروش‌تی) جه‌نگ تی‌بگا، به‌لام هیچ که‌س نه‌یده‌توانی به‌بی تی‌گه‌یشتن له‌په‌یوه‌ندی نیوان تامانج و هۆکار بتوانی تی‌وری‌سه‌ک دربار‌ه‌ی به‌رپه‌و‌بردن و ریه‌ری کردن بخولقی‌نئ.

به‌تایبه‌تی له‌رووی تامانجی سیاسی جه‌نگ و ئەو هۆکاره سه‌ربازییه بو‌ ده‌ده‌سته‌پینانی کلاوزه‌څمڼز له‌سالانی کو‌تایی ته‌مه‌نیدا ئە‌خام‌گیرییه به‌ناوبانگه‌که‌ی خو‌ی ئە‌خام‌دا:

(جه‌نگ هیچ نیبه جگه له‌درپه‌پیدانی سیاست به‌ره‌وشیک‌ی تر) و یان وردتر له‌هوش (درپه‌پیدانی ناسایی سیاسته به‌هاوبه‌شی هۆکاریک‌ی تر). (٦٩٦٠٥)

به‌لام پیشتر تی‌بینی کرا که کلاوزه‌څمڼز له‌نوسینه سه‌ره‌تایبه‌کانیدا له ١٨٠٤ - چو‌ن بایه‌خی به‌تامانجی سیاسیه‌ی جه‌نگ ده‌دا، بی‌ئوه‌ی بانگه‌ش‌ه‌ی ئە‌وه‌بکا که ده‌یه‌وی مه‌سه‌له‌یه‌کی بنه‌ره‌تی یان مشتومر‌ه‌ه‌لگر

----- كارل ماركس ځلاوزه ځمڼز

د‌رپرئ. له‌وانه‌یه ئەم ئایدا‌یه له‌و سه‌رده‌مه‌دا ئی‌جگار ساده له‌نیوان شارن هۆرست و ناوه‌نده‌که‌یدا له‌تارابووی. له‌هه‌مان‌کاتدا کلاوس فیتس تی‌وری دوو‌جه‌نگی وه‌ک یه‌ک بابه‌تی ئاسایی خسته‌روو:

جه‌نگ‌یک که (یا به‌ته‌واوی دو‌ژمن نابود ده‌کا. . . یان هه‌لوم‌هرجی ناشتی به‌سه‌ردا ده‌سه‌پینئ). ناوبراو له‌راستیدا تنه‌ها گرنګی به‌خودی جه‌نگ نه‌ده‌دا، به‌لکو‌پیی و ابوو که‌توپه‌راسیونه‌کانی میانی جه‌نگ - وه‌ک هۆکاریک‌ی هی‌تانه‌دی چ‌ه‌ند تامانجیک‌ی تایبه‌ت - ده‌بی کاریگه‌ریه‌کانیان به‌دری‌ژایی هه‌مان توپه‌راسیون هه‌لبسه‌نگیندرئ. له‌به‌رئوه‌ش بوو که سه‌رباری هه‌موو به‌لگه‌کان ره‌خنه‌ی له‌ بلو‌گرت. کلاوزه‌څمڼز باوه‌ری و ابوو که پیناسه‌که‌ی "بلو" بو‌ستراتیجی و تاکتیک له‌کاتی په‌رینه‌وه‌ی پیاده نی‌زام له‌مه‌ودای یان پشت مه‌ودای ده‌سپ‌رژئ دو‌ژمن‌دا ((ئه‌وپه‌ری نامه‌نتقییه))، چونکه سه‌رنجی خاله‌ بنه‌ره‌تییه‌که ناداو دو‌پاتی ده‌کرده‌وه که‌تامانجی هه‌موو هون‌ه‌ریک بریتیه له‌ سودو‌هرگرتن له‌هۆکاری Mittel به‌رده‌ست بو‌تامانجیک‌ی Zweek پیشتر دیاریکراو. پیناسه‌ی خودی کلاوزه‌څمڼز بو‌تاکتیک و ستراتیجی ئی‌جگار روون بوو: ((تاکتیک بریتیه له‌زانیاری سودو‌هرگرتن له‌هی‌زه چه‌کداره‌کان له‌جه‌نگ‌دا و ستراتیج بریتیه له‌زانیاری سودو‌هرگرتن له‌پیک‌دادانه تاک‌تاکه‌کان بو‌مه‌رامی جه‌نگ)).

له‌سه‌رتاسه‌ری نوسینه‌کانی کلاوزه‌څمڼز دا دوانه‌یی هۆکارو تامانج به‌دی ده‌کرئ، هه‌رچو‌ن بی‌ جیاوازییه‌کی زوری له‌نیوان مه‌رامی کو‌تایی جه‌نگ و مه‌یدانه‌ ناوه‌ناوه‌کان‌دا داده‌نا. گوته‌ی کو‌تایی، به‌مه‌رامی فه‌رمانده

كارل فون كلاوزهفنز -----

سەربازىيە سەرکردەکان دادەنرا، بەلام هەندى ئيمکانات هەبوون تاكو ستراتيجيست بەمەرامى خۆى بگهيهنئ. هيچ سەرکوتنيكى سەربازى بەتەنهایی نەيدەتوانى ببيتە پيئوهرى داوهرى کردن، چونکه تەنها بەقوناغيني نەخشەى کوزتايى ستراتيجيست لەقەلەم دەدرا. ئەو ئامانجانەى که جيئەجیکردنيان بە يەکهکانى سەر بە سوپا دەسپيئردرا، وەک داگیرکردنى پردى قەلايەك، يان ويلايەتنيك، پەكخستنى يەکهيهكى دوزمن، ئەمانە هەموو ئەو دەستکەوتانە بوون که لەسۆنگەيانەوه جەنەرال بە مەرامە بالاکانى خۆى دەگهيشتو سەرەنجام ئەنجامگەليک که لەبنەرەتەوه سەربازى نەبوون، بەلام سياسى بوون، بەدەست دەهات ((ئامانجگەليک که راستەوخۆ تاشتييان ليئدەکەوتەوه)). (١٤٣)

ئەگەرى ئەمە هەبوو که هەلومەرجى سياسى بخوازئ، داواى بەدەستهيئاننى چەند ئامانجنيک لەستراتيجيست بکريئ، بەلام كلاوزهفنز دووپاتى دەکردەوه تەنها يەك هۆکار بو بەدەستهيئاننيان هەيه: ((جەنگ کردن)). ئەمەش هەمان ئەو شتە بوو بلۆى بە هەلەدا برد. ئەو توانايانەى لەبەر دەست فەرماندەدا بوونو ئەو توخمە ماددييانەى بەهۆيهوه ليئەتويى داھيئەرانەى خۆى بەکار دەبرد، نەك خودى هيزە چەكدارەکان يان تەننەت چالاكيبەکانيان، بەلكو بريئى بوو لە ئۆپەراسيۆنە جەنگيبەکانيان. كلاوس فيتس پيئمان دەليئ:

نامانج لەسەربازگيريئ، يونيفۆرم لەبەرکردن، چەكدارکردن و راهيئانئ، مەرام لەدابينکردنى جيئگانەوانەوهوه و خواردن و

كارل فون كلاوزهفنز -----

خواردنەوهو ريئپيئوانئ ئەم سەربازە بەتەواوئ ئەمەيه كەدەبيئ لەجيئگانە گونجاو و لەكاتئ گونجاودا بجەنگئ. (٩٥)

كلاوزهفنز هيچ ئامانجنيكى تر جگە لەمەى نەبوو كە: سەرچەم ريئخراوهکانى چاوديري کردن و لوجستيک، كە ميئشكى زۆري لەنوسەرە سەربازىيەکانى بەخۆيهوه خەريك کردو، بەتەواوى بو ئەمەيه كە ئيمکاناتى جەنگ برەخسيئن. كاتنيك كەسيك ئەم مەسەلەيه دەردەبرئ بەشتيئكى بەلگە نەويست ديئتە بەرچاو، بەلام شتيئكە كە زۆري لەتيئورى دارپيئزەرانى ستراتيجى حەز دەكەن و دەيانەويئ فەرامۆشى بکەن.

كلاوزهفنز هەندى جار بو ئەمجۆرە چالاكيبە جەنگيبە سودى لەوشەى derkmppf وەردەگرت، بەلام زۆرجارو جارەجارە لەساتەوختى بيئ تاقەتى دا وشەى dasgefecht بەکاردهيئنا. گرفتى ئەم وشەيهى داويى لەمەدايه كە دوو ماناي جياوازي هەيه، لەسەريكەوه ماناي كاري جەنگ کردن دەگهيهنئو لەسەريكى ترەوه ئامازەيه بو جۆريكى تايبەت لەجەنگ كە كاتو ئامانج و سنورى تايبەتى هەيه، كە لەزاراوهى سەربازى بەريتانيادا ئاسايى بە پيئكدادان Engagement لەقەلەم دەدرئ. ئەم وشەيه لەبەكارهيئاننى ئينگليزى باوى ئەمريكادا هاوتايەكى وردترى هەيهو بريئيبە لەوشەى Combat كە بەوردى دەلالەتە ناديارە ريشەيبەكەى، ماناي چالاكيبەكى فراوان يان دياريكراو دەگهيهنئ. بەلام ئەم نادياريبە دەبيئتە مايەى گومرايى ئيمەو هەمان وشەى ((دەرگيري)) ئيجگار باش و ورد روبرووبونەوهى هيزەکان بەيان دەکا، كە ئاسايى مەبەستەكەى كلاوزهفنز

كارل ماركس ڳلاوزهفتن -----

لهم زار اوپه ده پيښې: واته روبرو بونو هيكه كه لپرووی ((فهزاو جيگا)) وه سنورداره به کارایی يهك كهس له کونترۆلکردنیداو له تاماخي Ziet مه به ستدا پوخت ده بیته وه. له لای کلاوزهفتزه وه هم ده رگیر بیانه بریتی بوون له هه ندی توخم كه بناغه ی سترا تيجی یان داده پرشتو به پایه کانی ستراکتوری ته واره تی جهنگه كه داده نرا. هوانه هم تامانج بوون وه هم هوكار. له پیناو به ده سته پینانی تامانجه کاندای بوو كه هیزی کۆکراوه و پاریزراو ره وانه ی مهیدانه کانی شهر ده کرا. له پیناو هوكاردا بوو كه ده سته کوه ته کانیان ده بووه به رده بازی گه یشتن به تاماخي پاشتر. هه مه بوو په یوه ندی راستو دروستی نیوان تاکتیک و سترا تيجی. تاکتیکه کان په یوه ندیان به ده رگیر به کانه وه هه بوو، هه وه ها په یوه ندی به به نامه ریزی و جیه جی کردن یانه وه، به لام سترا تيجی بریتی بوو له ریکه خستنی هم ده رگیر بیانه له پیناو گه یشتن به تاماخي جهنگ.

کلاوزهفتن ده لی:

"له تاکتیکدا، هیزی سه ربازی راهینراو به جهنگ ((هوكار)) وه تامانج بریتیه له سه رکه وتن. هوكار به لای پسپوپی سترا تيجیه وه بریتیه له ده رگیر سه رکه وتوانه. به لام تامانجه كهس بریتیه له ((گه یشتن به وه مه رمانه ی که راسته و خو ناشتیان لای ده که و پته وه" (۳-۱۴۲)

که واته شکۆمه ندرتین سه رکه وتن ته گهر نه بیته هزی گه یشتن به تاماخي سیاسی، نه و له به نه ره ته وه هه یچ به هایه کی نییه، ته نانه ت ته گهر تامانجه که

كارل ماركس ڳلاوزهفتن -----

نابودی ته واره تی ولاتی دوژمن یان سیاسه تی هه لومهرجی ناشتی نمونه یی بی.

بوپه له سه ر بالاترین ئاست هه یچ جیاوازی بهك له نیوان سترا تيجی و حکومه ته داریدا نییه. ده سته کوه ته کانی پسپوپی سترا تيجی سه ره نجام نهك له ریکای زاروه سه ربازی به کان، به لکو له سایه ی زاروه ی سیاسییه وه قه زاوه ت ده کری. به لام پیوه ری کار کردی هم په سپوره سترا تيجیه وه هه موو هونه ریکی تر بووه، واته تا چند سو دی له و نامراره ی به رده ست بو گه یشتن به تامانجه مه به سته که ی وه رگرتوه.

کلاوزهفتن ده نوی:

شازاده یهك یان جه نه رالیك ده توانی له ریکای ریکه خستنی نو په راسیونه جهنگیه کان و به دروستی سو د وه رگرتن له توانا کانی، بی زیاد ه ره وه ی کردن، لی هاته و بیه کانی خو ی نیشان بدا (۱۷۷)

کلاوزهفتن له سایه ی هم بنه مایانه وه ده ی توانی باس له چاکه ی کهسانی وهك پونا پارت و فردریکی گه وه بکا که له پیشه ی به ته وای جیاوازا سه ر مه شق بوون. تامانجه ناسنورداره کانی پونا پارت ته نها به هوی به کاره پینانی بی به زه پینانه ی نه و ئیمکاناته ناسنورداره ی له به ر ده ستیدا هه بوو، قاییلی به دوا دا چوون بوو. له وانه بوو بتوانی سه رزه نشتی تاماخي سیاسی ناپلیون بکری، به لام ره وش ی به ده سته پینانی هم تامانجه له لایهن ناوبرا وه وه بهو جو ره نه بوو. ده رباره ی فردریک پیویسته بوتری که له سو نگه ی تاماخي سنورداری هه مه وه بو پاراستنی مائو مولکه کانی له سیلزی له سالی ۱۷۴۱،

كارل ماركس ڳلاوزه فتنز -----

كارڪرد يڪي سهر بازي درهوشاوهي نيشان دا ٽهمهش نهك له بهر خاتري شڪومهندي ريببون و مانوره كاني، بهلكو بههوي بهدوادا چوني تامانجيك ي گهوره و ٽيمكاناتي سنوردارهه بوو: ((ٽهم ههولتي نهدا پابهندي شتيكي زياتر لههيزي خزي بي، بهلكو ههميشه تا ٽهو جيگايه دهچوه ژير باري پابهنديهوه كه بو گهيشتن بهداواكاريهه كاني پيوست بوو)).

فهرماندهي فهرديك لهجهنگدا راستهوخو نيشاندهري توخي هيڙي پشوو دريڙي بوو، كه ههميشه هارسهنگي خوي ههيهو ههرگيز دوچاري كزي نابي و لهساتهوهختي قهيراندا دهگاته لوتكه ي شڪومهندي خوي، بهلام يهكسهر پاش ٽهو ده گهرپيتهوه دوخي ههلچون و داچوني ٽارام و ههميشه تاماده ي سازگار بووني له گهل بچوكترين گوران لههه لومهرجي سياسيدا ده بي)).

نونه كه ي فدر يكي گهوره و پوناپارت تاماڙيه بو ٽهمه كه جهنگه كان ده بوايه زياتر لهلايهن شازاده كانهوه پراكتيزه بڪرين كه ريبهري كرندي سياسي و سهر بازيبانهيان لهخودا كوده كردهوه و ده يانتواني راي گشتي پشت گوي بخهن. ٽاشكرايه كه نه ده كرا هينده دل به گشتاننده كه ي بههستري، چونكه ريرهوي جهنگ به روالهت پرؤسه يه كي ٽالوزي ههيه (جگه لهوه ي لهروژگاري خودي كلاوزه فتنز دا لهپروس بهو جوړه بوو). كلاوزه فتنز به دلنيايهوه نوسيوهتي:

"به ههر ريگايه كه كه كيشه كان يه كل ايس بڪرينه وه قسه ي

----- كارل ماركس ڳلاوزه فتنز

كوتايي پيوسته سهراني سياسي بيلين ههچهنده سهراني سياسي لههله بهن بهري نه بوون، بهلام نه گهر هوكمپانه كان ته نها لههولس جمودول و نوپه راسيوني سهر بازي تايه تدا بن، كه نه جامه به ده ستهاتهوه كانس له گهل كاركرده سروشتيهه كانيدا ناسازگار بن، نهوا برپاره سياسيه كان كاريگه ريبهه كي نيچگار خراپيان له سهر نوپه راسيونه كان ده بيت. كتومت وه كو كاتيڪ كه سن زمانيكس بياني به چاكي نه زانن نه وه له وانه يه له وه سفكر دنه كانيدا كه مو كورس هه بن. حكومت مه دارانپش هه ندين كات فهرمانس نهو تو دهرده كهن كه ده بيته مايه ي به ره و تيچشكان بردنس نهو مه به ستانه ي نيازس جي به جيكر دنبان هه يه (٦٠٨).

بو ريگرتن له سهره لڏاني ٽهو جوړه مه سه له يه، پيوسته سهر كرايه تي سياسي تيگه يشتن يكي گشتي په سهندي له ريب بازي سهر بازيده هه بي و له گهل فهرماندهي سهر بازي له كونتاك و گفتوگوي به رده وام دا بي. كلاوزه فتنز ده نوس ي:

نهم مه راهه به باشترين شيوه له دوو ريگاوه دپته دي، يه كه م ((فهرمانده ي گشتي هيتزه كان بڪريته نه ندامس كابينه ي حكومت، چونكه لهم ريگايه وه كابينه ده توانس به شدارس ساته گرنگه كانس نوپه راسيونه كانس نه م فهرمانده يه بيت)). دووه م

كارل ماركس ځلوزه ځمټز -----

پېښه پېښانې خودې كابينه له مه پيدانې جهنگدا، هه مان كارې كه كابينه ي پروس له ۱۸۱۳- ۱۵ نه نجامې دا.

دارپژره وهې بهر هه مه كاني ځلوزه ځمټز له چاپې دوهم، كه له باره ي جهنگ له سالې ۱۸۵۳ بلاو كرايه وه ټه و رسته يه ي سهره وه يان گوږپوه و ده لېن: ((له ټه نجامدا ټه و (واته فرمانده ي گشتي هيزه كان) ده توانې به شداري كوږبونه وه كاني كابينه و هر گرتني برياره كان له كاته گرنگه كاندا بكا)). ژماره يه كه توژر هوې ټه م لادانه سهره پړيانه يه ي چه مكي گزارشت كړ دنه كه ي ځلوزه ځمټز بو ټه وه ده گه پړننه وه كه تا به پيچپه وانې مه يلي ټه وه، روځيكي زياتر به سوپا له سياست دارشتندا بدرې، به لام ټه م كاره خزي له خويدا ده كړې به هه موځيكي بيته وده دائري بو ليكدانه وه ي رسته يه كه، كه به هه ليښجاني دروست، له وانې به تا راده يه كه نامه فهم بيته بهرچاو. سروشتي سياست، سروشتي جهنگي ديارې ده كړدو بهم پيوندانگه پيوستې به سياسي كان شيوازي سترا تيجيان ديارې ده كړد. ځلوزه ځمټز چوني تي رووداني ټه مه ي روونكړده ټه وه، يان لايه نې كه م بهو شيوه يه ي كه ده بوايه له سهر بناغې تيوريه كه ي خزي رووېدا.

ټه وه ي ليړه دا پيوسته تيوري دارپژر بيلې ټه مه يه پيوسته خه سله تي ده سه لا تخوازي هه ردوو لايه نې ناكوك ره چاو بكرې، چونكه به ده ر له م خه سله ته، چه قيني قورسا يي گرنگ، وه كه ناوه نديكي پړاو پر هيزو جووله

كارل ماركس ځلوزه ځمټز -----

دروست ده بې، كه تييدا هه موو شته كان وابه سته ي يه كترن و ټه مه هه مان ټه و شوپنه يه كه ده بې هه موو توانا كانماني بو تهرخان بكه ين (۵۹۵) ځلوزه ځمټز سي نمونه ي ټه م ((چه قې قورسا ييانه)) ي هينا وه ټه وه: سوپا ي دوژمن، پايته خته كه ي، ټه گه هارپه يمانكي به هيزي هه بوو (سوپا ي ټه م هارپه يمانه).

ځلوزه ځمټز نوسيوه تي:

له بهر نه وه ي هه موو نه مانه ناسكن به رامبر به هيزش كړدن وه كه تي كشاندي هيزي جهنگاوهرې دوژمن، كه باشترين ريگايه بو ده ستپي كړدنې جهنگ و له هه موو دوځي كدا سيمايه كس شكوه مند به جهنگه كه ده به خشن. (۵۹۶)

له وانې به تي بي نييه سياسي ه كان، بيته مايه ي راستكردنه وه ي ئيجباري يان په كخستني ټه م ټامانجه. ځلوزه ځمټز بو سهره لداني ټه مجوره دوخه ده لي: **پيوسته نيجه جگه له ناماده گي بو ده ستپي كړدنې جهنگه بچوكه كان و له پيټاو به ته واوس تو قاندي دوژمن، گوشه نيگايه كيشمان له دانوستاندن بن. (۶۰۴)**

له پهنده كاني ((جهنگي سنوردان)) دا باسي ټه م بابه ته ده كه ين، به لام ځلوزه ځمټز به رووني وتبووي كه ټه مجوره جهنگه ي به دل نيه و پي ي وايه سترا تيجي ئايديال، بريتيه له ديار ي كړدنې چه قې قورسا يي دوژمن و پاشان

تییځو پیکدانی بهه موو توانایهک. ته گهر ساغ بیتوهه که چهقی قورسایي، سوپای دوژمنه، نهوا باشتر.

ته گهر دوژمن هوسهنگی خوئی لهدهستدا، نهوا نابیی سواری خو سازدانهوی بدرئ و لههه مان قولوهو و یهک لهدوای یهک پیویسته گورزی لی بسره ویندرئ.

واته، لایهنی سهرکهوتوو پیویسته بهه موو هیژیکهوه گورز بسره وینئ و نابیی تنهها چاری لهبالئیکي سوپای دوژمن بی. نابیی سهرکهوتوو بؤ بهدهستهینانی شت ریځای ئاسان هه لېژیرئ و بؤ داگیرکردنی ویلایه تیک سود له هیژي پیشکهوتوتتری خوئی وهربگرئ و سهرکهوتنیکی گهوره بکاته قوربانی پاراستنی ئاسایشی ناوچهیهکی ژیر رکیفی بچوک، به لکو بههوی پیشکیننی بهردهوامی هیژي دوژمن و جهسارهتی تهواو بؤ خستنه ژیر رکیفی هه موو شتیک، بتوانئ دوژمن به تهواوی گوت بکری. (۵۹۶)

تهم وانه ستراتیجییه، له بهرتهوهی توندو تیژی تیدا پیاده ده کرا، بههای خوئی لهدهستدا بوو. لهوانه شه نه کری گلهبی له ځلاوزه ښتر بکری، که گوايه جگه له به کارهینانی ئامرازی جهنگ بؤ بهدهستهینانی ئامانجه ستراتیجییه کان، بیری له شتیکي تر نه کرده تهوه، لهوانه سود وهرگرتن له دیبلوماسییهت، له جیاتی هیژ بؤ دوورخستنهوهی هاوپه یمانه کانی دوژمن، یان سود وهرگرتن له پروپاگنده بؤ دزه کردنه ناو رای گشتی دوژمنهوه. چونکه لهوانه بوو ناوبراو وهلامان بهمه بداتهوه که سود وهرگرتن لهم رهوشانه ئهرکی سهرکردایهتی سیاسییه، نهک فه رماندهی سهربازی. بهلام

لیپراوانه ده توانین، رهخنه له ئامازه نه کردنی ځلاوزه ښتر بؤ توانای ئابوری دوژمن، له درېژهدان به جهنگ، له لیستی پیشیناز کراوی ((چهقه قورساییه کان)) دا بگرین و شی بکهینهوه. بی لهمه، تهم فاکتوره، واته توانای ئابوری، له جهنگه تارادهیهک بهرده و امه کانی نیوان بهریتانیا، ئیسپانیا، هولنده او فه رنسا له ماهوی ۲۰۰ سالی پیشتردا، ئامانجی بنه رته تی بوو، تهو جهنگانهی له ده ریاکاندا ته نجام دران و ځلاوزه ښتر له بهر بایه خدان به میژوی هیژه زه مینیه کان، که مترین بایه خی پییان نه دا.

له بهر تهوهی وانه ستراتیجییه کانی ځلاوزه ښتر تیکه ل و پیکه لیه کی بیزار که ریان هه بوو، نه ده کرا به ئاسانی پوخته یه کی کوبه ندو و یژدانانه له باره یانسه بخړتته روو، به لام ده روزه کلیل ئاساکانی تاییهت به ستراتیجییه که، به شپوهیه کی په رته وازه و ناریکو پیک، له سهر تاسه ری کتیبی له باره ی جهنگه وه باسکراوه، که له بنه رته وه بریتیه له چهنه پیشبینی کردنیکی کهم روون و خوینهر تنهها بؤی ده رده کهوی: ((کومه له بایه تیکي تهو تویه که تیورییه کی جهنگی لی ده رهینراوه)). به شیکي تهم کومه له یه له ژیر ناوی ((گشتی یه کانی ستراتیجی)) دا بریتیه له تنهها کومه له فه سلئیک له باره ی بایه ته جؤراو جؤره کان، که به ناوه رځکیکی گشتی کهم رۆشن، پیکه وه گری دراو. خوینه ری ساده لهوانه یه به تهواوی راستگو یانه وای بؤچئ مه یلی ځلاوزه ښتر بؤ مه سه له ستراتیجییه کان، به گشتی، له بهر او رد له گهل سهرنج و نیگه رانی ناوبراو بؤ تهو شته ی، که به ئامرازی بنه رته تی پسیوری ستراتیجی له قه لهمی ده دا، لاره کی بووه، واته

خارل فون كلاوزهفنز -----

(پيكدادان و بهتاييه تي جهنگي بنه رهي) نهم ناو نيشانه ي كه كلاوزه فنز سهرجه م كتيبه كهي بو تهرخان كرد، لهوانه يه بههيترتين و ريكخراوترين بهشي سهرتاسهري كتيبي لهبارهي جهنگوه بي.

بو ناساندني وانهي ستراتيحي كلاوزه فنز بهشيويه كي گشتي، لهوانه يه بتوانين لهسايهي نيشانداني نهم بيروباوه رپه دووپات و كينايه ناميزه وه دهست پييكهين:

"باشترين ستراتيحي نهمه يه كه يه كه م لهروي كو بهندي و دوهم لهروي ليناو و تيبه وه ئيجگار بههيتري" (٢٠٤)

ليكوئينه وه له مباره يه وه، به پيچه وانهي روالته كه يه وه ئيجگار نايابه. كلاوزه فنز ده يوت كه:

"هيئزي پيشكه وتوتر هه ميه شه باشترين ده رفه تي بو سه ركه وتن له جه نگدا هه يه. ناشكرايه كه پيشكه وتوتر ليها تويي فه رمانده كانتان، راهيتان و ناماده گي يه كه كانتان و وره ي هيزه كانتان، له به راورد له گه ل دوژمنتاندا، دلخوشكه ره، به لام نه مانه نه و مه سه لانن، كه له رووي ناچار يه وه له سنوري كو نترولي نيوه دا نين. بو يه هه ميه شه ئيرانه ترين رهوش برينييه له مه ي كه وادانن هه ردولا له رووي نه و چونا يه تيبه باسكرا وانهي سه ره وه وه كه يه كه توانايان هه يه. ته نانه ت نه گه ر واش نه بوو، نه وا له پشتي نه مه وه سنوردار يه كه هه يه كه ليها تويي ته كتيكي و وره ي بال ناتوانن كي ماسي نهمه قه ره بوو بكه نه وه، ناشكرايه به رگري كردن

خارل فون كلاوزه فنز -----

له رپه وه شاخوا يه كان به ده ر له مجوره هه لومه رجه يه. درهنگ يان زوو نهمه و نامار دوا قسه ده كهن و له م سوئنگه يه وه له شكريكي مه زنتر، كه فه رمانده راده كي شيته مه يداني جهنگوه، تواناي باشتر ده خاته به رده ستني يه كه كانس ئير ده ستني تا له پيكدادانه جيا جيا كانس خو ياندا سه ركه وتن به ده ست بهيتن."

كلاوزه فنز پاشان ده لي:

نه گه ر، نه گه ري نهمه نه بوو، نه وا ((هيزه كانس به رده ست ده بوايه ليها تويي يه كي نه وتويان هه بي، كه ته نانه ت له دوخي ونس پيشكه وتوتر ي ره هادا ده ستيان به پيشكه وتوتر ي رپه يي له قوناغي چاره نوسازدا بگا)) (١٩٦)

لي رده ا سوده رگرتن له ليها تويي ستراتيحي ست، ده بوه كاريكي زه روري، واته هه مان ((يهك نيگا)) بو ده ست نيشان كردني قوناغي چاره نوسازو بر ياردان بو چر كردنه وي سه رجه م توانا كان له دژي دوژمن، بانگيشت كردني هيزه كان له به ره لاهه كي يه كان و فه راموش كردني ناما جه كه م بايه ختره كان. نه مانه هه مان رازي سه ركه وتني پونا پارت بوون، به لام كه سيكي وه كلاوزه فنز بايه خيكي نه و تو ي به مه نه دا. ژومني به و جو زه ري بينيمان، له نوسينه كانيدا، ناما زه ي بو هه مان بابته كردوه و ته نها پاش به رچاو كه وتني ليكدانه وه كه ي موهن، كلاوزه فنز ليكدانه وه يه كي دريژتري بو نهمه بابته كرد و تيبدا وتبو ي: ((پوچ كردنه وي سه رجه م رازي هونه ري

خارل فون كلاوزهفنتز -----

جەنگ، بەراکێشانی بۆ ئاستی فۆرمۆلی پێشکەوتوتری ژمارەیی لەکات و شوینی دیاریکراودا، ساویلکەییەکی بێ ئەندازە بوو، چونکە چرکەییەکیش توانای خۆراگری بەرامبەر راستییەکانی نەبوو.

فۆرمۆلەکەي ژومنی لەیەکەم چاوپێخشاندا جیاوازی لەگەڵ کلاوزهفنتز دا نەبوو:

باشترین ستراتیجی نەهەیه کە یەکەم لەکوڤا و پاشان لەجیگای چارەنوسازدا، ئیجگار بەهێز بێ. (٢٠٤)

بەلام لەکاتیئێکدا ژومنی چەندین فەسلی بۆ لێکدانەوەی جیگای چارەنوساز لەکوێدا یەو چۆن دەبێ، تەرخان کردووە، کەچی کلاوزهفنتز مەسەلە سەرەکییەکی بەمەسەلەییەکی ئەخلاقیی لەقەڵەم داوە و بەهای داوەتە لێهاتویی فەرماندە لەگەیشتن بەبەریارەکانی خۆی، سەرباری هەموو دڵپراوکێیەکی پێچەوانە، بۆ چرکردنەوێ هێزەکانی لەدژی ئەو جیگا چارەنوسازە.

لێکۆڵینەوەکانی کلاوزهفنتز دەربارە ستراتیجی، ئەگەر نەلێین بوو هۆی گۆڕینی بیروپرای باوی سەدەیی هەژدەهەم، ئەوا لایەنی کەم بەهەولێ ئەم، ئەو بیروباوەرانی پشت گوێ خران: ئەمەي کە تێکەڵەییەکی لەلێهاتویی ستراتیجی بتوانی پێکدادانە تاکتیکییەکان بکاتە ناپیویست، بە واتایەکی تر،

خارل فون كلاوزهفنتز -----

پسپۆری ستراتیجی لەوانەییە بە پەنابردن بۆ هەندێ ئامراز، جگە لەجەنگی سەخت، بەئامانجەکانی خۆی بگا.

بۆچی ئیمە دژی تییۆرییەکی لەرادەبەدەر ئالۆز بوەستینەو، کە وا گومان دەکا ئەگەری ئەو هەیه لەسایە سودوەرگرتن لەرەوشیکی مامۆستایانە و تاییەتدا، بەزیان گەیانندی جوژئی لەهێزەکانی دوژمن، نارااستەوخۆ بییتە هۆی و پیرانبونی گشتی ئەو هێزە، یان بانگەشە بۆ ئەمە دەکا کە بەهۆی سەرەواندی گورزی سنوردار، بەلام لێهاتوانەو، دەتوانی دوژمن گۆت بگری و توانای ئیرادەي لەژێر دەست دەرەهێنری و بۆ رەخساندی رێگایەکی کورت بەرەو سەرکەوتنیکی گەورە هەنگاو بنی؟ راستییەکی لەوانەییە پێکدادان لەجیگایەکی بە بەهاتر لەشوێنەکی تردا بێ و ئەگەری ئەمە هەیه لەپرووی ستراتیجییەو، رێکخستنی پێکدادانەکان پێشکەوتن و پاشکەوتنیکی لێهاتوانەي هەبێ. لەراستیدا ئەمە هەمان ئەو شتەییە کە ستراتیجی سەرۆکاری لەگەڵدا هەیه و نامانەوێ نکوێ لی بکەین. هەرچۆنی بێ بەراستی ئیمە بانگەشەي ئەو دەکەین کە تێکشکانی راستەوخۆی هێزەکانی دوژمن پێویستە هەمیشە مەسەلەي تەوهری بێ و ئیمە ئیجگار سادە هەولێ چەسپانندی گرنگیدان بەم بنەما و پیرانکارییە دەدەین. (٢٢٣)

ئەم بەئەنقەست ئاماژە کردنە بۆ ((پێشکەوتن و پاشکەوتنی ئەو لەویبەتەکان لە ستراتیجی)) داو قبوڵکردنی ((ئەمە هەمان ئەو

خارل هۆن كلاوزهفنتز -----

شتهيه كه ستراتيجى سهر و كارى له گه لدا ههيه))، ئەمانه سهر جهم
دهربارهى بابه تىكن، كه نوسهره كانى ترى ستراتيجى لهوانه خودى
ژومنى و ئەدوارد بروس هاملى^{٣٨} نوسهرى ئينگليز، به تهواوى
باسيان كرد بوو. به لام پيوسته ئەم بابه ته له گه ل فسلېك
له به شىكى ترى له بارهى جهنگهوه بهرورد بكرى، واته ئەم بابه تهى
كه دارپژهرانى كلاوزهفنتز به ده ستنوسى ناتهواو له قه له مى ددهن،
كه چى به بن مايهى بىرى ناوبراو له بارهى ستراتيجيهوه داده نرى.

كلاوزهفنتز له ژير ناوى نامه فهمى ((ته گهرى پيكدادانه كان له بهر
ته نجامه كانيان ده بوايه به جيددى وه گرپن)) ليكدانهوى زياترى
دهربارهى مهرامه كهى خوى بو ((ئهوه له ويهتى پيكدادانه كان)) داوه به ده
ستهوه و لييره دايه كه ده لى: پيكدادانه كان ده توانن به نامانجه
كانيان بگهن، مه به ست ئهويه ته نانهت ته گهر له بهر خاترى ئەم
نامانجه جهنگيگ بهرپا نه كرى.

ته گهر چند يه كه يهك بو تارومار كردنى دوژمنيك رهوانه بكرىت كه
له دۆخى پاشه كشه دايهوه دوژمن به بى په نابردنه بهر جهنگ، يه
كسهر چوويته ژير بارى گه مار دانهوه، ئەموا ئەم برياره ته نهها
له بهر ئەم هۆيه نيهه كه يه كه نيردراوه كان هه لومهرجى
ناماده گى جهنگييان هه بووه. ته گهر هيتزىكى

^{٣٨} * Sir Edward Bruce Hamley (1824-1893) جنه رالى ئينگليزو

نوسهرى مه سه له سهر بازيهه كان - وهر گيتر.

خارل هۆن كلاوزهفنتز -----

سوپا كه مان يه كى له ويلايه ته به بى بهر گريهه كانى دوژمن داگر بكا... ئەم
فاكتهرهى كهوا ده كا ئەم ويلايه ته له ژير ده ستى هيتزه كانماندا
بميتتهوه، ئەموا نيگه رانى دوژمنه له داگر بوون له جهنگيگ كه بو
گيرانهوى ويلايه ته كهى خوى پيوسته مى بو بدا. له ههر دوو
دۆخه كهدا ته نجامه كه به تهواوى بهنده به ته گهرى سهره له داني
داگر كردنه كهوه. به واتايه كى تر، ته گهرى گوپىنى بو راستيهك
ههيه. (١٨١)

جگه لهوه، ته گهرى ئەم ههش ههيه كه ده ست به زخيره يهك
دهر گيرى به رايى بكرى بو به ده ستهپتاني ته مجوره هه لكهوته
پيشكهوتوتره له بهر امبهر دوژمن به هوى ده ست به سهراگرتنى
ريگاوبانه كان، پرده كان، گه نجينهى كه لوپه ل، شاره كان و
ته نانهت سهر جهم ولايه ته كه ته گهر پيوست بى.

كلاوزهفنتز ده لى:

نه مجوره داگر كردنانه ((هه ميشه پيوسته ته نهها وهك
نامر اپيك بو پيشكهوتوترى زياتر ره چاوبكرين، چونكه سهره نجام،
نه و كاتهى دوژمن چاوه پوانى پيكدادان نهيه، ده توانين ئەم
پيكدادانهى به سهردا به سپين)).

له وانديه ئەم مه سه له يه بيرمان بو ئەمه بيات كلاوزهفنتز زور
حه زى به سهر كهوتنى بى خوين رشتن و په نا بردن بو مانوزىكى
ليها توانه نه كردييت، به لام سهر كهوتن ئەم كاته ده توانى به بى
خوين رشتن يته دى كه ستراتيجيت نامادهى خوين رشتن، جهنگ و
داگر كردن به هه موو نر خيگ بى و

كارل هون ځلاوزه ښتر -----

پيكدادانه كه به سهر دوژمندا به سپيني. كلاوزه ښتر له به شيكي تری (له باره ی)
جنگه گوه) دهنوسی:

"نه گهر هه موو نوپه راسیونه کان له م باوه په ووه سه رچاوه یان گرتی
که توانای کو تایس هیزه چه کداره کان به کرده ووه
تاقیده کرتی ووه، نه واکاره که ی په سهد ده بی".

پاشان كلاوزه ښتر سود له پتوهریک ودره گری که دواتر تیرامانه کانی
مارکس و ټنگلسی فراوان کرد:

"بریاردان له جنگ به هووی هیزی سهر بازیه ووه، چ له نوپه راسیونی
فراوان و چ سنوردادا، حوکمی به نه ختی نه پاره دانی هییه، له سه ودا
بازرگانی به کانددا. گرفتسی نیوان هر دوولای سه ودا کارو چونیستی
نه و ریکه و تنه نایابانه ی به ده ستهاتوون گرنگ نین، چونکه
هرگیز نه جوړه مه سه لانه به یه کجاره کی بنې ناکرین".

به هه مان شیوه هر چنده مانوره کان لیها توانه و یه که سهر بازیه کان
کارامه بن، هر چنده ی ریپیوانه کان داهیته رانه و لیها توانه نه نجام بدرین،
نه و هیچ کام له مانه که مترین بایه خیان نییه، مه گهر نه ووی سه ره نجام
جهنه رال بکه و تابه دخیکی جهنگیه ووه و سهر که و توانه لی دهر چوبایه.

کهواته نه ووی له ((پاره دانه نه قدیبه کان)) دا روی دده بایه خیکی زیاتری
له حساب و موجودله هه بوو که زه مینه خوشکه ریان بوو. كلاوزه ښتر
دهنوسی:

كارل هون ځلاوزه ښتر -----

هه موو ریکه و تنیکی له جوړه ((بریتییه له تاقیکردنه ووه یه کی
خویناوی و ویرانکارانه ی هیزی ماددی و مه عه ووی))، ((یه کی له و
دوولایه نه ی که سه ره نجام پاره ی زیاتری به رده که ووی،
سهر که و توه)) (۲۳۱)

نه تاقیکردنه ووه یه به رادیه کی بۆ سهر که و تنی هه موو ستراتیجییه کی
چاره نو سساز بوو، که پالی به كلاوزه ښتره ووه نا تا کتیبیکی بۆ ته رخان بکا.
کلاوزه ښتر هیچ گومانیکی دهر باره ی تاماخی پيكدادان نه بوو، پيكدادان
بریتییه له تیکشکاندنې Vernichtung هیزه کانی دوژمن. له وانه یه
چند تاماخیکی تریش هه بی، وه چند دخیکی که پیشتر تاماژه یان
پیدا، هه ووه ها کو تر ژولکردنی زوی وزار، سه رچاوه و لوجستیکی بۆ
روبه رو بونه ووی کوتایی له گهل دوژمنیک که تاماده نییه مل بۆ جنگ بدا.
به لام ته نانه ت له پيكدادانه لاره کییه کانیشدا نه گهری تیکشکاندنې
هیزه کانی دوژمن به راستی هه بوو. نه ت تیکشکاندنه بریتی نه بوو
له مه سه له یه کی لاره کی ساده بۆ هیانه دی تاماخی کوتایی ستراتیجیست،
به لکو خوی له خویدا به شیک بوو له تاماخی مه به ست. له کوتایدا سود
له پتوهریکی بازگانی تر ودره گیرا، نه و شته ی بالانسی جهنگی نیشان
دهدا. كلاوزه ښتر له لیکنده ووه یه کی وردتردا هه ولی داوه تا راده یه که له توندی
بیروباوه رده کانی خوی کهم بکاته ووه ((تیکشکاندنې هیزه کانی دوژمن))
له پیناسیه کی وردتردا به ((که مکردنه ووه ی هیزیکی، که به به راورد زیاتره

له توانای خوئی، بهرجهسته بكا. (۲۳۰). بئ لهوه له شوینییکی ترداو بهسودوه رگرتن له نمونه هینانهوه بازرگانیهه کانی خوئی دهنوسی:

له وانهیه نامانجی سهه تایی، خوئی له سودی به دیهاتوو له تیکشکاندنی بهرامبهره کهدا هشار دایی. سودیکی لیبراو و بئ تهملاو لهولا، که به دریژایی بالانس کردنی شهه که، به جیگیری ده میینیتسهوه وه همیشه له کو تایی جهنگه کهدا نیشاندهری سودی په تیهه. بهلام کلاوزهفتز دووپاتی ده کرده وه که مهبهستی لهو تیکشکاندنهیه سهه وه تیکشکاندنیکی مه عنهریهه نهک مادی. مهبهستی تیکشکاندنی توانا بهرگریهه کانی دوژمن بوو ((کوشتنی شهه متهی دوژمن وهک له تاکه کانی)). تهنها پاش تیکشکاندنی توانا بهرگریهه کان، هاوسهنگی دوژمن تیکدهچی و نه گهری ته مه دهه خسی که گورزی ترسناکتز بسره ویندری، به جوژی دوژمن توانای بهرگری کردنی نه میینی. زیانه کان به دریژایی جهنگ له بنه پتهوه له سهه بنه مای ژماره ی کوژراو و برینداره کان لیک ده درینهوه وه به شیوهیه کی ناسایی کهم تا زور به شیوهیه کی داد په وروانه له نیوان همدوولا دابهش ده کرین، بهلام پاش جهنگ، ژماره ی تفهنگه دهستکوهته کان و دیله کان ده ژمیرودرین ((چونکه تفهنگ و دیل همیشه به هیمای سهه کوهتنی راسته قینه له قه لثم ده درین و پیوه ری بابه تی و هه لسه نگاندنیه تی)). (۲۳۲)

ثم هه لومهرجه له بهاری سهه جهم پیکدادانه گهوره وه بچوکه کانهوه راست بوو، بهلام کاریگری ریژه ی گهوره تر بریتی بوو لهو زیان و ویرانییهی، له پیکدادانه گهوره کاندای کاری له رچییه تی دوژمن ده کرد. له راستیدا نه گهر

نامانجی ستراتییجست بریتی بووبئ له نابود کردنی هیژی بنه رتهی دوژمن یان ((گیشتن به ناشتییه کی یه کسه ری)) لهوا وهک کلاوزهفتز وتویه تی ((باشترین دهستی کردن، جهنگیکی مه زنی ناوه ندیهه)). (۱۴۳-۱۹۶)

کلاوزهفتز ثم مامه له کردنه ی به dieshlacht ناوده برد، که وشه یه که له زمانی ته لمانیدا مانای ((قه ساب)) یش ده به خشئی. کلاوزهفتز پینج فهسلئی یهک له دوای یه کی بؤ ((قه سایی)) و پرؤسه کانی پاشتر، واته راوه دونانی سوپای تیکشکاو، ته رخان کرد. له مجوره روبهرو بونهوه بهرزانسه دا، به گوتسه ی ناوبراو، سهه جهم پیکدادانه تاکه کان ناویته ی یه کتر ده بن و ده کونه ژیر فهرمانی خودی فهرمانده ی گشتی هیزه کانهوه، ثم جهنگه به جهنگیکی چهق بهستوو له قه لثم ده درا، تیشکی سوتینهر، که به هژی شوشه ی زهه بینسه وه دروست ده بی، تهواوی توانای ویران کردنی خوئی له یهک کات و شویندا چر ده کاتهوه وه نه مجوره جهنگه به پیچه وانیه ی پیکدادانه پله دووه کانهوه، نامرازیکی گیشتن به نامانجی دوور نه بوو، به لکو نامانجه که ی له بوونی خودیدا بوو، هه لگری نامانجی خوئی بوو.

کلاوزهفتز لهوه سفکردنی نه مجوره جهنگه دا، ناوازی هیمنانهوه لیکدانه وه ی بئ مهرامی خوئی ده خاتسه لاوه وه وه به جوش و خرؤشیکی نهو تو دست بؤ قه لثم ده با، به جوژی ته لته رناتیقیک بؤ ته مه له کاره کانییدا ناتوانری په پیدا بکری. ناشکرایه که schlacht

خارل فون كلاوزهفنز -----

دهستمايهی جهنگه کانی ناپلیون بوو، خودی کلاوزهفتز لایهنی کهم بهشدارى سى دؤخى کرده: کاره ساتى (بینا)، کوشتارگهی خویناوى بوردوینو و ئەو جهنگه سهخته کوتاییهی^{۳۹}، که تینگلیزه کان پى بان باشته ناوی واتهرلوی لى بنین^{۴۰}. جهنگیکى ئیجگار توند که ستراتيجسته ئاساییه کانی پيشو (و ئەوانه ی پاشتر) ههرگیز لى تینه گه یشتن و کلاوزهفتز ده یویست روونى بکاتهوه. زۆربهی نوسینه کان به ئاشکرا بریتین له روداو تو مار کردن، وه که ئەم لیکدانهویهی خواره وه که فرماندهیه که به دهستپیکردنى تیکشکانیک دایناوه:

له دهستدانى سهرجهم یه که کانی توپخانه، بى ئەوهی توپ هاوژیک له دوژمن وه ربگیرد ریته وه، تارومار بوونى فوجه کان به هوی سواره نیزامه کانی دوژمنه وه، له کاتیکدا که دوژمن به دست لى نه دراوی ماوه ته وه، پاشه کسهی بى بهرنامهی هیلى ئاگر له جیگایه که وه بو جیگایه کی تر، ههولى بیهوده بو داگیرکردنى ناوچهی ههستیار، به لآم یه که هیترشبه ره کان به هوی توپبارانى وردى توپخانهی دوژمنه وه، پهراگه نده

^{۳۹} La Belle Alliance

^{۴۰} Waterloo ناوی ئەو جهنگه چاره نوسازیه که له ۱۸۱۵ ی حوزه بیرانى ۱۸۱۵ له نزیک گوندیک به هه مان ناوه له به لیکار رویدا. تیکشکاندنى ناپلیون لهم جهنگه دا پالى پیوه نا بو دوهمین جار له ۲۶ ی حوزه بیراندا دهست له کاربیکیشیتته وه.

خارل فون كلاوزهفنز -----

بکرین، کزی و سستی توانای توپخانه کان له بهر او رد له گه ل دوژمن، که مبنه وهی ناتاسایی فوجه کانی ژیر ئاگر به فه رمانى خودی فه رمانده بو گویزانه وهی برینداره کان بو پشتی به ره کان له لایهن گروپی راهینراوه وه، تیکشکاندن و به دیل چوونى سه ربازه کان به هوی ته له که بازی له به ره کانی جهنگ، دروستبوونى مه ترسى مسۆگهر له سه ر ریزی پاشه وه، ئەمانه سه رجه م ئاماژه بو ئاکامى فه رمانده یه که جهنگه که ی ده که ن. (۲۵۰)

کلاوزهفتز به و په رپی راستگۆیییه وه پیمان ده لى ههرچه نده قه تلوعام، به فاکته ریکى چاره نوساز له جهنگ یان پیکدادانیکدا داده نرى، به لآم: له پرووی ناچاریه وه تاقه رینگا نییه. له ماوه ی داویدا ئەو جهنگانه ی که چاره نوسیان، به یه که پیکدادانه وه گریى خواردوه، بو ته با و گشتى و ئەوانه ی جهنگى سه رتاپاگرو گشتیان لى ده که ویتته وه ئیجگار که من. (۲۶۰)

بیگومان جهخت کردن له سه ر ره شه کوژی، بوونى هه لومهرج و دؤخى له بارو چۆنایه تی وروژاندنى ئەم کاره، پیویستی ده کرد ناوبراو، وای بو بچى که هه مو شه ریک سه ره نجام ئەمجۆره رو به رو بو نه وه یه ی لیده که ویتته وه، که تاراده یه که ئاسایی ئەوله و ییه تی به سه ر شه ره کانی ترده هیه، چونکه سه ره که وتنى بى خوین رشتن پیشه ی خه سینراوه کانه.

به شیوه یه کی گشتى ئیمه هه ز به و که سه انه ناکه ین که به بى خوین رشتن ده یانه وى سه ره که وتن به ده ست به یینن، به لآم ئەوه ش راسته ره شه

كوژى كارىكى ترسناكه و پيويسته هانمان بدات تاجيددى تر تهماشاي جهنگ بكهين، نهمهش بهو مانايه نييه ليگه پرين به بيانوى مرؤدوستى، شيره كانمان كول بن، چونكه درهنگ يان زوو كهسى به شيرىكى تيژهوه راده پهرى و دهسته كانمان ده برتتهوه.

هه ليئنه كهسى كلاوزهفونز له چوارچيويه گشتى توئيژينهوه كهسى خوئى و پيچه وانهى پيشينهى بنه ماى ستراتيجييه كى ناكوكى تر، كه ولاته كهسى دوچارى كاره سات كرد، به نهنده ازى جوش و خرؤشيه كهسى ناوبراو، بئى كه موكورپيه. له نوسينه كانى كلاوزهفونز دا ده توانرى چهند برگه يه كه بدؤزرتتهوه كه ناماژه بؤ كارىگه رى ترسناكى ريئمايه كانى ناوبراو ده كهن، به لام كه سيك نهمونى جهنگه كانى ناپليونى بينيبى، ناتوانى دژى نهم رسته يه ناوبراو به ستيتهوه: ((قه تلوعام، له تايبه نهنديه كانى جهنگه و بها كهسى خوئنه)). (٢٥٩)

كلاوزهفونز سوور بوو له سهه نهمه و نهمه يئلى خوئنه رى به ره مه كانى، ره چاوى راستييه كى ترسناك نه كهن، واته نهمه خوئى له هه ناوى ريككهوتننامه به نهنده بو دابراو وييشه يه كاندا هه شار داوه، كه به پيئى نهمه ههمو شيكارىكى ستراتيجى پيش نهم و ژماره يه كى زورى پاشتر، به گوتار ده جهنگان. نهمه لايه نى كه مى نهم و خزمه ته نه بوو كه كلاوزهفونز، وه كى يه كه به مافى ره واى عهسكه رى و مه ده نييه كانى ده زانى.

جهنگى سنوردارو جهنگى سهه رتا پاگير

نهم جياوازيه يانهى كلاوزهفونز له نيوان جهنگى سنوردارو جهنگى سهه رتا پاگير دا ده يكردو به لاي بيريارانى سياسى و ستراتيجى سهه دهى بيسته مهوه بايه خدار بوون، ده ره نجامى نهنديه يه كى قوول و پيشينه دار نه بوو. وه كى پيشتر باسكرا نهم كاتهى كلاوزهفونز بؤ يه كه مين جار وتى جهنگ بؤى هه يه دوو جور بئى، هيشتا ته مه نى ٢٤ سال بوو: نهم جهنگه كى بؤ كوئايى هينان به سهه ربه خوئى سياسى دوژمن و نهم جهنگه كى بؤ سهه پاندى هه لومهرجى ناشتى خوازراو ده كرى. هيج نيشانه يه كه له بهر ده ست نييه كه ناوبراو يان كه سيكى تر لهو كاته دا شتيكى بهرچاوى له م بيروباوه رة، ده سته كوئى، به لام لهو يادا شته دا، كه له سالى (١٨٢٧) وه به جيماره (پاش ٢٣ سال) واته نهم كاتهى ماوه ١٢ سال به سهه رپروسه ي ده ستيكردنى له باره ي جهنگه و تيپه رپبوو، ٣/٤ ته واو كردبوو، نوسيوه تى: به لاي ناوبراو وه پيويسته تا دوباره هه مو بيان تاوتوى بكاته وه بؤ نهمه وى (ههر دوو جورى جهنگه كه، له هه مو روويه كه وه به شيوه يه كى روونتر ديارى بكا). (٦٩)

كهواته هه چهنده ته مېش وه كه هموو كه سېك كه جهنگه كاني سده دى ههژده هم و جهنگه كاني ناپليونى تا قى كرد بووه وه، ده بوايه جياوازي له نيوان ههردو جهنگه كدى هه مېشه له مېشكدا بى، به لام گرنگى بنه رته تى ته م دوانه بيه بؤ تيؤر بيه كدى له مه دا بوو كه له كاتى نوسينى به ره مه كانيدا ختور دى به مېشكيدا كرد، واته له نيوه ريگاي شه شه مين كتيبدا (له بار دى جهنگه وه) به بيري دا هات، واته تهو كاته دى له به شى تا بيه ت به ((به رگرى)) دا، سه رنجى دا كه فه رمانده لي ره دا زياتر له شوينه كاني تر، پيوستى به مه بيه بزاني تايا له كاتى جهنگدا ((به شدارى شه رنجى به ته واوى كو نترؤ لكر او، كه له پيوستى برياري كه وه سه رچا وه گر توه، كرد وه)) يان زياتر له جو رى (جهنگينكى چاوه روانى) دى ده چى)). (٤٨٨ - ٩) چونكه له م فه سله دا و پاشتر ده بينين كه بؤ چى ته م جياوازي بيه، به تا بيه تى له نه خشه سازى جهنگى به رگرى دا گرنگى هه بيه.

كلاوزهفونز به پيوستى ده زانى كه نهك ته نها خوينه رى به هه ره مه كاني بزاني، ته م دوو جو ره جهنگه هه بيه، به لكو به وردى په دى به مه بيا كه بؤ چى به بؤ ره ش بووه. له راس تيدا ناوبر او سى وه سفى جيا جياى خست بووه روو: يه كه م ميؤروى كؤمه لا يه تى، دوو م مي تافيزيكى و سه ره نجام ته زمونى. هه ريه كه له م دؤ خانه له به شى كى تا بيه تى (له بار دى جهنگه وه) باس كر اون و هه ريه كه يان په يوه ندي بيه كى كه مى به دوو دؤ خه كدى تر وه هه بيه. له راس تيدا ته مانه په يوه ندي بيه كى ته واويان پي كه وه نيه.

له روى ميؤرو بيه وه كلاوزهفونز ده لى كه هه موو جهنگه كان به ره مه مى تهو كؤمه لانن كه جهنگيان كرد وه. هه رو هه جهنگ وه كه يه كه كاني تر، ته في ندر اوى بيرو با وه ر، هه ست و هه لومهر جى باوى سه رده مى خو بيه تى و بؤ ليكدا نه وه دى ته مه دى كه چون جهنگ بووه ته هؤى په ره سه ندى جهنگا وه رى، ناوبر او ده لى پيوستى به گر پي ته وه بؤ يه كه مين ليكؤ ليينه وه كاني كؤمه لئاسى جهنگ له سه ره تا وه تا سه رده مى ته م. كلاوزهفونز بؤ ته وه دى بزاني چون، جهنگ خولقا وه بووه ته مائه سى سه رنجى تيله كاني تاتار، كؤمه ره كاني سه رده مى كو ن، تيمپراتؤرى رؤم، كار به ده ستانى سياسى سه ده كاني ناوه راس تى سه ركر ده^{٤١} به كر يگي را وه كاني سه ره تاي سه رده مى نوئ، كه وته ليكؤ ليينه وه دى په ره سه ندى حكومه ته سه ره رؤ كاني سه ده دى هه ژده هه مى ته وروپا و تينجا ده ريخت كه سولتانه كان، ده سه لاتي كى سياسى و ئابورى كار يگه رى تهو تويان به سه ر خه لكى ژير ده سه لاتى خو ياندا هه بوو، به جو رى ده يان توانى بى به شه كاني ترى كؤمه ل مه كينه دى جهنگى بخر نه گه ر، واته سوپاى سيستماتي كى تهو تؤ كه سه رچا وه داري و لو جستي كى تا بيه تى خو يان هه بووه و ده سه لاتى سولتانه كان هينده بى ته ملا و ته ولا بوو، وه كه ((بلى خودى حكومه تى سه ره به خو بوون))، به لام ته م سه رچا وانه مه تر سى ته واو بوونيان هه بوو.

^{٤١} * Condottieri يان Condottiere واته سه ركر ده دى سه ر يازه به كر ي گي را وه كاني سه ده دى ١٤ - ١٦ دى زا بينى - وه رگي ر.

بۆيە تواناي سولتانه كان بۆ بهر يوه بردنى جهنگ، له سهر برى پارەى ناو خەزىنه كانيان دەوستانو وهك سوالكه ره لاساره كان، دهستيان بۆ كه سانى خۆيى و بىگانه پان ده كرده وه... ته گهر سوپاي شانشىنيك تىكبشكايه، ئەوا نه يده توانى سوپايه كى تر دروست بكات و له پشت ئەم سوپايه وه هيج شتى بوونى نه بوو. كهواته ئۆپه راسيونه جهنگيه كان بهو پهري ورياييه وه ته نجام ده دران... سوپاكان له سايهى سهنگه رى مكموم و باره گاي پىر له كه لوپهل و تهياره وه، وهك حكومه تىك له ناو حكومه تىكى ترى ليهاتبوو، ورده ورده توند و تىژى بارگه ي ده پىچايه وه. (۵۸۹ - ۹۰)

له بهر ئەوه ي په ره سه ندنى كاروبارى كۆمه لايه تى هاوچه رخ و سه ربازى - سياسى به راده يه ك ئاو تىه ي به كتر ببوون، به جۆرى: (ته گهر توپىك له ته وروپا بته قىبايه، ئەوا هه موو حكومه تىك به رژه وه ندىسه كانى خۆى له مه ترسى دا ده بينى يه وه) و لهم سۆنگه يه وه هه م تواناي ريبه رى كردنى جهنگ و هه م ئەو ئامانجه ي جهنگ، هه ولئى به ده سته ينانى ده دا، ده كهوتنه ژىر سنوردارىتى به كى توند تره وه، به لام شۆرشى فه ره نسا هه موو شتىكى سه رو ژىر كرد. (له ناكاو جارىكى تر جهنگ بووه پيشه ي كه سانى ئاسايى كۆمه لىكى ۳۰ ميليۆنى كه هه موويان خۆيان به هاوولا تى له قه لىم ده دا). (۵۹۲)

جهنگ به ده ره له هه موو جۆره له مپه رىكى په يماننامه يسه وه سه رى ده ره يناو به رقى و كينه وه سه رجهم لغاوه كانى پساند، ئەم پرۆسه يه قه رزارى جه ماوه رىك بوو كه به تازه يى بوارى پىدرا بوو به شدارى كاروباره گرنگه كانى حكومه ت بكار ئەم به شدارى كردنه به ش به حالى خۆى له سه رىكه وه به هۆى

كارىگه رى شۆرش له سه ره هه لومه رجى ناوخۆيى حكومه ته كان بوو، له سه رىكى تره وه، لهو مه ترسييه وه سه رچاوه ي گرتبوو، كه فه ره نسا بۆ هه ريه كه لهو ولا تانه ي دروست كردبوو. (۵۹۳)

كلاوزه فونز به ورياييه وه ده پروانويه ته گه رى به هه ميشه يى بوونى ئەم گۆرپانانو و په رنگه له پروى سياسيه وه، له راده به ده ره زيره كانه بوو بى، هه ره چه نده ناوبراو، ئەم وريا كردنه وه يه ي دا بوو كه (ئهو كاته ي سه نكه ره كان بروخين (كه له سه رىكه وه ته نها به نده به نه زانى مرۆڤ له ته گه رى پيشه اتى مه سه له يه ك) ئەوا دوباره دروست كردنه وه ي ئەم سه نكه رانه، كارىكى سانا نايى).

خالى گرنگ له تىزى به كه ي ناوبراو ئەمه بوو: (هه موو توخمىك جهنگى تايبه تى خۆى هه يه وه هه لومه رجى سنوردارو گرمانى پيشتر دانراوى خۆى هه يه).

له راستيدا هه مان بارودۆخه كه لتوريه كه، برىارى ده دا كه جهنگ ده بى سه رتاپاگىر بى يان سنوردارو كام سنوردارىتى په يره و بكرى.

هه رچۆنئى بى ئەو كاته ي كلاوزه فونز كارى پىدرا چونه وه ي (له به ره ي جهنگه وه) ي ده سته پى كرد، ره وشىكى ترى هه لىژاردو له يه كه مبن فه سلئى كتىبى يه كه مي دا، كه له وان ه يه دوا هه مين ئەو به شه ته واوه بى نوسيو يه تى وليدرا وان ه به ته نها به شتىك داده نرى كه خۆى دانى پىدانا وه لى رازيه، ئامازه بۆ چه مكى (جهنگى ته واو) ده كا، ئەمه يش نهك وهك شتىكى مه رجدار له روى كه لتوريه وه، به لكو وهك ئامانخىكى ئەفلاتونى، كه

كارل مۇن كلاوزەڧتتز -----

لەرستيدا زۆربەى جەنگەكان نىكىيەكى كەموكورتىيان لەگەندا ھەيە. ئەمە جەنگىكى ئامانجدار بوو، واتە ((باش)) نەبوو، بەلام مەنتقى بوو، بەتەعبىرى ئەرستو ((سروشتى)) بوو. بەواتايەكى تر ئەم جەنگە لەرووى فیتەتى سروشتى خۇيەو، سەرتاپاگىر بوو. ئەم جەنگە برىتى بوو ((لەبەجىھىتەنى زۆرو لەبەجىھىتەنى زۆردا، ھىچ رادەيەكى مەنتقى نىيە))، (۷۷)

ئەم بۇچونەى كلاوزەڧتتز بەو چەمكەى خۇى كە ((كارى بەرامبەر))ى ناوانبوو، پاساوا كرا بوو، ھەمان ئەو شتەى ئەمپۇ كە بە ((تەوژمتر كردد)) لەقەلەمى دەدەين.

لەجەنگدا ئامانج برىتییە لەسەپاندنى ئیرادەى ئیو بەسەر دوژمندا. واتە ((بەجىھىتەنى زۆر ئەویە دوژمن ناچار بکەين مل بۇ ئیرادەى خۇمان بەدا))، (۷۵)، ئیو ناتوان ئەم كارە بى تىكشكاندى ھىزى بەرخۇدانى دوژمن ئەنجام بەدن، چونكە ئەگەر دوژمن پەکنەخەن، ئەوا لەدەرفەتى گونجاودا ئیو پەكدەخا. لەم سۆنگەبەو تا ئەو كاتەى دوژمن بچوكتىن ئەگەرى بەرخودانى ھەبى، بەحوكمى عەقل، بۇ بەرگىرکردن لەخۇ، پىويستە ھەولتى لەناوبردنى بەدن: كاتى درەنگ كرددن ورەچاوكردنى رادەو سنور نىيە.

بەراى كلاوزەڧتتز ئەگەر، لەجىھانى واقىعدا، پىشھاتىكى لەمجۆرە روویدا، ئەوا بەھۇى فاكتەرە جىاجىاكانى جەنگەو بوو. جەنگ ھەرگىز كارىكى خۇ بەخۇ كۆنترۆلكراو نەبوو، بەجۆرى ھىچ پەيوەندىيەكى بە ھەنگاوىكى

كارل مۇن كلاوزەڧتتز -----

چارەنوسساز يان ژمارەيەك ئۆپەراسىيۇنى ھەماھەنگ، كە لەبوشايى سياسىيدا روو دەدەن يان واقىعە زەمىنە سازەكەى يان ئەو ھەلومەرجەى مەبەستى رەخساندى ھەيە، نەبى. مەرامى ولاتانى بە شەر ھاتوو، ماوہى جەنگەكە لەسۆنگەى چەند تىبىنيەكى وەك ھەلومەرجى نىودەولتەتى، پەيوەندىيەكانى پىش دەستپىكردنى جەنگى نىوان ھىزە بەشەرھاتوۋەكان، تايبەتەندىتى ھىزە چەكدارەكان، ھەلومەرجى مەيدانى جەنگ و تىگەيشتن لەو ھەلومەرجە نۆىيەى، كە ئومىد ھەبوو جەنگ بىخولقىتى، دىبارى دەكران. ئەم فاكتەرەنە بە دوور لەھەمو جۆرە خواستىكى مەنتقى سەربازى - دەرىدەخست كە چۆن جەنگەكە ئەنجام بەرى. كلاوزەڧتتز لەپراستىدا نكۆلى لەمە دەكرد جەنگ بتوانى مەنتقى تايبەتى خۇى ھەبى، بەلكو دەيوت جەنگ، دەتوانى تەنھا دەستورى زمانى خۇى ھەبى.

كلاوزەڧتتز دوپاتى دەكردەو جەنگ بەھۇى ھەلومەرجى سياسىيەو روو دەدا: ((ھەلگىرسانى ئاگرى جەنگ ھەمىشە پەيوەندى بەژمارەيەك بابەتى سياسىيەو ھەيە)). لەمبارەيەو نوسىويەتى: ((كەواتە جەنگ پروسەيەكى سياسىيە))، (۶۷)، سياسەت عەقلى رى خۆشكەرەو جەنگ، تەنھا ھۆكارىك، بەلام ئەمەش پىودانگىكى گومپراكەر بوو، چونكە جەنگ نەيدەتوانى وەك مەسەلەيەكى جىا لەسياسەت تاروتوى بكرى، ھەر چەندە لەوانە بوو تابعى سياسەت بى. جەنگ بەشىك لەسياسەت و يەكى بوو

كارل ماركس څلورمه قېتىم -----

له سیماکانی و درېژ پیدانی په یوه ندى ٤٢ سیاسى به هوې په نا بردن بؤ هوكارى تر. ټيمه به نه تقه ست گوزار شتى ((په نا بردن بؤ هوكارى تر)) به كار دهينين، چونكه ده مانه وې روونى بكهينه وه كه جهنگ خوى له خويدا په يوه ندى سياسى هه لئا په سيړي يان نايگورپته شتيكى به ته واو تهى جياواز..

ټو هيله بنه رته ييانه ي روداره سه ربازيه كان به رپړه وه كانيدا هاتو وچو ده كهن، يان ده وستن، سياسين. هه مان ټو هيلانه ي كه له سه رتاسه رى جهنگدا، به رده وامن و ناشتى پاشتر يان لينده كه وټه وه... جهنگ ناتوانى له ژيانى سياسى جودا بټه وه هه ركاتې ته مجوره گوزاره شته له باره ي جهنگه وه به ميشكماندا ختوره ي كرد، ټهوا ژماره يه كى زور ټه لقه ي په يوه ست، كه ټم دوو ره گزه پيكه وه گري ده دن، ليك داده برين و رو به روى شتيكى بي تامانج و له عدقل به در ده بينه وه. (٦٠٥)

ټم كويه ندييه، ټيمه له چه مكى ساده ي ((دوو جوړ جهنگ)) دوور ده كاته وه ټه گه ر وى دانين بير كرده وه ي سياسى، گرنكى زياترى هه يه و بزائين خواستى سياسى له وان هيه بي ټه ندازه فره جوړ بي، ټهوا جهنگ ليپراوانه ده توانى نه ك دوو جوړ، به لكو فره جوړ بي، وه ك څلورمه قېتىم ده لى:

جهنگ بوى هه يه وه ك ((شه رى توندى نيوان دوو شمشيرى كراوه بي)) كه ده توان به يه ك سه وان دن كيشه كان يه كلايى

٤٢ Verkehr

كارل ماركس څلورمه قېتىم -----

بكه نه وه. هه روه ها ده توانى ((ته نها شمشير بازيه كى نمايشى بي مه ترسى بي بؤ سوخمه و جوولس لادان و به رپه رچدانه وه ي په لمار)).. (٦٠٦) به لام له گه ل نه مه شدا ده توانى هه موو شتيكى ترى نيوان ټم دووانه ش بي.

ته مه نى څلورمه قېتىم بوارى نه دا تا وه ك سيمى به ره ه لستكارى ټم پوليټيكر دنه دوو جومسه ريه، باس له كار يگه رى پله و پا يه كانى ټم پله و به ندييه بكاو هه رگيز به جيددى ليكولينه وه ي له سه ر جيا كه ره وه كه ي نيوان دوو نمونه كه ي خوى نه كرده و ته نها و تى كه : يه كيتكيان ناشكرا ټهويه كه له بىرى هه موو ټهوانه ي له جهنگى بينادا به زيندوبى رزگار يان بو، هه يه و ټه وټريان ټه وه بوو كه ده ستى به جهنگى سنوردار كرد.

ټه گه ر دوژمنه كه تان تاماده بي لايه نى زورى هه ول بؤ گه يشتن به تامانجه كه ي به كار به ينى، ټهوا ټيوه هيج چاره يه ك، جگه له وه ك خوى به رپه رچدانه وه تان بؤ نامينى، كه وا ته پيوسته هه لكشاني مه نتقى گه يشتن به قوناغى ((جهنگى ته واو)) قبول بكنه و به م بؤ نه يه وه څلورمه قېتىم دوپاتى ده كاته وه كه:

ده بوايه ستراتيجسته كان هه ميشه نامانجى جهنگى ته واو ((سه رتاپاگير)) به رونس له ميشكياندا دارپتون. پيوسته نيوه ((نه و كاته ي ده توان و نه و كاته ي كه پيوسته)) خوتان له چوارچيوه ي

نامانج نزيك بكه نه وه. (٥٨١)

به گويروي تئو كۆبهندييه چيتز جوړى جهنگ، وهك بپاراه مه عقولنه كانى سهرانى سياسى، كه جاردهرى ناوازي جهنگ بوون، به ته واوهدتى به پيى هه لومهرجه كه لتورييه كه ديارى نه ده كرا. به لام كلاوزهفتز پيناسيه به كى سيپه ميشى بو جوړى سنوردارى زياترى جهنگه كان داو ته ده دسته وه، تهم جوړه يان په يوه ندى به ماهيه تى سهر كردايه تى و به رپوه به ريتى خودى جهنگه وه هه يه.

كلاوزهفتز له مه سه له ي سهر كردايه تى و به رپوه بردنى جهنگدا، پارادوكسيك سهرنجى راكيشا بوو كه چندين جار تاماژه ي پيداوه تهمه به ((هه لپه ساردنى توپه راسيونه سهر بازيه كانى)) ناو ده برد. له بنه رته وه ته گهرى وا هه بوو گومان بكرى جهنگ برى تيه له به جيه ينانى توندوتيزى هه ميشه يى و كوشتارى توله كردنه وه. به لام هپزه سهر بازيه كان به كرد وه، ته ناهت له گهرمه ي پيكدادانه كاندا، زوربه ي كات ناسايى كۆده بوونه وه و هيچ شتيكيان نه ده كرد. تهم مه سه له يه به شينكه له تيورييه كانى كلاوزهفتز دهر باره ي واقعييه ته كانى ژيانى سهر بازى، كه بووه هوى تهمه ي ناوبراو وهك شيكارى كى سهر بازى هه لكه وتينك بو خوى به ده دست به يتى.

له راستيدا ههر له بهر تهم سستيه بيزار كره بوو، كه كتومت وهك توخى ((مرونه ت)) رهفتارى ده كردو ده بووه هوى جيا كردنه وه واقعييه تى جهنگ و مؤديله رازاوه كانى تيورى دارى ژه رى سترايتجى. بزيه جهنگ به و شيويه يه كه به راستى وتويانه له نو بهش بيزارى و يهك بهشى ترس پيكه اتوه.

ليكدانه وى كلاوزهفتز بو تهم ديارده يه سه ره تا په يوه ندى به شيكارى ناوبراو دهر باره ي كاردانه وى به رامبه رى هپرش و بهر گرييه وه هه بوو. ناوبراو ده لى ههر دوولا به ده گمهن به شيويه هاوكات، تاماده يى ته واويان بو ده ستپيشگهرى كردن هه يه.

(يه كى لهو دۆخه ده گمهنانه ي روويدا برى تى بوو له هه لگيرسانى جهنگى گه وره ي سالى ۱۹۱۴ واته تهم كاته ي سهر جهم زله يزه به شه رها توه كان ده ستيان به په لاماردان كرد). ههر چه نده له وان هه ههر دوولا يه نى ناكوك، مه رامى ده ستدرى ژى يان هه يى، به لام به دوور ده زانرى ههر دوولا يهك چركه بو ده ستپيكردى هپرشه كه هه لپژىرن. له وان هه يه كى له ههر دوولا يه وى چاوه روان بى تا هپزى خوى زياد بكاو له م سونگه يه وه ماوه يهك له دۆخى بهر گرى كردن دا ده مي تته وه. تهم رهفتاره بهر گرييه، بهش به حالى خوى و له وان هه زور چاك كارى خوى بكاو دوژمن له په لاماردان پاشگه ز بكا توه و پالى پيوه بنى تا چاوه رپى هه لى گونجاوتر بكا. له مجوره هه لومهرجه دا ته گهرى تهمه هه يه بو ماوه يه كى دريژتر، هيچ پيشه اتى كى گرنگ روونه دا كلاوزهفتز ده لى:

سروشتنى مروقه هه ميشه به مجوره بووه و له م رووه وه به زورى هه مان پيشه ات رويداوه. له زانبارى دهر باره ي دوژمن دلنيا نه بووه و بهر ده وام زياد روپى دهر باره ي تواناى ده ژمن، تا كه مكر دنه وه كراوه: ((ترس و دوو دلى خويه كى فينرى مروقه)) و له م رووه هه موو كه سن له رووى ناچارى يه وه باس له جوړى ((هپزى نه خل قى مه تين)) ده كا...

كارل ماركس څلورمه ځنځير -----

سروشتو خوښ ناسايي، له تر ټوپکي د څخه جهنگي يه کاند، زياتر
حهز به پيشرو هوس کړنځيکس سستانه ده کاو له م سوڼگه يه وه
نه نگيزه ي به هيتر و به رده و امتر، پيوستنيان به مه هه يه که
له هه بوونې هيزې پيوست دنيا بڼ. (۲۱۷)

به شيو هه يه کي گشتي، چهند نامانجي سياسي جهنگ به رزه فر و
(ناياب) بڼ، هيشتا ناتوانې به سهر سستي (تمبه لڼي) دا زال بڼ.
کلوزه څنځير ده لڼي:

مرؤف له ولاتې څو يدا به نه ندازه ي ماسې له ناودا سهر و کارې
له گه ل جهنگ هه يه ... بويه نه گهر روخس سهره روپيې له پله ي
فهرمانده يدا نه بڼت، نه وا تمبه لڼي بالډ ده ست ده بڼ.

نه گهر نه مجوره ((روحيه تي جهنگيه)) بو خولقاندني نه نگيزه،
په روښي گشتي و نامانجه گه وره کان نه بوايه، له وانه بو جهنگ
پيشکه وتنيکي که مترو که متري بکړايه. جهنگ ده بوه ((شتيکي بڼ
روخو له وروژاندين به تالډ ده بو وه)). (۲۱۸) به هه مان شيو هه که
له سه ده ي ۱۸ باوبو، له هيچ شتيک نه ده چوو، جگه له وازييه کي
شانس و قومار^{۴۳}.

نيمه ده زانين که فاکتوري مه ترسي و پيشوازي چ چو نايه تييه کيان
به م جهنگانه به خشيو، به لام ده بڼ بزاني جهنگ به بڼ نه نگيزه ي

^{۴۳} Spiel

----- كارل ماركس څلورمه ځنځير

سياسي و جه ماو هري و ونې فهرمانده يه کي ئازا، نه ک له به شداري کړدن
له م هرج به ندييه کي گه وره، به لکو له ((مشتومر له سهر فلسيک))
ده چي، کلوزه څنځير ده لڼي:

نه مه له کاتيکدا بوو که ليها توپي که مې جه نه راله کاني
سه رده مې روکوکو^{۴۴}، هيتر شه قه د بېره کانيان له جهنگدا،
مانور و بو س ه کان ناوبانگيکي دروژنانه يان په يدا کړد بوو،
به شيو هه يه کي هه له و کاره ساتبار نه م باو په له نارادا بوو که هونه ري
جهنگ له و شتانه دا پوخت ده بڼت ه وه.

له بهر روښنايي نه م ليکدانه وه يه، ته نانه ت نه گهر سروشتي جهنگ
دوځيکي نه بستراکتې تا راده يه ک ره هاشي بو بڼي، که چي سروشتي نه و
مرؤقانه ي به شداري جهنگه کانيان ده کړد، جهنگه که يان کو ت و به ند ده کړد و
ده بوونه ريگر له به رده م راده ي ((کامل)) بووني جهنگه که^{۴۵}. ره نگه پيوستي
بکړايه جهنگه که سنوردار بڼ تا لايه ني که م تابعي نامانجه سياسي يه کاني
خزي بڼ، به لام ليپراوانه باشتر وايه که له سوڼگه ي لاوازي مرؤف و توخي
خودي مملاني يه کانه وه سنوردار يان لايه ني که م کو ت و به ند بکړي. بو
ده ستگه يشتن به نامانجه کان، له جهنگي سنورداري شدا، پيوسته زياتر

^{۴۴} Rocaille رهوشيکي ته لار سازي و نه ده بيات و رييازيکي موسيکا (وه رگير او

له روشي باروک) ي سهر به سهره تا کاني سه ده ي هه ژده هم - و.

^{۴۵} Vollkommenheit

لهراډه‌ی ئاسایی ههول بډرئ و لهوانه وهك ئامانجیكی ((جهنگی سهرتاپاگی)) رهچاو بكرئ. كهواته ته‌گهر په‌نا بردن بۆ ((جهنگی سهرتاپاگی)) پيوست بئ و ته‌گهری ريككه‌وتنی ده‌وله‌تمه‌ردان بۆ داواكارى له‌سوپا له‌پیناو هینانه‌دی ئه‌و جهنگه‌دا به‌دوور بزائری، ته‌گهر فه‌رمانده‌ی سوپا له‌به‌جیهینانی سیاسه‌تیکی کاریگه‌ردا، سه‌رگه‌رمی جهنگیکی سنوردار بئ، ئه‌وا ده‌بئ ((جهنگی سهرتاپاگی)) وهك ئایدیال به‌دوور نه‌زائری و ((له‌كاتی پيوست و تواناییدا به‌ ئاراسته‌ی ته‌مجوره جهنگه هه‌نگاو بنری))، (٥٨١) له‌ته‌خامدا له‌وانه بوو - وهك بیسمارك^{٤٦} پاش نه‌وه‌یهك درکی پیکرد - بیته هۆی ئه‌م ته‌ندیشه مه‌نتقییه ته‌گهر سه‌رباز رینگای هه‌له نه‌گریتته‌به‌رو بیهوی دروستکه‌ر، یان هۆی گۆرینی جهنگی سنورداریت بۆ جهنگی سهرتاپاگی، ئه‌وا ده‌وله‌تمه‌رد ده‌بئ به‌ توندی چاودیری بکا، کهچی كلاوزه‌فوتز ئه‌م لایه‌نه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی فه‌رامۆش کردبوو.

وهك پیشت باسکرا گرنگی جیاوازی نیوان ته‌م دوو جۆره جهنگه، ئه‌و کات ختوره‌ی به‌میشکی كلاوزه‌فوتز دا نه‌کرد، که خه‌ریکی نووسینه‌وه‌ی یه‌کئ له‌فه‌سله شیکراوتره‌کانی بوو، به‌لکو کاتئ سه‌رگه‌رمی نووسینه‌وه‌ی به‌شیکی دورو دریشو پر له‌زانیاری تایه‌ت به‌ ورده‌کارییه هونه‌ری و نه‌خشه‌کیشانه‌کان بوو، به‌و په‌ری په‌رۆشیه‌وه باسی له‌بابه‌تی به‌رگری کرد.

^{٤٦} otto von Bismarck (١٨١٥ - ١٨٩٥) ناسراو به سه‌رۆک وه‌زیری ئاسنین و دامه‌زرینه‌ری ئیمپراتۆری ته‌لمان (رایشی دوهم) - و.

ئه‌م کتیبه به‌ره‌مه‌ئ بوو که دا‌رپه‌ره‌انی چاپی هه‌لبژارده‌ی نووسینه‌کانی كلاوزه‌فوتز به‌ زۆری به‌ بیانوی قاییلی تیگه‌یشته‌وه، پێ‌یان باشه لایه‌رن، به‌لام ته‌خامدانی ئه‌م کاره وا ده‌کا خوینه‌ران له‌ پوخته‌ی بۆچونه‌کانی كلاوزه‌فوتز بیته‌ش بن.

به‌تایه‌تی توخه‌کانی ره‌وش ناسی به‌ره‌مه‌کانی، هه‌روه‌ها چهند پێش‌نیازیکی تایه‌ت بۆ به‌ریوه‌بردنی جهنگ، که له‌دوا کتییدا (ده‌رباره‌ی نه‌خشه‌کانی جهنگ، خراونه‌ته‌ روو، ته‌نها له‌به‌ر رۆشنایی چهند بنه‌مایه‌ک که ناوبراو به‌ش به‌ش له‌په‌یوه‌ند له‌گه‌ل‌ بابه‌تی به‌رگریدا باسی کرده، قاییلی تیگه‌یشته‌نه). به‌ره‌مه‌میک که به‌را‌ده‌یه‌کی فراوان بایه‌خی پێداوه و ناوبراوی خسته‌وته‌ ده‌روازه‌ی نووسینی ((هیرش بردنه‌وه))، که ده‌که‌ویته به‌شی دواتره‌وه.

کلاوزه‌فوتز مه‌سه‌له‌ی به‌رگری کردنی به‌م دوو خاله‌ ده‌ستپیکرد:

یه‌که‌م - سه‌ره‌پای ئامانجه نیگه‌تیشه‌که‌ی - له‌رووی شیوازه‌وه له‌هیرش بردن به‌هیزتر بوو. پاراستن و پاسه‌وانی کردن له‌زه‌وی و زاری داگیرکراو ئاسانه‌تره له‌به‌ده‌سته‌هینان و داگیرکردنی هیزیک‌کی لاوازتر، مه‌گه‌ر له‌زاری نابودکردنی، ته‌گینا په‌لاماری هیزی به‌هیزتر نادا. به‌لکو له‌دۆخی به‌رگریدا ده‌مینیتته‌وه و له‌گه‌ل‌ ئه‌و په‌ری سود وه‌رگرتن له‌هه‌لکه‌وتی به‌رگری سه‌رگه‌رمی چاککردنی دۆخه لاوازه‌که‌ی خۆی ده‌بئ. كلاوزه‌فوتز ده‌لئ: له‌جه‌نگیشدا وهك یاسا، رزگار بوون هی مؤلکه‌داره‌کانه.

كارل ماركس ځلوزه ځنځر -----

هرچونې بې، مهسه لهې بهرگرې كردن نه ده كرا به ته واوډتي ننگه تيفانه بې. خالي دووهمې ځلوزه ځنځر ته مه بوو كه بهرگرې كردن له بنه ډه ته وه له دوو قوناع پيڅه اتوه: چاوه پوانې كردن تا گورز لى سره ويندري پاشان بهرپرچدانوهې^{٤٧}. ههنگاوې دوايې، واته گورزې بهرام بهر له دژې هيرشكهر بريتي بوو له بن مايه ي گشت چه مكي ((بهرگرې)). يه كه يه كې سه ربازي هه لومهرجې جياجياي بهرگرې كردن ده گريته خو تا به سو دوه رگرتن له م دځانه جدهنگ بكا.

هه لېږار دني هه لومهرجې جدهنگ له لايهن يه كه سه ربازيه كانوه له بهر ته مه بوو كه تواناي جدهنگې خوې تا تهوپه رې زياد بكا - به تايبه تي هيزي ده سترېڅ كردن. ځلوزه ځنځر ده لى:

بهرگرې كردن وهك قه لغانه، به لام قه لغانېكې كارېگه، بو ((سره واندي گورزې پر به دل))، ((٣٥٧)) نيوه له سه نگره دا ته نها دانه د نه شتن، تا دوژمن به هيرش كردن له ناوتان بهرې، به لكو به ناگر وه لمان دده ايه وه. له راستيدا له هه مووه جدهنگي كدا ناسايې يه كه مين فيشه ك له لايهن بهرگرې كه ره وه دته قيندري.

ځلوزه ځنځر خوې له چند گوزار شتي كدا نمازه بو ته م خاله ده كاو پاشتر لينين به گالته جاريه وه ته م و ته يه دوپات ده كاته وه:

^{٤٧} Abwehr

----- كارل ماركس ځلوزه ځنځر

هيرشكهر هه ميشه ناشتې خوازه (وهك پونا پارت هه ميشه بانگه شه ي بو ده كروو پي ي باش بوو كاروباري ولا تمان به بې بهرگرې كردن بخاته ژير ركي ي خو يه وه. بو په كخستني هيرش بهر، پيوسته هه موو تاكي جگه له نيشانداني په روشي بو جدهنگ كردن، تاماده كي جدهنگ كردنيشي هه بې. به واتايه كي تر، ته وه لاوازه كانه كه به زوري زياتر پيوستيان به بهرگرې كردن هه يه، ته وه كه سانه ي كه هه ميشه ده بې چه كدار بن تا نه دږين). (٣٧٠)

ستراتيجي بهرگرې كردن بريتي بوو له رده خساندي هاوسه نكيه كي گونجاو له نيوان هه ردوو توخي چاوه پوانې و بهرگرې كردن له كات و شوي ي خو ي، بو له كي لان ده رهي ناني ((شيري دره وشاوه ي توله)) كه ځلوزه ځنځر وهك ((گرنگ ترين چركه ي بهرگرې كه ر)) ناوي ده با. ننجا شهبه نكي كي فراواني توانا ده كه وته بهر ده ست: ده ستر كردن به دژه هيرشي بروسك ناسا له ساته وه ختي په رينه وه ي دوژمن له سنور - لايه ني كه مي چاوه پوانې بو دژه هيرشي يه كس هري - بگره تا پاشه كشه ي دريژ خايهن بو ناو سنوري ولات، واته هه مان ته ر كاره ي كه روسه كان له سالي ١٨١٢ و جاري كي تر له سالي ١٩٤١ و ١٩٤٢ ته نجاميانداو تاكو پيش ده ستر كردن به دژه هيرش، تا دوا چركه ي لوان ده ست ده ستيان كرد. ځلوزه ځنځر ده لى:

هه موو شتي به نده به مه ي كه لايه ني بهر هيرش كه وتوو ديه وي له بنه ډه ته وه دوژمن به هيزه كاني خو ي نابود بكا يان به ((هه ول و كوشه كاني خو ي)) (٣٨٤)

حارل فون كلاوزهفنز -----

دهست ده كهوتن، له گهډل ټهو سهرچاوه ناسروشتيپانهی ټهندازيارانی سوپا بهرهميان دههيناو هممويان له لايهن كلاوزهفنز هوه بهوپهري ليها توپه هوه ليكدانه هوه شيكاريان بؤ كرابوو، دواچار له لايهن جهماوهريشه وه پشتيواني لئى ده كرا، واته ټهو فاكتهري كه سهرجه م ستراتيگيسته كانی پيش و زوربهی كه سانی پاش ټهم حسايان بؤ نه كړدبوو. كلاوزهفنز له شورينيك له (دهربارهی جهنگ) دا ټاماژهی بؤ په پوهندی نيوان سوپا همميشه بيه كانو هيڙی جهماوهر كړدووو شتيكي دهربارهی تواناو لاوازيه كانی وتهی دوايی نووسيوه.

باسكردنی ټهم مهسه لانه ده گه پرتسه بؤ ټهموونو چالاكويه كانی، بهتايه تي به دريژايی زستانی ۱۸۱۲-۱۸۱۳ كه له پروسى خوره لالت سهرگرمی ريگخستنی هيژيكي بهرگری جهماوهری بوو. كهواته كلاوزهفنز بهتواوی له سهر حهق بوو تا له مباره يوه بدوی و فسلتيكي له ژير ناوی ((جهماوهری چه كدار)) بؤ به شيكي له بارهی بهرگريسه وه زياد كړد كه بهتايه تي په پوهندی به جهنگی پارتيزانيه وه هه بوو. ناوبراو دانی به مهدا دنا كه زانباری تيگگار كه م له مباره يوه هه يوه ((ټه مجوره جهنگه هيشتا هيڼده نه گشتييزاوه ټهو كه سانهی بؤ ههر ماويه ك بينيويانه، راپورتی ته ووايان له باره يوه ټاماده نه كړدوه)) (۴۸۳). ههروه ها ټهم مهسه له يه بابته يكي مشتمو مړاوی ټهوتو بوو، به جوړی ههم له ناو ټهو تاكه سهر بازيپانهی باوه ريان واوو كه ټهم كار به فيرودانی سهرچاوه كانه وه هم بهتايه تي له ناو ټهو كه سانهی راپهرينی جهماوهر ييان به ((دوخيك

حارل فون كلاوزهفنز -----

له هه لومهرجی ياسايی)) له قه ټهم دداو بيريان بؤ ټهمه ده چوو ((به هه مان راده كه بؤ دوژمن ترسناكه، هيڼدهش بؤ نه زمی كو مه لايه تي و خودی ولات ترسناكه)) (۴۷۹). كلاوزهفنز دهربارهی بابته يي كه م ده لئى كه ټهو سهرچاوانه ي له جهنگی پارتيزانيدا به كارده هيڼرين له وانه يه بؤ هيچ مهرايمكي تر قاييلى به دهسته ينان نه بن. به لام له باره ي مهسه له ي دواييه وه ده لئى راپهرينی جهماوهری پيويسته وه كه به شيك له دارووخانی گشتی ته ماشا بكری كه پره له كيشه ي باو. ((پروسي بهرفراوانو به ته وژمی ياخييونو و ټاژاوه كه وه كه جهنگه)). له م باره يه شه وه كه شيوه جوانه كانی تري هونه ري جهنگ ټه گهر ((كه ليك زيره كانه به كاری بهيڼی، ټهوا به زوری به سهر ټهو كه لانه ي تردا سهرده كه وي، كه لئى ي بيبه شن)).

له م دڅخدا ته نها يه ك پرسيار ده مينتته وه: ټايا مرؤډ له كوډا سوود له م په ره سندنی توخمی جهنگه وهرده گري. پرسيارنيك كه وه لامه كه ي له ووی پيويستيه وه هه مان ټهويه كه له وه لامی خودی جهنگدا ده لئى: پيويسته ټيمه هه ردووكيان به فويله سوفه كان بسپيرين.

ټهو پرسيارانه ي له لايهن كلاوزهفنز هوه، له م به شه دا وروژينراون تا ټهم روژگاره ش هه ندی باسو و خواسو و گفتوگو ي به خروشي وروژاندوه، به لام ناوبراو به پيچپه وانه ي ژماره يه ك تيوری داريژوری پاشتره وه، هه رگيز جهنگی پارتيزانی به شيويه كي جودا تاوتوي نه كړد. جهنگی پارتيزانی به لای كلاوزهفنز هوه به يه كي له ټيمكانات، له شه بهنگی ټيمكانه بهرگريسه كان داده نرا كه ده يتوانی ته نها ((له چوارچيوه ي جهنگيكداد، كه له لايهن

سەر کردایه‌تی سویایه‌کی سیستماتیک و به هه‌ماهه‌نگی له‌گه‌ل پرۆژه‌و نه‌خشه‌ی به‌ته‌واوی سه‌رتاپا گیره‌وه رینوینی بکری)) ره‌چاو بکری. (٤٨٠)

ئه‌مجۆره به‌رنامه‌یه ده‌یتوانی له‌پیناو راپه‌رینی جه‌ماوه‌ریدا، له‌هه‌نگاوێکی لاوه‌کییدا، پیش دستپێکردنی جه‌نگی لیبراو یان ته‌نها وه‌ک ریگاچاره‌یه‌ک بۆ پاش تیکشکان ره‌چاو بکری. کلاوزه‌فونز باوه‌ری وابوو له‌هه‌موو دۆخیکدا هه‌رگیز نابێ په‌نابردن بۆ جه‌نگی پارتیزانی فه‌رامۆش بکری.

حکومه‌ت هه‌رگیز نابێ وا گومان بکا که چاره‌نووسی ولات و سه‌رجه‌م بوونی ئه‌م ولاته ته‌نها به‌یه‌ک جه‌نگه‌وه به‌نده. . . بچوکی و لاوازی ولاتیک، له‌به‌راورد له‌گه‌ل دۆژمنه‌که‌ی، گرنگی نییه. . . نابێ چاوپۆشی له‌دوا هه‌ولێکان بکری و وای بۆ بچین رۆحی مردوه. . . ئه‌م هه‌نگاوانه، ئه‌و کاته‌ی هاوشان بێ له‌گه‌ل ئومیدی کۆمه‌کی ولاتانی تر، ته‌وانه‌ی حمز به‌مانه‌وه‌مان ده‌که‌ن، ئه‌وا دڵ گه‌رمتر ده‌بێ. ئه‌و حکومه‌ته‌ی جه‌نگی بنه‌په‌ته‌ی بدۆزینی، ته‌نها ده‌یه‌وی ئیمکاناته‌ی بره‌خسینی تا هاوولاتیان هه‌رچی زووتر بگه‌رپینه‌وه سه‌ر ژبانی ئاسایی خۆیان و سه‌ر بجه‌نه سه‌ر سه‌رین و له‌خه‌می هه‌ست کردن به‌ تیکشکان و ئاومیدییدا قوول ببنه‌وه.

وونبونی شه‌هامة‌ت و حمز نه‌کردن به‌ بینینی قوناغی کۆتایی، به‌هۆی لاوازی حکومه‌ته‌وه، هه‌رچۆنی بێ ده‌ره‌نجامی ناهه‌ماهه‌نگیه‌کی فراوانه‌و ئه‌م مه‌سه‌له‌یه نیشاندهری ئه‌مه‌یه حکومه‌ت شایسته‌ی به‌ده‌سته‌پینانی سه‌رکه‌وتن له‌جه‌نگدا نه‌بووه و له‌وانه‌یه ته‌نها له‌به‌ر ئه‌م هۆیه بێ که لێی بیبه‌ش بووه. (٤٨٣)

ئه‌م به‌شه‌ی کتێبه‌که‌ی کلاوزه‌فونز که نمونه‌ی به‌رجه‌سته‌ی نووسینه سیاسییه‌کانیه‌تی، لیکدانه‌وه‌یه‌کی روونه بۆ ئه‌مه‌ی بۆچی ناوبراو هینده دژی به‌ وریایی و موخافزه‌کاری راویژکردنی فردرێک و بیله‌المی سیه‌م بووه.

کهواته ئه‌گه‌ر دۆژمن بیر له‌روخاندنی حکومه‌ته‌کانی نه‌ده‌کرد و به‌ پێچه‌وانه‌وه هه‌ندێ مه‌رامی سنورداری هه‌بوو، که له‌سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌مدا باو بوو، واته داگیرکردنی ژماره‌یه‌ک ویلایه‌تی سه‌ر سنور یان لکاندن یان به‌گه‌رگرته‌ی ئه‌و ناوچه‌یه‌که له‌پیناو دانوستاندنی ئاشتی، ئه‌و کات چی رووده‌دا؟ ئه‌گه‌ر په‌لاماره‌که‌ی دۆژمن بریتی بووایه له‌ئۆپه‌راسیۆنیکی غافلگیرانه له‌پیناو ئه‌نجامدانی هیترشیکی چاره‌نووساز له‌شوینیکی تردا، ئه‌و کات چی رووی ده‌دا؟ ئه‌گه‌ر دۆژمن له‌رووی ناچاریه‌وه ته‌نها به‌فه‌رمانی هاوپه‌یمانیکه‌ی گه‌وره په‌لاماری بدابایه‌و ته‌نها له‌سایه‌ی به‌رنامه‌ ریزییه‌کی لیته‌توانه‌ی ئه‌وه‌وه ئاماده‌بووایه ده‌ست له‌ده‌ستدریژی هه‌لگرێ، چی ده‌بوو؟ ئه‌م دۆخانه چه‌ندین جوۆری به‌ته‌واوی جیاوازی له‌ستراتیجی به‌رگری له‌خۆگرته‌بوو بۆ نمونه پاشه‌کشه‌کردن بۆ ناوه‌وه، که مکردنه‌وه‌ی هیژه‌کانی سه‌رسنور بۆ کۆکردنه‌ویان بۆ جه‌نگیکه‌ی گه‌وره و چاره‌نووساز و سه‌ره‌نجام ئاماده‌کردنی نه‌خشه‌یه‌کی به‌ته‌واوی گونجاو. پاشان ستراتیجی دروست بریتی بوو له‌مه‌ی که تا راده‌و کاتی شیوا، زه‌وی و زاریکی زیاتر بیاریژی. ئه‌گه‌ر ستراتیجیست له‌کاتی ریکخستنی سه‌ربازیدا بیزانیبایه کام جوۆری جه‌نگ ده‌بێ بگرێته‌ به‌ر، بایه‌خیکه‌ی زۆری هه‌بوو. ئایا ده‌بێ ((که‌م یان زۆر هاوشیوه‌ی جه‌نگیکه‌ی چاودێری کردن بێ، یان به‌پێچه‌وانه‌وه جه‌نگیکه‌ی به

كارل فون كلاوزهفونز -----

بهره‌مه‌كاني زۆرترين كارىگه‌رييان له‌سه‌رى هه‌بووه، ئەوا له‌وانه‌بوو (كتيبي له‌باره‌ى جهنگه‌وه) بگۆرابطه‌ به‌ دۆلىتى له‌بيراو.

پاش پشتگيريه‌كه‌ى مولكته، كلاوزهفونز به‌ كسه‌ر بووه مودىلى رۆژو سالى ۱۸۷۳ له‌يه‌كۆ له‌گۆقاره سه‌ربازيه‌كاني ئەلمانيدا به‌ ئيلهام وه‌رگرتن له‌سه‌راني سويا راگه‌يه‌ندرا كه ((كلاوزهفونز وه‌ك به‌رجه‌سته‌تريين بيرييار له‌زانستى سه‌ربازيدا هه‌لكه‌وتى خۆى له‌سوپاي ئەلمانيدا به‌ده‌سته‌ينه‌ناوه)). ئنجا گۆقاره‌كه‌ نووسيوه‌تى: جهنگى ساله‌كاني ۱۸۶۶ و

۱۸۷۰ ئاشكرايان كرد چاره‌نووسى هه‌مووشتيك له‌جهنگدا تاج ئەندازه‌يه‌ك په‌يوه‌ندى به‌ ((ديسيپليني به‌هيتز، چه‌كى باش، تاكتيكي بنه‌ره‌تى له‌بار، راهينه‌ناني سه‌ربازيي شايسته، هيتلى شه‌مه‌نده‌فه‌ر، به‌رنامه‌ريزي ژيرانه‌ى لوجستيك و كۆنتاكته‌وه هه‌يه. ئەم چه‌مكه‌ به‌ ته‌واوى ژيرانانه‌ كه‌ تا ئەم راده‌يه‌ له‌سوپادا ره‌واجيان په‌يدا كردوه‌و بوون به‌هۆى ئەمجۆره‌ گۆرانانه، به‌ره‌نجامي خه‌لاقيه‌تى ويرانكارانه‌ى كلاوزهفونز)). ئەوه‌ى كلاوزهفونز ويرانى كرد برىتى بوو له‌به‌رنامه‌ى ره‌سمى مانۆر، كه‌ پيش سالى ۱۸۷۰ به‌گشتى له‌كۆليجى جهنگدا ده‌خويندرا. به‌رنامه‌يه‌ك كه‌ گرنگيه‌كه‌ى قه‌رزاري ته‌مه‌نى ژومنى بوو، كه‌ سه‌ره‌ته‌نجام له‌سالى ۱۸۶۹ له‌ته‌مه‌نى ۹۰ سالىدا مرد. هه‌مان ئەو كه‌سه‌ى كتيبه‌ پيڤه‌هاته‌ جوانه‌ فيركاريه‌كاني بۆ هه‌موو زمانه‌ سه‌ره‌كويه‌كاني ئەوروپا وه‌رگيردرا بوو. ته‌عاليه‌مه‌كاني ژومنى به‌ زويى ره‌نگى ره‌وشه‌ فيركاريه‌كاني فه‌ره‌نسا،

----- كارل فون كلاوزهفونز

روسيواو ئەمريكا به‌خشي و پاش كارىگه‌رى دانان له‌سه‌ر فيليزن^{۴۹} له‌پروس و هاملى له‌به‌ريتانيا ره‌واجى له‌سوپاي هه‌ردوو كياندا په‌يدا كرد. رۆدۆلف فون كاميره^{۵۰} به‌كۆ له‌كاربه‌ده‌ستاني پاشتر به‌ كه‌ميك ترس و له‌رزوه‌ نووسيوه‌تى:

به‌لام به‌پيچه‌وانه‌ى كلاوزهفونزه‌وه، له‌وانه‌يه‌ ژومنى رۆحى رينمايي مولتكه‌ بووبن. (ئه‌و) ني‌مه‌ى له‌هه‌موو ئەو خۆ نواندنه‌ ده‌ستكرده‌ى بالى به‌سه‌ر تيۆرى جهنگدا كي‌شابوو، رزگار كرد و سه‌ره‌نجام مه‌رامى بنه‌ره‌تى نيشانماندا.

مولتكه‌ له‌سه‌رده‌مى كلاوزهفونزدا، خويندكاري كۆليجى جهنگ بوو، به‌لام هه‌يچ په‌يوه‌نديه‌كيان پي‌كه‌وه نه‌بوو، به‌وته‌ى ئيبره‌ارد كيسل، بيلوگراف نووسه‌كه‌ى، به‌لگه‌و نيشانه‌ى زۆر له‌يادداشتى رۆژانه‌و نامه‌كانيدا ده‌رباره‌ى ئەمه‌ى كه‌ ئيجگار به‌وردى به‌ره‌مه‌كاني كلاوزهفونزى خوينديته‌وه، نابيئرى. تيۆريه‌كاني كلاوزهفونز ده‌رباره‌ى گرنگي هه‌يزه‌ مه‌عنه‌وييه‌كان، په‌رۆشى راوه‌دونان و نابودكردنى دوژمن به‌ په‌نابردن بۆ جهنگ، پيويستى وه‌رچه‌رخان و متمانه‌ به‌خۆكردن و چه‌ق به‌ستن، به‌ويژدانه‌وه پاش سالى ۱۸۱۵ له‌سوپاي پروسا سه‌رى هه‌لدا. له‌راستيدا ئەم تايبه‌ته‌نديتيايه‌ به‌ خه‌سه‌له‌تى زۆرربه‌ى ته‌فسه‌راني چاو له‌تاينده‌و

^{۴۹} Karl Wilhelm Von Willisen (۱۷۹۰-۱۸۷۹) جه‌نه‌راله‌ ناسراوه‌كاني سوپاي

ئەلمانيا.

^{۵۰} Rudo If von Caemmerer

خارل فون خلاوزهفنز -----

ليبرالتي ٿيو سهردهمه لهقهلم ددران، ناکۆک بوون لهگهڵ چه مکی رهسی ستراتيحي، که لهلايهن بالادهسته موحافزه کاره کانهوه سهپينرابوو. مؤلتکه تنها ٿيو بهشهي تيورييه کانی کلاوزهفتزي وهرگرتو شاگرده کانی لي فيرکرد که لهگهڵ بيروباوهره کانی خویدا دهگونجا. ٿيو ٿنديشهيهی کلاوزهفتز که لهٿلمانیاادا رواجی پهیدا کردو لهراستیدا لهنيوهی دووهمی سهدهی نۆزدهههمدا بههزی مؤلتکهوه جيهانی گرتوه، بهگشتی دهتوانري بوتري به نزيکی وهک بلاوبونهوهی ٿنديشهی مارکس لهناو خه لکی روسيا بههوی لنيهوه بوو. ٿم ٿنديشانه ههله نهبوون، بهلام ته حريف کرابوون و ئيجگار کهموکورت بوون. رهنگدانسهوی کلاوزهفتز لهنوسينه کانی مؤلتکهدا بهراديه که، که بهرههمه کانی ناوبراو دهگهيه نيته ليواری دزینی (انتحال) ٿهدهبی.

سهرکهوتن، به بهکارهينانی هيژی چه کدار، فاکتهريکی چاره نووسسازه لهجهنگدا. چونکه ٿم سهرکهوتنه خوی بهتهنهایی ئيرادهی دوژمن تيکدهشکيني و ناچاری دهکا خوی بهدهستهوه بدا. ٿمهش بریتیی نیيه لهداگیرکردنی زهويه کی باریکی دوژمن، يان داگیرکردنی قهلايهک، که لهٿنجامي جهنگه که بهدهستهاتوه، به لکو بریتیی لهتیشکاندنی هيژی دوژمن. ٿم تيکشکاندنه لهراستیدا ٿمانجی بنهري تی ٿوپه راسيونه کان پيکدههيني.

ههلهيه ٿهگهر وا بير بکهينهوه کهسيک دهتوانی نهخشهي جهنگ بکيشی و لهسهرهتاوه تا کۆتایی، قۆناغ بهقۆناغ موتابهعهی بکا.

خارل فون خلاوزهفنز -----

بهکه مين پيکدادان لهگهڵ دوژمنی سهره کيدا دهبيته مایهی رهخساندنی... هه لومه رجیکی به تهواوی نوی. بهووردی تيگهيشتن لهو گۆرانانه، که له کاریگهري رووداوه کان لهسهر هه لومه رجی سهربازييهوه سهرچاوه دهگرن، ٿهنجامدانی هه لسهنگاندنی پيويست له کاتيکی بهريژه کورتداو پراکتيزه کردنیان بهريگای شياو، هه موو ٿه مانه بریتين لهو ههنگاوانه ی که سهرفهرماندهی دهتوانی ٿهنجامیان بدا.

تيوژی ستراتيحي، بهدهگمه ن پي لهبنهما سهره تاييه کانی عهقلی تهندروست ٿهولاتر دهنی... بههای ستراتيحي تا رادهيه کی زۆر لهبه کارهينانی بابه تيبانهيدا خوی هشارداه، گرنگی کاری تاکه کهس لهجهنگدا، که متره لهچوني تي ٿهنجامدانی.

عهزمی پتهوو پايهدار بو بهره و پيشهوه بردنی ٿامانجیکی ساده، دلنيا ترين ريگای گهيشتنه به هه موو ٿامانجیک.

ٿم راپو بۆچوونانه پاش ٢٠ سالو له ١٨٧٠، لهناو نهويه کی تهواوی نووسه رانی مهسه له ستراتيحييه کانی ٿهلمانیاادا، که زۆربه يان لهستادی مؤلتکهدا خزمه تيان دهکرد، رهواجی پهیدا کرد.

كارل فون كلاوزهفنز -----

قيردى دوو قيرتو^{۵۱} يه كيك بوو له بهرجهسته ترينيان و نوسيوپه تي:

"هوللى گورپنى ستراتيجى بۇ سستىمكى زانستىي له پيشدا دياريكراو،
 تامازيه بۇ تينه گه يشتن له سروشته كى. . . ووردىنى له چه مك و
 مومارسه له به جيه پنانى نه خشه يه كى دياركراودا، باشترين
 رينمايكارمانه له تپه پاندنى كوسپه كان!"

تاشكرايه ثم ساده يه له نه خشه و هيز له جيه جيكردندا، ده بوايه به
 تاماده گى سهرجم ناسته سهربازيه كان بۇچونه ژىربارى لپرسراويتيه وه،
 تهواو بكرى. قيردى ده لى:

"هه موو تاكى پيوسته باوه ريكى پتهوى هه بى كه باشتره
 له چوارچيهوى سنورى لپرسراويتى خويدا ههنگاوى بنى، نهك ته مەى
 به بيكارى و چاوه روانى و هرگرتنى فەرماندا دانيشى!"

ئەو شتهى قيردى و نه وه كهى سهره نجام پى گه يشتن، برىتى بوو له مەى
 كه (چونايه تى سهربازى زياتر ريشه له سروشتدا هه يه تا زانست) واته
 هه مان كۆبه ندى تهواوى كلاوزهفنز و هه مان ئەو شتهى سهربازيه
 پرؤفیشناله كان لهو كاته وه تا ئيستا به دهنگى بهرز دووپاتيان كردوه ته وه.
 هه مان تيزرى كلاوزهفنز بوو، كه له سه ره تاي سه دهى بيسته مدا سوپاي
 ئەلمانىاي خسته ژىركارىگه رى خويه وه. فەرهنسا ييه كان كه مەى دواكه وتن

^{۵۱} *Julius Von Verdy du Vernois (۱۸۳۲ - ۱۹۱۰) جهنه رال، نوسه رى
 سهربازى و وه زيرى جهنگى ئەلمانىا- وه رگير.+

كارل فون كلاوزهفنز -----

له دوزينه وهى چاكه كانى راوژكارى گه وهى دوزمنى خوياندا، به لام له سالى
 ۱۹۰۰ له فەرهنسا سوپايه ك پيكهات كه به (عاشقى راسته قينهى)^{۵۲}

كلاوزهفنز له قه له م ده درا. ههروه ها چهند كه سانىكى تريش ده يانوت
 كلاوزهفنز، بهو لى لييه تايه ته توتن ئاسايهى خوى، هه مان ئەو شته ده لى
 كه ناپليون به فسهاحت و هيزى ئيجگار زياتره وه وتوبه تي. به لام به تهواوى
 جه ختكردن له سهر (هيزه مهنه وييه كان) هه م، له گه ل نه ريه كانى خودى
 سوپاي فەرهنسا له پيش شؤرش و له م دوايىانه، له سايهى ئەزمونه به
 ده ستهاتوه كانى جهنگه ئيستعمار ييه كان، هاوتسا بوو، هه م له گه ل
 فه لسه فهى ته كانى ژيانى^{۵۳} كه له لايهن هيزى بيرگسنى فه يله سوفه وه
 هيزى ببوه مؤدى رۆژ، هه ماهه نكيه كى تهواوى هه بوو. به ناوبانگترين
 شاگردى كلاوزهفنز له فەرهنسا مارشالى ئاينده فرديناند فوش^{۵۴} بوو، كه
 كتىپىكى به ناوى بنه ماكانى جهنگ له سالى ۱۹۰۳ بلاوبه وه و باه ته كانى
 ئەم كتىبه له راستيدا به گشتى (نهك له هه موو شوينى كدا به تاشكرا) برىتى
 بوو له تيوريه كانى كلاوزهفنز. له كتىبه كهى فوش دا هاتوه:

تىكشكان له راستيدا، ئەنجامى نكۆلى لئنه كراوى دؤخى نائوميدى و

^{۵۲} Engouement

^{۵۳} . elanvital

^{۵۴} Ferdinand foch (۱۸۵۱ - ۱۹۲۹) مارشالى سوپاي فەرهنسا . وه رگير

چارل فون كلاوزهفنز -----

ترسه، كه دهره نجامی رۆحی دژاوه به هۆی به كاربردنی ههردوو فاكتهری رۆحی و ماددییهوه لهیهك كاتدا له لایهن لایهنی براوهوه. ئەمه دهستنیشان كردنیکی خراب نهبوو، جگه لهوه پیشهاته كانی ئەیلوولی سالی ۱۹۱۴ مۆری پشتگیری پیرهنا هه مان ئەو كاتهی جهنهراڤ ژوفر^{۵۵}، سهباری چونه ژیر باری هه ندی شكست له سه سوری فه ره نسا، چونكه جهنه كانی سالی ۱۸۷۰ له بهراورد له گه له هوانه لیکچوی پیکدادانیکی بچوك بوو، خوین ساردی خۆی پاراست و خۆی نه دژراندو له مارن دهستی به دژه هیرش كرد، به لام جهنهراڤ گاملین^{۵۶} ی جیگری نهیتوانی ئەم كاره له سالی ۱۹۱۴ دا ته نجام بدا.

هۆی تیکشكانه به راییه كانی ژوفر بریتی بوو له په لاماردانی هه لئه سه نه گیندراوو به په له. ههروهها بو دهستپیکردنی ئەمجۆره هیرشانه هه مان ئەو كاره ی دووباره كردهوه كه هه موو جهنهراڤانیکی تر له هه وروپادا كرد بویان. ئەمانه چۆن قوتاییه کی كلاوزهفنز بوون، كه له سالی ۱۹۱۴ ره چاوی تیورییه ئاشكراکی ناوبراو، واته بهرگری كردن جهنه گیتیکی گرنگتزه، نه كرد به هیان بو ته علماته كانیان دانه نا؟ تیورییه ك كه به هۆی

^{۵۵} Joseph Jacques Joffer (۱۸۵۲ - ۱۹۳۱) ناسراو به (بابا ژوفر) مارشالی

سویای فه ره نسا. ره گیت

^{۵۶} Gamelin (۱۸۷۲ - ۱۹۵۸) مارشالی سویای فه ره نسا له بهر لیسه هاتووی

داد گایی كراو ۲ سال زیندانی كرا. و.

چارل فون كلاوزهفنز -----

پیشكهوتنی چه کی تاگرینهوه له سهرده می مردنی كلاوزهفنز به داوه، زیاتر به هیتر پتهو ده بوو؟ مۆلتكه خۆی ته نانهت له سالانی ۱۸۶۰ ئەم مه سه له یه ی به جیددی گرت و كاری بو ته واو كردنی تیوری (ستراتیجی هیرش، بهرگری كردنی ته كتیکی)، كرد تا پیاده نیزامه كانی خۆی والیبكا بتوانن سوود له تفهنگی تازه ی تیوری^{*} خوین وه ر بگرن، پاش ۴۰ سال، ئەوكاته ی كه نهك ته نها مه ودا ی تفهنگه كان سی هینده زیادیان كرد، به لكو ووردینی و قهواره ی تاگری تفهنگیش به سوود وه رگرتن له تفهنگی ریز (ره شاش) په ره ی سه ند، خۆشی له لاپه ره كانی تری له باره ی جهنه گه وه، چاوی به بابه تیک كهوت، كه بو پاساو دان به بو چونه كانی خۆی، ئەولهوییهت به هیرشی سوود به خش ده دا:

هیرش كردن، به لام هیرش كردنیکی چر، دهسته دهسته، رزگار بوون له مه دا یه. ئەگه ره به دورستی سوود له نه فه ره كان وه ر بگه ردی، ده توانین به یارمه تی پیشكهوتوتتری ماددی خۆمان به سه ر تاگری سی به زه یی دوژمندا سه ركه یین. به هه بوونی تیوری زیاتر، ده توانین تیورییه کی دوژمن كپ بكه یین. ده باره ی تفهنگ و سه ره نیزه ش مه سه له كه هه ره بهو جۆره یه، به لام ئەگه ره بزانی چۆن سوود له هه موویان وه ر بگه رین.

به پوختییه كه ی، باشترین ستراتجی سه ره تا به شیوه یه کی ره هاو دواتر له قوناغیتی چاره نووس سازدا، خۆی له هیزی ئەم ستراتجییه دا هه شارداوه.

^{*} تیوری: واته تا پر.

كارل فون كلاوزهفوتز -----

ته‌علیماته‌کانی کلاوزه‌فتز ده‌بارهی ئەولەوییه‌تی به‌رگری کردن له‌پیش سالی ۱۹۱۴ له‌لایهن ستراتیجیسته‌کانه‌وه، وه‌ك بابه‌تیکی نه‌ك هینده خوش ته‌ماشاه‌کراو داوای فه‌رامۆش کردنی یان بیانوی پاساوکراویان بۆ ده‌کرد. فون کامیرر، بیبلۆگراف نویسی کلاوزه‌فتز له‌سالی ۱۹۱۵، له‌وه‌س‌فکردنی به‌رگری، له‌گۆشه‌نیگای کلاوزه‌فتزه‌وه نویسیویه‌تی: ((جه‌نگیکی به‌هیتتر به‌ تاماخی نیگه‌تیف)) که ((که‌م و زور دژایه‌تی کردنی ئەم عیباره‌ته‌ هه‌رگیز له‌بن نایا)). کۆلار فون دیر گولتز^{۵۷} که نزیکه‌ی هه‌موو به‌ره‌می نووسه‌ره‌ ئەلمانیه‌کانی له‌بارهی ستراتیجیه‌وه خویندبووه، له‌کتیبه‌ به‌ناوبانگه‌که‌ی خۆی به‌ناوی (ئاماده‌باشی میلی)، که له‌سالی ۱۸۸۳ ب‌لاوبه‌وه، ده‌لی: ئەگه‌ر کلاوزه‌فتز ته‌مه‌نیکی بۆ دووباره‌ پێداچونه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانی هه‌بویه، ئەوا بیروباوه‌په‌که‌کانی خۆی له‌مباره‌یه‌وه ده‌گۆزی، چونکه ئەم مه‌سه‌له‌یه له‌گه‌ڵ ته‌عالیمه‌کانی له‌بارهی نابودکردنی دوژمندا نا‌کۆکه. فون دیرگولتز نویسیویه‌تی: ئەو که‌سه‌ی له‌هه‌لکه‌وتی به‌رگریدا، جه‌نگ نا‌کا. (به‌لکو ته‌حه‌مولی جه‌نگ ده‌کا... خوش به‌حالی ئەو سه‌ربازه‌ی که چاره‌نوس ده‌رفه‌تی به‌شداریکردنی هیرشی پی به‌خشیوه!).

ستراتیجیسته‌کانی پیش سالی ۱۹۱۴ له‌راستیدا به‌شیوه‌یه‌کی روو له‌زیاد

^{۵۷} Colmar von der Goltz (۱۸۴۳-۱۹۱۶) مارشالی سرپای ئەلمانیا

تورکیای عوسمانی -و.

كارل فون كلاوزهفوتز -----

له‌لایهن کلاوزه‌فتزو تیورییه‌که‌ی ناپلیۆن له‌بارهی جه‌نگی چاره‌نوسساز، بۆ سه‌رنگون کردنی دوژمن، هه‌پینۆتیزم کرابوون. هه‌مان جه‌نگی وێرانکارانه^{۵۸} که کلاوزه‌فتز ژماره‌یه‌ك لاپه‌ره‌ی زۆری بۆ نویسنه‌وه‌یان ته‌رخان کردبوو، کهواته نه‌ك ته‌نها ته‌عالیمه‌کانی کلاوزه‌فتز ده‌بارهی ئەولەوییه‌تی به‌رگری کردن، فه‌رامۆش کرا، به‌لکو تیۆری یان له‌راستیدا ده‌ستمایه‌ی تیورییه‌که‌ی له‌بارهی هه‌ردوو جۆری جه‌نگیشه‌وه دووچاری هه‌مان چاه‌نوس بوون. له‌سالی ۱۹۰۰ ئیعتبار بۆ راگه‌یانندی هه‌موو جۆره‌ ئەگه‌ریک که جه‌نگ له‌ئهوروپادا بتوانی شتیك جگه له‌جه‌نگی سه‌رتاپاگیر بی، نه‌بوو. فون دیرگولتز له‌ وه‌س‌فکردنی رای گشتیی هاوولاتیانی خۆیدا نویسیویه‌تی:

ئه‌گه‌ر دوو زله‌پیزی ئهوروپایی نا‌کۆکی له‌گه‌ڵ یه‌که‌تر په‌یدا بکه‌ن، ئەوا هه‌موو هیزه سیستماتیکه‌کانیان یه‌کسه‌ر ئاماده‌ی بریاردان له‌بارهی جه‌نگه‌وه ده‌بن. سه‌رجه‌م تیئینییه‌ سیاسیه‌کان و نه‌وه‌ی ناومیدی جه‌نگه‌کانی هاوپه‌یمانیتی به‌ نه‌زۆکی ده‌میننه‌وه. . . ته‌واوی ده‌سه‌لاتی ئەخلاقی ئاماده‌ی جه‌نگ کردن ده‌بن له‌پیناو ژیان و مردندا، ته‌واوی هۆش و لیته‌اتی هه‌موو ده‌سته‌و کۆمه‌لی بۆ وێرانکردنی لایه‌نی به‌رامبه‌ر به‌کارده‌هینری.

^{۵۸} Vernichtungsschlacht.

كارل ماركس ڦون ځلاوزه ڦونز -----

ئەم تېئورىيە تايىبەت بە ئەلمانە كان نەبوو، ئەوكاتەى پرسیار لەفۆش دەكرا دەپووت:

"ئێوه لەئىستا بەدواوه پېويستە ئەو پەرى هەول بۆدۆزىنەوهى ئامانجى جەنگ بەن، چونكە لايەنى دۆراو ئەمەتا بەهېچ كلۆجى، پيش بېهەرى كردنى لەهەموو توانايەكى بەرپەرچدانەوه، سەرى خۆ بەدەستەوه دان شۆر ناکا، ئەوهى پېويستە ئېوه هەولئى ئەنجامدانى بەن برىتييه لەنابود كردنى هەمان تواناكانى بەرپەرچدانەوه".

بەلام ئەگەر جەنگ لەوه بەدواوه پېويستى بکردايە سەرتاپاگىرى، ئەوا كام هەلکەوت بۆ لىبراوتتى کلۆزەفتز دەمايهوه کە دەپووت جەنگ ئامرازى سياسەتەو سەرکردايەتى سەربازى دەبى فەرمان لەسەرکردايەتى سياسى خۆيان وەر بگرن؟ ئەم لايەنەى تەعاليمەکانى کلۆزەفتز بۆ هەموو کەسى لەوه ئاشکراتر بوو کە رەچاو نەکرى.. لەپراستیدا پېويستە بووترى کىپرکى نىوان مۆلتکەو بيسمارک لەسەر هەلبژاردنى ستراتىجى لەسالى ۱۸۷۰ نمونەيهكى ناسراوى ئەو مەسەلەنە بوو کە پاشتر سەرى هەلدا. گۆلتز ئەمەى لەبەرچاو نەگرت، بەلام رىگاچارەيهكى زيرەکانەى پەيدا کرد:

جەنگ هەميشە لەخزمەتى سياسەتدایە.. بەبى سياسەتتىكى ژیرانە، سەرکەوتن مەحاله لەجەنگدا بەدەست بىت. لەبايهخى جەنگ بەهېچ کلۆجى کەم نايستەوه.. ئەگەر فەرماندەى گشتى هیزەکان و

----- كارل ماركس ڦون ځلاوزه ڦونز

دەسەلاتدارانى گەوره كۆك بن لەسەر: (لەهەموو هەلومەرجىكدا، باشترین خزمەتکردنى جەنگ بۆ ئامانجە سياسىيهكان، برىتييه لەتیکشکاندى تەواوى دۆژمن).

ئەو مەسەلەيه دەستو پىدى دەسەلاتدارانى دەبەستەوه. باش ۳۰ سال جين كۆلن Jean colin ي ميژوونوسى سەربازى فەرەنسا، کە کتیبەکەى بەناوى (گۆرانهکانى جەنگ) لەسالى ۱۹۱۱ چاپکرا، لەوبەرى راين

گوتارىكى هاوشیوهى دەچرى:

لەسۆنگەى هەلومەرجى هاوبەشى جەنگە نوێهکانەوه، چیتز ئەگەرى دووره پەریزى لەپریارى زیدەپۆزى بەهۆى جەنگەوه نییه. دوو سوپا تەواوى مەیدانى ئۆپەراسیۆنە سەربازیهكان داگیر دەکەن و بەرەو روى یەکتەر دەجوئین و هېچ مەسەلەیهك جگە لەبەدەستەپنەنى سەرکەوتن لەنارادا نییه و لەم سۆنگەیهوه ئەو رێنمایانەى پېويستە حکومەت لەبارەى ئامانجى سياسىی جەنگەوه بەجەنەرالتى رابگەیهنى، لەکاروبارى ئیجگار کەم باهەخدا قەتیس دەبى. ئەو کاتەى بریار بۆ فراوانکردنى جەنگ دەدرى، ئیجگار پېويستە دەستى جەنەرالهکە بۆ رێنمایى کردنى جەنگ، بەو جوهرەى خۆى بەچاکى دەزانى، بەکراوهى بهیتریتەوه، تاکو ئەگەر لەبەجیهینانى بریارەکیدە سستى و نالیتهاتویى کەمى نواند، هەست بە نارهەتتى لەو فەرمانەى دەریکردووه نەکا.

سهرجهم هم پيشبينيپانه دروست درچوون. لهراستيدا هه لومهرجي ماددي و كومه لايه تي تهووپا، لهسهره تاي سده دي بيسته مدا، بووه مايه ي چه كدار بووني ژماره يه ك ولا تي تهوتو، كه لهراستيدا جهنگ كړدن بهروشي ((شهرې سنوردار)) به لايانه وه مه حال بوو. ته نانه ت كه گهر جموجولي هم سوپايانه سازگار بووايه له گهل تاوازي ((جوش و خروشي نه ته وه كان))، كه كلاوزه ځټنز بوستايش كړدني فردريكي گه وړه دهيو ته وه، يان له گهل توخمي سيهم، له ((سي تيستسناييه كه)) ي ناوبراودا سازگار بووايه، كه چي ديسانوه نه جامداني مه حال بوو. پهره سندندي تيورييه كاني ديموكراسي، له بري كه مكر دنه وه ي شهره نكي زي نه ته وه كان، له جار ان زياتر هم شهره نكي زي يه زياد كړد. به ووتهي كلاوزه ځټنز زياد بووني سهرجهم هم جهنگانه ي ولاتان بهر يان ده كړد، زياتر ليكچووي هم جهنگانه ي له گهل تيورييه كي ناوبراو له باره ي ((جهنگي ته و او)) وه نيشان ده دا. ره خنه گراني كلاوزه ځټنز، له وانه ليدل هارت كه پاشتر به هو ي كاريگهري ناوبراو له سهر هم ره وشه ويرانكارانه ي يه كه مين جهنگي جيهان و به تايه تي به ره ي روژ تاوا، كه به پي ته وه سهر كړد ايه تي كرا، به كه مته ر خه ميان داده نا. نه بووني ورديني له ستراتي جيب ي كار او برياري سهر سه ختانه ي فرمانده سهر بازيه كان بو گه ي شتن به تامانجه كانيان، به ههر نرخيكي شياو، واي ده كړد هم فرماندانه به خو شحالييه وه زياني قورس قبول بكن و هم ميان نه ك به نيشانه يه كي ناليه اتووي سهر بازي به لكو له هي زيكي معنه وييه وه سهر چاره ي گرتي له قه هم ده دا. لايه نگراني كلاوزه ځټنز ده يان تواني

له سونگه ي هم مه سه لانه وه، كه پي ده چوون بايه خي خويان له ده ست ده دن، له وه لامدا بلين كه جهنگ ته نها به هو ي ته مجوره ((ته زموني معنه وي و هي زه ماددييه كان، له گهل په نابردن بو د خي دوايي)) ناشتې نه وه ي ليدنه كه ويته وه و هيچ ناستيكي ليها تويي سهر بازي ناتواني به هه رزان تامانجي سياسي وه كه له پاراستن يان نابود بووني ئيمپراتوري هاي سبورگ، پهره پيدان يان ريگرتن له پيشه وايي كړدني ته لمانيا له ته وروپا، پاراستني پيشكه وتوتري هي زي ده ريايي بهر يتانيا و يه كپارچه يي خاكي فله رنسا، به ده ست بي تي. به لام خودي كلاوزه ځټنز ده تواني هه ندې بوچوونمان بيرخته وه كه تيا ياندا سهر كړد ايه تي جهنگي به هه لومهرجي كومه لايه تي جهنگه وه گري داوه و ده لي:

"همه مو سهر ده ميك جوړي جهنگ، هه لومهرجي تايه ت و پيشداوه ري كړدني تايه تي خوي هه بووه.. له م سونگه يه وه له بهر رو شنايي تايه ته ندييه كاني هه مو سهر ده ميك ده بي قه زاوت له سهر پيشه اته كاني هم سهر ده مه بكر ي سهر ده نجام تا هم كاته ي كه سيك خوي نه خاته ناو هه لومهرجي زه مه نيي فرمانده كاني پيشه وه، ته گه ري تي گه ي شتن ي هم فرماندانه نييه" (۵۹۳۰)

سهر كړد ايه تي جهنگي يه كه مي جيهان بو جوړه ي بينيمان، له بهر هم نه بوو كه بهر نكه وت ليپر سراوه گه وړه سهر بازيه كان به ره مه كاني كلاوزه ځټنز - يان خويندي ته وه، به لكو له ژير كاريگهري ستر اکتوري كومه لايه تي و سياسي زه مه ني خويده بووه.

ناشکرایه که ره‌خنه‌گرتنی ژیرانه لهرینماییه‌کانی کلوزه‌فتنز له‌باره‌ی سهرکردایه‌تی کردنی جه‌نگ، به‌همان شیوه که له‌لایهن مولتکه و شاگرده‌کانیه‌وه لیکدرایه‌وه، ئازاده، ته‌گهرچی شیکاره وه‌سفیه‌کانی ناتوانی له‌سهر هه‌له بنیاتنرا بی.

بی گومان هه‌مان ئهم لایه‌نی ته‌علیماته‌کانی کلوزه‌فتنز کاریگه‌رییه‌کی زور له‌سهر مارکس و ئه‌نجلس داناو هه‌روه‌ها لینین و تروتسکیش به‌ش به‌حالی خویان لپی کاریگه‌ر بوون. جه‌نگ ئامرازیکی سیاسی بووه و سیاست به‌ره‌م‌میکی راسته‌قینه‌ی فاکتیره بنه‌ره‌تییه کومه‌لایه‌تییه‌کانه که له‌رووی ناچاریه‌وه ده‌بویه پیش باسکردنی هه‌موو تیورییه‌کی موخته‌به‌ری سهربازی به‌وردی سهرنجی بدری. ریبازی مارکسیزم - لینیزیزم - جارانو ئیستاش - باوه‌ری وابوو که ناسینیکی زانستیانه‌ی بو‌ئهم فاکتیره ((بابه‌تی)) یانه ته‌فراندوه. ئاماژه‌ی یه‌ک له‌دوای یه‌ک و به‌هه‌له‌دا چوو بو‌ کلوزه‌فتنز، که سهرباری پیشینه‌ی بو‌ژوا- سوپا سالارییه‌کانی، له‌نوسینه‌کانی لینیندا ده‌بینری، که ببوه مایه‌ی په‌سه‌ندی ناوبراو بو‌ ریبازی مارکیزم - لینینیزم. شتیکی زیاتر له‌ریزی ته‌کیوناس⁹

⁹ St Thomas Aquinas ناسراو به ((حه‌کیمی ئاسمانی)) و ((گی لال)) ته‌کوبی له‌کتیبه‌ناته‌واوه‌که‌یدا به‌ناوی Summa theologiae (۱۲۶۶-۱۲۷۳)

بو‌ ئهرستو که بوو به‌هزی په‌سه‌ندکردنی ئهو فه‌یله‌سوفه له‌لایهن که‌نیسه‌ی سه‌ده‌کانی ناوه‌راسته‌وه. ئهو سوپا نوییه‌ی پاش شو‌رش له‌لایهن یه‌کتیی سو‌قیتته‌وه بنیاتنرایه‌وه و جه‌نگی ناوخوی و سوود له‌تیورییه‌کی کلوزه‌فتنز ده‌باره‌ی په‌یوه‌ندی نیوان جه‌نگ و سیاست، وه‌ک بناغه‌ی ته‌ندیشه‌ی سهربازی وه‌رگیرا. ئیستا ژماره‌ی کتیبه‌ ده‌رسییه سهربازییه چاپ کراوه‌کان، که لایه‌نی که‌م ئاماژه‌یه‌کی سهرپی بو‌ کلوزه‌فتنز نه‌کرد بی، که‌من. هه‌رچونی بی له‌روژئاوا، پاش سالی ۱۹۱۸ ئهم لایه‌نی ته‌علیماته‌کانی کلوزه‌فتنز، به‌همان ئهو ته‌ندازه‌یه‌ی که تیورییه ستراتییجه‌کی به‌ کاره‌ساتبار له‌قه‌لهم ده‌دری، به‌شه‌یتانی داده‌نری. به‌لای لیبراله ئینگلیزو ئهمه‌ریکییه‌کانه‌وه به‌ به‌رده‌وامی ووته وه‌رگرتن، یان به‌هه‌له هینانه‌وه‌ی رسته‌ی کورتی ((جه‌نگ درپژه‌پیدانی سیاسته‌ته به‌لام به‌ه‌کاریکی تر)) نه‌ک وه‌ک خواستیکی جیددی له‌شیکاری سیاسیدا، به‌لکو وه‌ک به‌لگه‌یه‌کی ته‌کان به‌خشی به‌دبینی سهربازی داده‌نرا.

تیورییه ستراتییجه‌کی کلوزه‌فتنز به‌تایبه‌تی له‌لایهن بیراره ئینگلیزه‌کانه‌وه به‌توندی مه‌حکوم کرا، چونکه ئهمان بیریان بو‌ ئهمه‌ ده‌چوو

یان ده‌روازه‌ی ئیلاهیات، هه‌ولی گونجاندنی فه‌لسه‌فه‌ی ئهرستوی له‌گه‌ل بیروباوه‌ری مه‌سیحیداو سهرته‌نجام له‌لایهن که‌نیسه‌وه پشگیری لیکرا- وه‌رگیتر.

كارل ماركس ڏٺو ڪلاوڙه ڦٽڙ -----

ڪه لهبري به ريختسني همامي خوين، ڪه بهروالته تيوري داريته
 ٽهوروپيه ڪان لهٽير ڪاريگري ته علمات ڪاني ڪلاوڙه ڦٽڙدا بانگه شهيان بو
 ده ڪرد، رهوشي مروبي و ڪاريگه رتريان بو سه ڪردا يه تي ڪردني جهنگ
 ڏوڙيه وه.

ته ناهت پيش سالي ۱۹۱۴ نه بوني هيچ جوڙه تيروانيٽيڪ بو جهنگي
 ده ربابي، يان تابوري له بهرهمه ڪاني ڪلاوڙه ڦٽڙ له بهر يتانيا دا خرابوه بهر
 ڀه ڇنه. به لام هه رچوني بي بهر يتانيا ڪه سي پاش ده سپي ڪردني سه ده،
 له گهل زياد بوني ته گهري جهنگ له ڏڙي ته لمانيا، بو يه ڪه مين جار پاش
 سالي ۱۸۱۵، ڪاري بو ته يار ڪردني روحي و مادي سوپاي خوي ڪرد
 له پيناو به شدار ڪردن له جهنگي ڪي فراوان له ته وروپادا. به ليڪو ليه وه
 بهرهمه گرنگه ڪاني هه ر دوو ولاتي هه ر نساو ته لمانيا ده ر باره ي جهنگي
 ته وروپا، واي ڪرد تا نو سه ره سه ر بازيه ڪاني بهر يتانيا وه ڪ سپن سه ر
 ويڪنسون F. N. Maude و ف. ن ماد Spenser Wikinson
 به ڪراست بڪونه سوڙاغي ڪلاوڙه ڦٽڙ. ((له باره ي جهنگ)) بو يه ڪه مين جار
 سالي ۱۸۷۳ وه ر گير ڀر او سالي ۱۹۰۸ له گهل پاش ڪو جيا جيا ڪاني
 چاپ ڪرا. له سالي ۱۹۱۴ سه ڪردا يه تي سه ر بازي بهر يتانيا له سوڙنگه ي
 باوه ر بوون به پيش ڪه وتوتري هيڙي مه عنه وي، پيو ستي ڏوڙينه وه ي چه ق
 قور ساي سوپاي دوڙمن و تيڪش ڪاندي ته م چه قه له جهنگي ڪي
 چاره نو س سازو به هه ر به هايه ڪ، به هيچ ڪو ج جي له هاو چه ر خه
 ته وروپيه ڪانيان ڪه م تر نه بوون. ته مانيش وه ڪ هاو چه ر خه ته وروپيه ڪانيان

كارل ماركس ڏٺو ڪلاوڙه ڦٽڙ -----

باوه ريان وابو ڪه جهنگ سه ره راي خويناي بوون، زور ديريته ناکيش و تهو
 ڪاهي پيشهات هه له ڪانيان سملاند، غم و مه راق خويان له ر ڪه به رايه تي
 قول و تر سنا ڪدا خه ر ڪرد ڪه سه ر ته نجام تهو بر ياره بو يرانه ي لي ڪه وه ته وه
 ڪه ڪلاوڙه ڦٽڙ بو فه رمانده ڪاني خوي ده ر ي ڪرد بوو:

گوڙ به دهنگي هاواري تهو ڪه سانه مه دن ڪه ده لين ريگاي سه ر ڪه وتن
 ده ر ده سه ر ڪه م تري هه يه و بير له مه بڪه نه وه ڪه له وان هه ((له پيناو
 سه رواندي گورزي ناراسته و خو و يران ڪه ر له دوڙمن، پيو سي بڪا سوو
 له ره وشي ڪي دا هينه رانه ي تايهت، وه ر بگري ڪه زياني راسته و خو ي جوڙي
 به هيڙي دوڙمن بگه يه نري)). (۲۲۸)

ته مه هه مان تهو بانگه شهيه بوو ڪهچ لهو ڪاهه داو چ پاش ته وه له لايه ن
 ره ڇنه گرائي ستراتي جي بهر يتانيا وه له به ره ي روڙ تا وادا خرايه روو. پيش سالي
 ۱۹۱۴ جوليان ڪوربيٽ Julian Corbett ي ميڙو ناس له ده ر ي و انيدا
 ووتبو وي بهر يتانيا له ماوه ي چه ندين سه ده دا پيڪه اته ي ((ستراتي جي
 ده ر بابي)) پته و ڪرد وه به ته واي جيا وازي له گهل ستراتي جي هه ته وروپيه ڪه ي
 ڪلاوڙه ڦٽڙدا هه يه و برتيه له سوو وه ر گرتني دوانه له هيڙي ده ر بابي هه م
 بو گوشاري راسته و خو ي تابوري خسته سه ر دوڙمني ته وروپاي و هه م بو
 سنوردار ڪردني ده ستي وه ر دانه سه ر بازيه ڪان له ته وروپادا، به جوڙي ڪه

ولينگتن له ماوهی جهنگه کانی ناپليون له نيمچه دورگه دا^{٦٠} ته نجامي دابوو، له راستيدا ته نجامه کهي دهيتوانی هاوړپژده نه بی له گه ل ره هنده کانيدا. نه مه هه مان نهو ستراتيحيه بوو که ليپرسراوانی هيژي دريایی بهريتانيا، له پيش جهنگ، لايه نگرې بوون و هک دژه ستراتيحيه مایه په سه ندي سوپا، واته ده ستيوه رانی په کسه ری و بهر بلاو له ته وروپادا ده ياخسته روو. ره زامه ندي له سه ر نه م گه ل له يه نه مان نه کرا، به لام نهو کاته ی له کوتایي سالی ١٩١٤ دا شه ر کانی روژتاوا به بنه ست گه يشتن، ستراتيحي هيژي دريایی زيندو کرایه وه له جهنگی درده نیل^{٦١} دا سوودی ليوه رگرا. نهوانه ی نه م جهنگه یان ليکداوه ته وه. ده لين:

"ره وشيکی داهينه رانه ی تايهت بژ زبان گه ياندنی راسته وخوی جوژی به هيژي دوژمن (تا نه وهی که) گورزيکی مه زنی ناراسته وخوی ويرانه کهر بسره ويندري".

^{٦٠} مه به ست نيمچه دورگه ی تيريه که ببوه مه يدانی پينجه مين قوناعی جهنگه کانی ناپليون که له سالی ١٨٠٨ تا ١٨١٤ ی خاياند. له جهنگه دا هيژه کانی بهريتانيا، پورتوگال و نيسپانيا به ويه ری سه رکوتو ويه وه دژي ناپليون وه ستان و لينگتن توانی نازناوی ((دوک)) به دست به يني سوهر گير.

^{٦١} مه به ست جهنگی سالی ١٩١٥ ی نيوان هاوپه يمانان و نيمپراتوری عوسمانيه له سه ر به کراوه یی هيشتنه وهی تهنگه که بژ هاتوچوی که شتيه بازار گانيه کان سوهر گير.

به هوی تيکشکاندنی تاکتيکيانه^{٦٢} له درده نیل، مه حال بوو قه زاوت بکری له باره ی نه مه ی ثایا ستراتيحي ((ناراسته وخو)) که جي مه به ست بوو، نه نجامي دلخواستی لي کهوته وه یان نا. له هه موو پيشه اته کاندا، خه رجي سه پينراو به هوی گه رانه وه بژ ستراتيحي ((قاره یی)) بژ پاشاوه ی جهنگه که کاريگه ريه کی گشتی هه يه که به تيپه ربوونی چه ندين سال کاريگه ر ده سي. نه مه هه مان ريگای به ده سته ينانی سه رکوتنی مروی ترو تابوری تر بوو که له سايه ی ته علماته کانی ليدل هارته وه به رجه سته بسوو، هه روه ک کتيبه کانی به ناوی (ستراتيحي بهر خودی ناراسته وخو) و (ره وشي بهريتانيا له جهنگدا) له لايه ن خوينه رانه وه پيشوازيان ليکراو کاريگه ريه کی زوری له ريکخستنی سياسه تی بهريتانيای سالانی ١٩٣٠ دا هه بوو. به م پييه له کاتيکدا کلاوزه فونز له يه کيتي سوڤيتدا تا پله ی خودای ستراتيحي به رزبه وه وه له ته لمانيدا هيشتا به که سايه تيه کی ئيجگار هيژا له قه له م ده درا (له راستيدا له سه رده می نازيه کاندا به نزيکی وه ک بتيک ته ماشاده کرا) که چي له به ريتانيدا ته علماته کانی درابووه ده ستی فه راموشي و ته نها له م دوايانه دا نه بي که جاريکی تر هاته وه مه يدان.

^{٦٢} هاوپه يمانان له جهنگی گاليبوليدا نه يانتوانی درده نیل داگير بکه ن و ته نها پاش روخاندنی نيمپراتوری عوسمانی و داگيرکردنی قوسه نتينه (١٩١٨) توانييان به سه ر درده نیلدا زال بن و به گوړه ی په يمانی ((سيقره)) ی سالی ١٩٢٠ نه م تهنگه يان وه تهنگه يه کی نيو ده ولته ی راگه ياند. - وه رگير.

كارل ماركس څلورم ځل

تازه گهريه گرنگه ستراتيحيه کانی سالانی نیوان همدوو جهنگ، بریتی بوو له پيشکوهوتنی هیزی ناسمانی. نو تیوری داریژهرانهی سوور بوون له سهر پهره پیدان و تهواو کردنی، پشتیان به و ته کانی کلوزه قتنز ده به ست، به لام ته نهها ژماره یه کیان ناوی ناوبرایان ده برد. هم تیوری داریژهرانه توژیینهوه کانی خویان به چه مکی ((چه قی قورسای)) یه که ی کلوزه قتنز ده دستپیکردو ده یانوت: نه زمونی جهنگی یه که می جیهان ده ریخست که نابئ چیت له سوپای دوژمندا بو چه قی قورسای بگه ری. فاکته ری ژبانی، نه مه تا له روحيه تی دانیشته وانی شاردا خوئی حشارداوه. تیکشکاندنی به ری ناوخو بو و ایگرد سهره تا روسیاو پاشان هیژه کانی ته ور (میحوه) هله وشینه وه، نه که تیکشکانی چه کدارانه یان. جگه له وه نه مړه هیزی ناسمانی بواری هیرشی راسته وخو کردنه سهری هم چه قه قورساییهی ره خساندوه.

نه نجامی نا کوکیه که نه مه بوو که ((ناوه ندی همدوو هیزو جوجوله کان، که همدوشتی به مانه وه بنده. که.. همدوو توانایه کمان ده بی بو نه وه تهرخان بکه ی))، (۵۹۶)

سهر پیچی کردنی سهر بازیبه به ته مه نره کان له ملدان بو هم بانگه شانوه گتوگو تاییه ته کانی بهم بواره، پرۆسه ی بریاردانی بی وینه زیاد سهخت کرد، که به دریژی ماوهی جهنگی دووه می جیهان له لایهن هاوپه یمانانه وه ره چاو ده کرا، نه مه ش نا کوکیه ک بوو که له همدوو روویه که وه ده چوه وه سهر شیکاره که ی کلوزه قتنز. له همدوو لا، جگه له ژاپون، بریاره

كارل ماركس څلورم ځل

ستراتيحيه کان به ته وای له ژیر کونترولی سیاسیدا بوون، کلوزه قتنز ده بویه پشتگیری له هه وله کانی هیتلهر، له سالانی سهره تا دا، بو سوود وهر گرتن له سوپا که ی وه ک نامرازیکی سیاسه ته کانی بکا، به لام پیوسته هم خاله ش بو ترئ که تاج نه ندازه یه ک سروشتی دیاری نه کراوی نامانجه کانی و به دوور له توانا کانی، جهنگی گوړپوه ته جوړه ته واره که ی. کلوزه قتنز له وانه یه پشتگیری گرنگی رای گشتی له کو به ندی ستراتيحي هاوپه یماناندا بگردایه و له وانه بوو بلئ که چون هیژه که ی له ساته وختی راپه ری نی کتوپردا، به کرده وه سیاسه تی ((خو به ده سته و دانی بی مهرج)) ده کاته شتیکی حه قی و همدوو جوړه پیدا چون وه یه کی سیاسه تی خوړتاوا بو پاراستنی به رژه و هندیه کانی به رامبه ر به یه کیتی سو قیه ت به دریژی سالانی دواپی جهنگ چند پرگیرو گرفت ده بی. حکومته دیموکراته کان ده سه لاتی ری به ری کردنی موسیقایه کی سازگاری تاییه ت به سهر ده می فردریکی گهوره یان نه بوو. کلوزه قتنز له وانه بوو به په رۆشه وه نه وه مه سه لانه رابگه یه نی که هاوپه یمانان بو دیاری کردنی ((چه قی قورسای)) ی دوژمن روو به رووی ده بونه وه. همدوه ها ده نه نجامی بریاری سهر فهرمانده بی بالای ته مریکا له سالی ۱۹۴۱ که له جیاتی روو به روو بوونه وه ی دوژمنی سهر سه ختی خوئی واته ژاپون روو به رووی دوژمنه به هیژتره که ی، واته نه آلمانیا بو وه. له همدوو گرنگتر کلوزه قتنز به نه مری ده مایه وه نه گهر به لگه ی زوری بو هله ی نه جانه کانی خوئی له باره ی به رژه و ندی به هیژتر بوون (سهره تا له ههر چی گایه ک و پاشان له ساته چاره نووسا زه کاندا) بدزیبایه وه. دواچار

لهسايه‌ی په‌نابردن بۆ پيشكهوتوتوتري هيزي سهركوتكه‌ره‌وه، سهركه‌وتن له‌جه‌نگدا ده‌هاته‌ دي.

ده‌ر كهوتني چه‌كي ته‌تۆم به‌پله‌ي يه‌كه‌م گۆرانيكي بنه‌ره‌تي له‌ته‌نديشه‌ي ستراتيجيدا دروست نه‌كردو به‌ دريژايي دووه‌مين جه‌نگي جيهان مشتومري نيوان لايه‌نگراني هيزي ناسماني و زۆربه‌ي ستراتيجيسته‌ كلاسيكه‌كان به‌سوود وه‌رگرتن له‌هيزي زه‌ميني بۆ داگيركردني ناوچه‌يي، كه‌ هيرشي ناسماني له‌دژي ته‌لمانيا و ژاپون تيايدا بلوي، يه‌كلايي كرايه‌وه‌ و له‌سايه‌ي ته‌مجۆزه‌ تيكه‌له‌كيش كردني هيزه‌وه، سهره‌نجام نه‌ك ته‌نها تامانج، به‌لكو توانايي خودي ته‌م هيزانه‌ بۆ به‌رخۆدانيش تيكشكينا‌ندرا.

ئاماده‌گي هه‌ردوو هيزي ده‌ريايي و زه‌ميني بۆ هينانه‌دي ئۆپه‌راسيونه‌كاني هيزي ناسماني كاريكي پيوست بو، هه‌روه‌ها له‌چه‌ند سالي يه‌كه‌مي چاخى ته‌تۆمدا هه‌ر وابوو. چه‌كي ته‌تۆمي ته‌مريكا ده‌يتواني بۆمب هاوئۆه‌كان و خزمه‌تگوزاره‌ دياريكراوه‌كانيان رزگار بكه‌ن كه‌ له‌بنكه‌كانيانه‌وه، به‌تايبه‌تي له‌ئه‌وروپاي رۆژئاواوه، ده‌بوايه‌ به‌ر له‌هيرشي زه‌ميني يه‌كيتيي سۆقيه‌ت بگرن. ته‌نها په‌ره‌سه‌ندني چه‌كي ته‌تۆم و هيزي به‌نزىكي پيشبيني نه‌كراوى ته‌م چه‌كانه‌ له‌ويترانكردني به‌ربلاوو پاشان موشه‌كي باليستيكي كيشوهر بر بوون، كه‌ مۆركينيكي به‌ته‌واوي تازه‌يان به‌رپه‌ري كردني جه‌نگ به‌خشي، تا به‌بى ملدان بۆ يه‌كه‌مين تيكشكاني

هيزي سه‌ربازي خۆ، هه‌موو مه‌راميكى به‌رگري كردني دوژمن به‌ يه‌كه‌جاري نابود بكري.

ته‌مه‌ ماناي وابوو جه‌نگي ته‌واو به‌پي پيناسه‌كه‌ي كلاوزه‌فونز چيتر تامانجيكى ته‌فلاتوني نييه، به‌لكو پيشهاتيكى فيزيكييه‌و ته‌مه‌تا جه‌نگ ده‌توانى ((له‌گورز سراوانديكي كتوپ)) دا پوخت بكريتسه‌وه، كلاوزه‌فونز له‌چه‌ند گوزارشتيكى پيغه‌مبه‌ر ئاسادا ده‌لي:

"ته‌گه‌ر جه‌نگ له‌برياريكس ليپراو يان كوومه‌له‌ برياريكس ليك نزيكه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ي گرتين، نه‌وا پيوسته‌ رن خۆشكردنه‌كان به‌وتيكس گشتيان هه‌بن، چونكه‌ هيج هه‌له‌يه‌ك هه‌رگيز شايان راستكردنه‌وه‌ نابن. ته‌نها بنه‌مايه‌ك كه‌ له‌جيهان و واقعا بۆ رن خۆشكردن بتوانين به‌ده‌ست به‌يترين، بريتييه‌ له‌په‌ي بردن به‌ هه‌نگاوه‌كاني دوژمن وه‌ك له‌ راده‌ي ده‌ستنيشان كردنه‌كه، نه‌وانى تر له‌وانيه‌ جاريكس تر دابه‌زن بۆ ناستن ليكدانه‌وه‌يه‌كي پووت" (٧٩)

ته‌مه‌ وه‌سفكردنيكي غه‌مه‌نگيزو ووردى ستراتيجي ته‌تۆمي بوو له‌سه‌رده‌مي هاوچه‌رخداو كلاوزه‌فونز باوه‌ري وابوو ته‌مجۆزه‌ هه‌لومه‌رجه‌ هه‌رگيز دروست نابى، چونكه‌ ((خودي سروشتيي سه‌رچاوه‌كان (ته‌وانه‌ي بۆ جه‌نگ كردن له‌ئارادان) و نامرازي كاركردن له‌سه‌ر ته‌م سه‌رچاوانه، له‌كوذا ناتوانن له‌يه‌ك كاتدا ده‌سته‌به‌ر بكرين. ته‌م سه‌رچاوانه‌ له‌راستيدا هيزي جه‌نگ كردن، واته‌ و لات به‌و تايبه‌ته‌نديتييه‌ سروشتي و دانيش‌توانيه‌ي

خوځى و هاوپه يمانه كانى هه يمانه)). هه لومهرجى ئالوزى ئهم به شهى سهرچاوه كان، واى كرد جهنگ بېټه كارىكى هينده دريژخايه و پيشيىنى نه كراو و تا راده يهك ده بووه مايه مملانسى و ناسه قامگيرى، به جوځى نه يده هيشته سهرجه م هولو له كان پله لى پراو ټي و هربگرن.

ئيسته سهرجه م ئهو له مپه ره ناوخويانسه تاييهت به ((جهنگى سهرتاپاگير)) نه ماون و بو يه كه مين جار نه گهري به ته واوى بهرجه سته بوونى به كرده وه ره خساوه. به لام نهك بهو شيويهى كلاوزه قنتر ده بوت كه له سايهى جوځ و خوځى جه ماوه رى نازاده وه (ههرچه نده هه ر ئهمه بوو كه دوو جهنگى جيهانى بو ((جهنگى سهرتاپاگير)) گوځى)، به لكو به هوى فاكته ريكه وه كه نه ئهو و نه هيچ بيريارىكى جيددى ترى سهرده مى ناوبراو هه رگيز په بيان پى نه برد: واته ته كنولوجيا. وهك چون له روژگارى كلاوزه قنتر، له سهر بنه ماي گرفته كانى جيهانى واقع، هه ولى مروى بو ټيپه ربوون به ئاسوى سنوردار يه كان كارىكى پيوست بوو، له سهرده مى ئيمه شدا، بو سه پاندى نه جوځه سنوره، پيوست بهو هه و له هه يه.

خودى كلاوزه قنتر بهو شيويهى پاشتر ده بيسين، ده ربارهى جهنگى سهرتاپاگير ناماځه ي بو دوو گرفت كرده بوو، يه كه م ميكانيزمى بريك (ستوپ) كه به هوى ناكوكى ناوخويى و ئه وى تريان دهره كى، كه به هوى مه رامى سياسيه وه ده سه پيندرى (هه ر دوو كيان برىتى بوون له و هه لومهرج و بارو دځه سياسيه ي په يوه نديان به ده ستپي كرنى جهنگه وه نه بوو، له گه ل ئهو هه لومهرجه سياسيه ي كه بريار بوو، سهره تا كانى

هينانه دى ئهم هه لومهرجه بره خسي ندرى. كه واته به هه مان شيوه كه ناموژگار يه كه ي كلاوزه قنتر ده ربارهى جوځى جهنگه كان به جى و سوود به خش بوو، له ربارهى جوځه نه تو مييه كه يشه وه ده كرى به جوځه بى:

**هيچ كس، يان له راستيدا هيچ كس به عه قليكى
ته ندره سته وه جهنگى كه هه لئاگير سين. مه گه ر پيشتر بوى روون
بوو بېټه وه كه به م جهنگه ده سته به چس ده گاو چون ده توانى
كو نترول و سهر كرده يه تنى بكا. (٥٧٩)**

مه سه له ي مه رامى سياسى و ناماځى جهنگ له به راورد له گه ل روژگارى كلاوزه قنتر، گرنگيه كى زياترى په يدا كرده وه، چونكه له كاتيكدا كلاوزه قنتر ناماځى سياسى به ده سته بالاي شتيك له قه لسم ده دا، كه بتوانى فه رمانده يى كرنى مه سه له ي زالبون به سهر ئهو له مپه رانه ي له نه نجامى سسته مرويه وه، له جهنگى كى ئاسايى و سنورداردا دروست ده بن، له نه سته و بگرى، به لام له سهرده مى نه تو مدا، ناماځى سياسى، به هوى ديارى كرنى سنورى كارىك كه هيزى ويرانكارى تاييهت به خودى ئهم كاره، به جوځى هه رگيز ختوره ي به ميشكى كلاوزه قنتر دا نه ده كرده و به خيرا يى ده گاته ئهو په رى پله ي خوځى، به نه ينى ده هيلر ټه وه.

ئهمه يه ده ستمايه ي تيورى بهر په رچدانه وه ئه تو مى، كه بناغه كه ي له سهر ئهم گرمانه دانراوه، هيچ ناماځى كى سياسى نه وه نده پوزه تيف نيه تا لايه نيك بتوانى له به رامبه ريدا نابودى نيشتمانه كه ي خوځى به هوى هيزى نه تو مى لايه نى به رامبه روه بيينى.

(لهراستيدا ژماره يهك تيوري داربژي ته ميريكا يي لهسونگي فراواغوازيه كاني يه كيتي سوقيه ته وه، هم جوړه گرمانه يان به پوچ داده نا. بېگومان له بهر چند هويك كه من به قه ناعه تكه ريان نازانم).

سدره نجام، بده دسته ينيانې سهر كه وتن، به ووتې كلاوزه فوټز به ((به هياه كي گران و غير قابيلي قبول)) (۹۱) ديتته دي. هروها ليرهدا پيوسته نامازه بؤ چه مكي په يوه ست بهو بهر پرچدانوه ته تومييه بكرئ كه كلاوزه فوټز دهر بارې پيكدادانه بئ جهنگه كان باسي كدوه و بايه خي كاريگه ريبه كانيانې به هواتاي پيكدادانه ته نجام دراوه كان له قه له تم داوه. بهر پرچدانوه ي ته تومي تا راديهك به گشتي له ليكدانوه كاندا، ههمان كاريگه رې پيكداداني بئ جهنگي هه يوه له م سونگه يوه كاري فاكته رې بهر پرچدانوه له لايهن يه كي له دوژمنانوه، ده بيتته هوي دروست كردني سنورد اړتيا ه كي توند له تامانجه سياسييه كاني دوژمني بهرامبه ردا، كه به رواله ت له سايه ي نامرازي سهر بازي دا، ههولئ بده دسته ينيانې ددها، به ههمان شيوه ش دهر بارې نامرازيك كه به رواله ت بريار بووه بؤ بده دسته ينيانې به كار به ينيئ.

جگه له وه ته نديشه ي كلاوزه فوټز له سهر يكي تره وه په يوه ندي به مسه له كاني جهنگي ته توميشه وه هه بوو، چونكه تامانجي به په له ي سياسي هه موو مشتمو مړيكي نيوده وله تي له وانده له سهر ده سرؤيي به سهر سهرزه مينيكدا بووبئ، ته نانه ت ته گهر هويه بنه رته يه كه ي خوي لهر كه به را يه تي كردني تايد يو لوجي، يان نيگه رانييه كاني تايبه ت به

هاوسهنگي هيژدا هشاردا بووبئ. ده توانئ بوتري كه بي گومان مهرامي خاكيشي تيډا بووه (وهك بارودوخه كه ي به ليكيه له يه كه مين جهنگي جيهان بهرامبه ر به ته لمانيا و به ريتانيا) بؤ هوي له دانوستاندنه كاني ناشتي و له پيناو مهرامي سياسي و سومبلي ناشتيخوازي دا به كار به ينيئ. (۸۱)

واته به رواله ت وا دهاته بهرچاو كه جهنگ ديهوي، ته نانه ت ته گهر دوخيكي خيرا ش دهر نه كهوي، خوي دوچار ي ده رگريه كه له پيناو كوټرؤل كردني خاكينك بكا، هه رچه نده له وانده يه گرفتاري فراوانتر له پشتيه وه خوي هشار دابئ. سدره نجام به جارئ توخه كلاسيكيه كاني ((خاك)) و ((هيژه چه كداره كان)) دو باره ده خرينه ناو حساباتي ستراتيجيه وه و له گه له ته مانده ا سهر وگيولاكي ((ناكوكي)) ش په يدا ده بيتته وه. له مجوره هه لومره جدا هه موو ته وتير امانانهي له لايهن كلاوزه فوټز وه شيكارو ليك درابونوه، په يوه نديان به يه كه سده پيش يان ۱۵۰۰ سال پيشتره وه هه بووه.

به لام مهسه له ي داگر كردني سهر زه مينيك خوي له خوي دا پيوست به چاوديري كردني خه لكانينك ده كا كه له م سهرزه وييه دا ده زين و له مباره يه وه گوشه نيگاي كلاوزه فوټز بونه يه كي ديرينه ي هه يه. پيوسته بوتري، سهرجه م رينمايه كاني ناوبراو دهر بارې به شداري كردني خه لك له جهنگا، له فسلې به ناويانگي ((جه ماوه رې چه كداردا)) بهرچاو ناكهوي و هه ميشه له جيگاي خوي دا دروست به به لگه نه هيټراوه ته وه، به لام هوي كلاوزه فوټز ويستويه تي له بارې پرؤسه ي سياسي مهودا دووره وه بيلى، بريتي بووه له ئيجباري كردني ته مجوره به شداري كردنه، چ جاي ته مه ي كه سيكي رازي يان نارازي

كارل فون كلاوزهفنتز -----

ههبي. جهماور به روالهت زور كه م بوار ددها چاره نو سه سياسي كه به دور له بهر چاوي ديارى بكرى. ماوسى تونگ و تيوري دارپزهرانى جهنگى شورشگيرانه، گرنگيه كى بهر چاويان ده دايه هم ره هنده كومه لايه تيبه، كه لهوانه يه تنها له مەيدانى ((جهنگه رزگار بخوازه كاندا)) بگو نجا يه، به لام همه بابەتيكه سترا تيجيستە كان له هه موو بارود و خيكدە ده يكه نه ده ستمايه ي خزيان. نوخه ي مار كسيسته سه ربازيه كان له پرووى كيشه ته وه ريبه كانه وه، له بهر اورده له گه له به ره له ستكاره جورا و جوره كانيان له روژ تاوا، كه له ژير كاريگه رى توندى ته كنه لوجى و جيؤيؤ له تيكدان، رهوشيكى بير كردنه وه ي ئيجگار واقعي نانه تريان هه يه. نه گه ره جهماور خو ي له كاتى پيوستدا ناماده نه بي به شدارى بهر گرى كردن له ولات بكا، تهوا له ماوه يه كى دووردا ناتوانى به ئاسوده يى ميني و نه گه ره ناماده نه بي بو ماوه يه كى ناديارى كراو، سه ره كوتنى بيگانه قبول بكا، تهوا هم سه ره كوتنه بو ماوه يه كى دوور دريژه ناكيشى. كه واته جيى خو يه تى وه ك كلاوزه فنتز، بابەتە كه بهو پيناسه يه ي خو ي بو جهنگ وه ((سيكو چكه يه كى بهر جهسته)) كوتايى پيبه ينين.

توندى تيؤيى نه زه لى، كه تيكه له يه كه له نه فرهت و دوژ منايه تى، وه ك هيزى كيؤرى سروشت كارده كاو يارى (شانسو نه گه ره) كه رو حى داهينه رى نازادانه تيدا ده خو ليتته وه و توخمه وا بهسته كه ي، وه ك نامرازي سياسى، كه ده يكاته تابعى تنها عه قل. سيماي يه كه مى هم سيانه به زؤرى په يوه ندى به جهماوره وه هه يه. دووهم به فرمانده و سوپا كه يه وه و سيه هم به

كارل فون كلاوزهفنتز -----

حكومه ته وه. هم سى مه يله، كه وه ك سى كومه له ياساى جياجيا له قه له هم ده درين و له رووى بابەته وه ريشه ي قوليان هه يه، هيشتا له رووى په يوه ندى له گه له يه كتردا له قن. تهو تيؤريه ي هه ر يه كه له مانه ره چاو نه كا يان هه ولى ديارى كردنى په يوه ندى هه ميشه يى له نيوانياندا بدا، تهوا پيچه وانه ي واقع ره فتار ده كا، به راده يه ك كه تنها له بهر هم هويه، به تيؤريه يه كى به تهوا ي پوچ داده نرى.

همه بو سه ره نجامى ووتارى كلاوزه فنتز. كوتايه ك، كه ده كرى بو ده ستپيكي كارى بيريارى هاوچه ر خى سترا تيجى، ببسته سه ره تايه كى باش.

----- كارل فون كلاوزهفيتز

----- كارل فون كلاوزهفيتز